

Народне бајке Лужичких Срба

Приредио: Никола Јерemiћ

Глупи Петар

Златна јабука

Три прстена

Правда увек правда остаје

Звонка липа

Три жеље

Момак с чаробним коњем

Космодеј

Вода живота

Лепа сестрица

Глупи Ханс – мудри краљ

Пепељуга

Пан Хибшик

Вредна и лења кћи

Плави појас

Златно добро

Три друга и сабласни човек

Силни момак

Мрави, патке и пчеле

Дванаесторо браће

Неустрашиви Јан

Поново нађена невеста

Јанк и Ханка

Непослушни син

Ћуп злата

Старо седло

Татеј и Матеј

Сељак и берберин

Глуи Петар

У мужаковској црногорици живео је некада богати сељак који је имао три сина: Јана, Јурија и Петра. Јан бејаше вешт, Јуриј предузимљив, а Петар помало глуп. Бог тога је Јан водио бригу о домаћим пословима, Јуриј превозио угљен и жито у град, а Петар је из дана у дан палио луч. Једном се врати Јуриј из града и исприповеда браћи да се Ханка, млада господарица Стакленог града, удаје и да њен отац, ради тога, позива младе људе из целе земље на велико такмичење. Ко први дојаше у Стаклени град, добиће лепу Ханку за жену. А Стаклени град је био на високој и стрмој планини.

Јан и Јуриј одмах одлуче да учествују на такмичењу. Купе себи кићену одећу, а за коње набаве најлепшу опрему. Много бриге су потом поклањали својим риђанима: чешљали су их, тимарили и давали им најбољу зоб.

Свакога дана је Петар, док су обедовали, слушао прекомерна хвалисања оба брата. Они су се понашали тако као да су већ победили. И Петар је желео да иде на то такмичење, али своју жељу није смео ни поменути, јер се бојао да га браћа због тога не исмеју. А ни коња није имао.

На три дана пред такмичење, Петар је морао отићи на ливаду да напласти сено. Када се заморио, легао је на пласт. Изненада, нешто поче да чупа и једе његово сено. Петар се прену и угледа прекрасног ждрепца. Намах га дограби за узду. Коњ поскочи да би се отргао, али Петар га је чврсто држао и говорио:

– Не пуштам те! Моја браћа ће за три дана одјездити у Стаклени град, а ја не могу с њима јер немам коња. Сад ћу на теби јахати.

Коњ му одговори:

– Ако ли ме данас пустиш, обећавам да ћу ти се за три дана поново вратити, још боље опремљен и са кићеном одећом за тебе.

Петар је само часак размишљао, па пусти коња.

Трећега дана спремише се браћа за такмичење. Обукоше блистава одела која је и Петар много волео, а није имао. Када паде вече, одјездише према планини на којој се уздизао Стаклени град.

Петар је, сав зајапурен, трчао по повртњаку тражећи свога коња, али њега нигде није било. Гневан и очајан, леже под врбов грм. Тек што га савлада сан, кад зачу рзање и угледа оседланог кона, а на њему китњасту, сребром и златом опточену одећу. Он ухвати ждрепца и поче да навлачи одело.

Али, како је оно било ново и круто, а он неспретан, десет пута га је навлачио и свлачио и у томе проведе целу ноћ.

У рану зору био је готов. Скочи на свог зеленка и потера га ка Стакленом граду. На себи је имао необично одело, а под собом коња страшно плаховитог: скакао је преко гора и долова. Напослетку је и полетео и убрзо прстигао све такмичаре.

На врху планине нађе се Петар први пред градским вратима, која се уз силан тресак отворише. Тамо га је, на улазу у дворца, већ очекивала лепа и млада кћи господара Стакленог града са својим оцем и целом четом дворана. Она му се осмехну, а њен отац га позва к себи и пријатељски упита:

– Одакле си, јуначе?

– Ја сам из Лучаног града – одговори Петар смело.

Али господар за тај град није никада чуо. Зато одлучи да се најпре обавести, па онда да Петру да своју лепу кћер за жену. Млада господарица

стави победнику блистав златан прстен на прст, а њен отац га богато награди и поручи му да за три недеље поново дође.

Петар пође кући. Коњ га врати у повртњак и тамо му обећа да ће за три недеље поново догалопирати.

Када су се браћа другог дана у зору вратила кући, Петар је већ стајао крај пећи и палио луч. Дарове је сакрио испод боровине, а прст на коме је био прстен завио, као да се тобоже осекао.

За време обеда Јан и Јуриј су навелико и нашироко приповедали о протеклом такмичењу.

– Ја сам на свом риђану тако силовито јурио да је камење на све стране летело – рече Јуриј.

А Јан додаде:

– И мој риђан је био међу првима, али није могао све шанчеве да прескочи. Штета, много је обећавао.

Јуриј запита:

– Петре, ниси ли, можда, посматрао такмичење?

Петар одговори:

– Нешто сам мало видео. Онај момак је имао прелепог коња и сјајну одећу. Описао је победника, али се ниједном речју није одао, већ се само испотиха смејао браћи зато што га нису познала.

После неког времена, уђе у двориште њихове куће необична путница. Била је то дворска дама, која запита: "Драги домаћини, ја тражим Лучани град. Покажите ми, ако знате, пут до њега!"

Ни отац, ни Јуриј, ни Јан о томе граду ништа нису знали. Напослетку дозвоше Петра. Иако је Петар био у своје замашћеном радном оделу, дворска дама га је одмах познала.

– Шта се догодило кад имаш завијен прст? – упита га она.

– Ох, ништа... мало сам се секиром рецнуо и прст обложио комадићем коре – промрси Петар.

Дворска дама заћута и одмах одјезди даље.

Протекоше три седмице и пред заказан дан, навече, оде Петар у повртњак, тамо леже под грм и усни. Усред ноћи се прену. Угледа мајушног човека а иза њега господску стаклену кочију са четири коња. Мали човек, који је на рукама носио злаћано одело, приђе му и рече:

– Обуци ову одећи и седни у кочију! Пођи у Стаклени град, али пре него што тамо стигнеш, покупи све просјаке које на путу сретнеш.

Убрзо наиђе Петар на некаквог гегавог пешака, који је на друму од богатијих пролазника милостињу сакупљао.

– Ко си ти? – упита га Петар.

– Ја сам велика испичутура – одговори му просјак.

– Седи у кочију, требаће ми испичутура!

Нешто касније срете човека с огромним устима и трбухом великим као буре. Петар га запита:

– Ко си ти?

– Ја сам велики ждерач, изелица.

– Седни у кочију, изелица ће ми требати.

Потом наиђе на једног громогласног викача. И све их Петар прими у кочију. Пре заласка сунца, стиже он са својим људима на врх планине.

Тамо угледа дугачак ред дивних посребрених кочија које су, све до једне, према Стакленом граду јездиле. Толико је било кочија да су закрчиле пут.

Пошто је Петар био на зачељу, он израчуна да се ни за цео дан неће приближити граду, па зато пређе на шумски путељак. Али и шумски путељак био је закрчен обореним деблима. Тада повика снажни тегљач:

– Хоћеш ли, господару, да пут рашчистим!

И одмах скочи са кочије и одбаци дрвље у страну. Џиновска дебла летела су увис. Захваљујући томе, стиже Петар пред вече пред врата Стакленог града, која му се одмах отворише.

Цео двор је био на ногама. Млада господарица ухвати Петра за руку. Он се осмехивао док га је она водила, али њен отац грубим гласом рече:

– Ја још не знам, у ствари, ни шта си ни ко си ти, Петре. За твој Лучани град смо се распитивали, али ништа нисмо сазнали. Зато мораш, пре него што ти ишта обећам, да извршиш три задатка. Прво, заповедио сам да ес за тебе и твоје људе напече дванаест хлебова од дванаест фунти. То морате за три дана појести.

Петар се није дуго премишљао. Једанаест хлебова је дао великом ждравцу, а дванаести оставио за себе и остале пратиоце. Убрзо су сви хлебови били поједени, па господар Стакленог града заповеди да им принесу дванаест циновских врчева пива. То је морао Петар са својим људима да попије за шест дана. Ни овог пута се Петар не узбуди. Једанаест врчева је дао великом пијачу, који их је испио сам.

Млада господарица, која се веома бојала да Петар неће моћи да испуни све задатке, одједном се од бриге и стрепње разболи. Лекар је тврдио да ће господарица оздравити једино од воде са здравца-студенца, који је био сто миља удаљен. Због тога постави господар Стакленог града и трећи услов Петру: за дванаест часова да довуче котао воде са здравца-студенца.

Петар испрва није знао шта да чини, а онда се себи брзог тркача. Њега посла по здраву воду. За три часа је тркач већ био код здравца-студенца. Тамо се и сам здраве воде напио, али... како је био уморан, сео је мало на обалу и ту заспао.

Петар је стајао на градским вратима и чудео се што нема тркача да се врати. Већ је и једанаести час минуо. Тада се момак сети громогласног викача и поручи му да тркача дозове. Овај поче тако ватрено ода виче да се земља тресла. И млада господарица је из постеље на земљу пала. Али тркач се пробуди, поскочи, зграби свој котао и поче тако грабити да је петама у леђа ударао, а коса му је вијорила око главе. У последњем

тренутку дванаестог часа, стиже он у Стаклени град и Петар однесе котао воде господару.

Како је Петар и трећи задатак извршио, млада господарица, која је од воде оздравила, замоли оца да се венчање више не одлаже, већ да се одмах обави. Господар није имао куд, па мораде дозволити. Свадбено весеље трајало је много дана. Најбоље су прошли испичутура и изелица, али и господарица је била веома срећна.

У међувремену су се код куће отац и мајка забринули шта ли се то могло Петру догодити. Они нису знали ни кад је, ни куд је пошао, ни како се изгубио.

После три седмице, пожелеле Петар да своју младу жену поведе кући Стари господар даде зету на дар десет црних, а својој кћери пет снежнобелих коња и велику невестинску спрему. Тако стигоше у мужаковску црногорицу и на Петров зелени повртњак. Али, тамо где је стајао пласт, дизао се сада прекрасан двор, а око двора врт. Пред улазом је стајао онај исти мајушни човек, који рече:

– Ја сам се о теби побринуо и саградио ти све ово. Двор припада теби, јер си ме оне ноћи пустио иако сам ти био веома потребан. А и зато јер си се држао мојих савета.

Отац, мајка, Јан и Јуриј чудили су се како је на њиховом повртњаку могао да никне такав сјајан двор. Највише су се, ипак, зачудили када је у њихово двориште ушла блистава стаклена кочија у коју су била упрегнута четири коња. Из кочије је изашао наочит витез, а за њим чудесно лепа властелинка. Мајка прва препозна свог Петра, а браћа се згрануше. Али их Петар све топло поздрави и исприповеда им шта се са њим збило и како је своју срећу нашао.

Напоследку замоли оца и мајку да код њега у двору станују. Тако и би.

Браћа су становала у кући и управљала родитељским добром. Петар је са

својом лепом женом имао миран и срећан живот, а ако није у међувремену умро, он и данас живи у Лучаном граду.

Златна јабука

Живео некад отац који је имао три сина. Најмлађи, кога су звали Јанк, одликовао се марљивошћу и добротом, али је био глуп, па, како отац од њега није имао користи у управљању великим домаћинством, посла га у далеки свет.

На свом путовању обре се Јанк у тушинском селу и тамо од неког сељака заиште посао. Сељак му одмах рече:

– Имам за тебе посла. На ливади ми леже три пласта сена. Треба да их преко ноћи чуваш. Али пази... многи су то пре тебе чинили, али ником није пошло за руком да сено сачува.

Јанк пристаде. Пре него што је на ливаду отишао, даде му сељак вечеру да га у пољу не би глад мучила, а даде му и виле, да се има чиме бранити.

На путу, неочекивано, придружи се Јанку сива мишица, која га људским гласом запитала куда ће. А Јанк мишици, као да су стари пријатељи, све по реду исприповеди. На то рече мишица:

– Још нико досад није тако пријатељски са мном разговарао. Зато желим да ти помогнем. Ак се будеш по мојим саветима управљао, сачуваћеш сено. После тога ће ти се и срећа осмехнути.

Јанк обећа да ће се по њеним саветима управљати, па мишица отпоче:

– Не брини ништа и не плаши се ничег. Кад стигнеш, лези на средњи пласт лицем према земљи и не базирај се, ма шта да се око тебе догађа. Три коња ће доћи да сено чупкају.

Јанк послуша мишицу и леже потрбушке на средњи пласт. Усред ноћи, око дванаест часова, створише се три коња – један бели, други мрки, трећи

црни, и одмах почеше сено јести. Када више нису имали шта да једу, почеше и Јанкову одећу чупкати. Повлачили су га са пласта час на једну, час на другу страну, али Јанк је непомично лежао и ни за педаљ се није хтео помаћи. Када откуца дванаести час, изгубише се коњи, а Јанк уморан усни.

У зору пође сељак да види је ли Јанк још жив. Угледа га како на пласту спава, повуче га за рукав и упита како је било. Јанк само одговори:

– Добро.

Другог дана, када се Јанк поново упутио на ливаду, придружи му се опет мишица и рече:

– Јанк, данас ће бити горе, али не брини. Важно је да се не мичеш, ма шта да се око тебе одиграва. Када откуца дванаести час, све ће се свршити, а ти ћеш остати жив.

Опет дођоше три плаха коња да сено једу. На крају одвукоше и Јанка са пласта и почупаше му сву одећу. Али Јанк се и не помери нити јавкне када су га за ноге уједали. Тачно у дванаест изгубише се, а он исцрпен усни.

У зору се сељак још више зачуди када га на пласту угледа, али задовољно протрља руке.

Треће вечери се и по трећи пут придружи Јанку мишица, али овога пута показа му дрво на коме је висио велики бич и рече:

– Јанк, данас ће бити лоше! Не смеш да заспиш. Ниједан од коња не сме се средњем пласту приближити. Они ће бити веома дивљи и нестрпљиви, налетаће на пласт, али ти замахуј бичем, брани се.

Када коњи дођоше, одмах навалише на средњи пласт, али их Јанк спремно дочека бичем. Што је више замахивао, све више су и коњи дивљали.

Налетали су у махнитом галопу, али их је заустављао Јанков бич, тако да се нису могли ни приближити пласту, а камоли сено чупнути. Тако су целе ноћи наваљивали, али их је Јанк, снажно размахујући бичем, распршивао

на све стране. Када откуца дванаести час, све се наједном стиша, коњи ишчезоше, а Јанк изломљен леже на пласт и усни.

У рану зору дође сељак да погледа је ли Јанк још жив, а кад тамо – момак лежи на чистом злату. Док је спавао, сено се претворило у злато.

Сељак га одмах пробуди и повика:

– Јанк, па ти си срећан, пресрећан! Не само да си ми сено сачувао него си га у злато претворио. Колико новаца желиш, реци!

Али Јанк одговори:

– Шта ће ми новац! Ја од њега нећу постати паметнији. Желим да одем у неки други крај па ми ти, ако хоћеш, дај нешто хране за пут.

Сељак се зачуди, али му ипак напуни џепове златом и рече:

– Путуј срећно момче! А ово мало злата што сам ти дао биће довољно да се путем храниш и превоз плаћаш. Желим ти да увек тако предано радиш као што си код мене радио и да себи праву срећу пронађеш!

Јанк се опрости од сељака и, певајући, пође из села. Али већ је однекуд за њим трчала мишица, стиже га и рече:

– Ако напушташ овај крај, и ја идем с тобом. Пут нас води преко мора. Али не бој се, ја ћу увек бити уз тебе да те саветујем.

Јанк упита мишицу шта треба да чини када у другу земљу дође, а она му поче да објашњава:

– Укрцај се на лађу, а када у туђи и далеки крај стигнеш, па те људи буду за ово и оно питали, можеш изговорити само "функ" и "фонк", и ниједне речи више. Аи добро слушај шта теби други говоре, ради како ти се каже и не брини ништа.

Јанк се укрца на лађу и отплови у туђу земљу. Тамо га мишица одведе староме градинару, који га одмах запита, да ли би хтео да остане на његовој градини. Јанк одговори: "функ", а на питање градинарево уме ли да риља и копа, одговори: "фонк". Градинар га тада узе у службу, одведе

на земљиште где је био врт и објасни му како да цвеће и бокоре негује, а како леје да обрађује.

Јанк је пажљиво слушао и радио како му се говорило. Његово је цвеће дивно процветало, замирисало опојним мирисом, тако да ес и сам стари градинар зачудио.

Једнога дана рече му он:

– Твоје цвеће дивно цвета. Ти добро радиш па сам одлучио да ти дам посебну башту. Сади на њој шта желиш.

И даде Јанку најбољи део земље. Сада је Јанк самостално радио и цвеће засађивао, а мишица га је саветовала како да посао најбоље обави, на који начин да земљу обделава, ђубри и залива, а на који начин да растиње одржава.

За кратко време сав расад процвета, и пред очима мештана указа се нови врт. Сви су радо навраћали на Јанков део земље. И властелин, коме је цела земља припадала, одушеви се вртом. Он затражи од старог градинара да Јанка ослободи других послова, јер ће убудуће момак само за њега и његов двор радити.

То је било највеће признање баштованском помоћнику и стари градинар, веома задовољан, оде да то пренесе Јанку. Али пре тога он упита момка:

– Умеш ли тако добро да радиш, да ти ни сам властелин не може наћи мане?

Јанк одговори "функ". А када га запита уме ли и боље од тога, одговори "фонк", и тако постаде дворски цвећар.

Властелин је имао лепу кћер, коју је намеравао да уда, па је једнога дана позвао најугледније јунаке из целе земље на свечаност избора младожење.

На тај дан саопшти млада властелинка да Јанк, који одгаја тако лепо цвеће, може такође да дође на ову свечаност. Слуга оде Јанку на градину и саопшти му то. Јанк одговори "функ".

Око властелиновог дворца брзо су се окупили сви позвани јунаци. Млада властелинка оде у горње одаје, отвори прозор и рече окупљеним витезовима:

– Ја ћу сада ову јабуку бацити доле, и на кога падне, тај ће бити мој заручник.

И девојка баци јабуку, а она паде право Јанку на главу. На то сви повикаше: "Срећно, младожењо!" Али он само одговори "функ".

Млада властелинка се озлоједи што је златна јабука право на Јанка пала, али је дату реч морала одржати. Зато на двору убрзо прославише свадбу и Јанк поста млади властелин. Али, када год би га његова жена нешто запитала, он би само изговарао "функ" или "фонк", и ништа више.

Тако протече неколико година. Млада жена се све више љутила што Јанк и даље остаје нем. А највише је у себи беснела када би витезови из суседних дворова у посету долазили. Јанк би тада изговарао сасмо "функ" и "фанк", и то је био цео његов разговор с гостима. Најзад одлучи стари властелин да стање измени и рече својој кћери:

– Ја ћу да започнем рат и твога Јанка да истурим у прве редове. Тада ће га непријатељ лако убити.

И учини како је наумио. Једнога дана позва Јанка и рече му:

– Рат је избио. Ти ћеш нашу војску предводити, али као предводник мораш ићи испред ње.

Јанк одговори "функ".

– Поведи војску и сутра у једанаест започни битку! – закључи властелин.

А Јанк одговори "фонк".

Када се Јанк опреми за битку, дадоше му коња, али тако бедног да је једва ноге дизао. Али мишица истрча на пут и рече:

– Јанк, биће ти тешко, али чини како те саветујем. Тај коњ је изнемогао, но ти ћеш добити бољег. Одјаши за онај грм и чекај до једанаест. Тада ће се ту створити други коњ. Мамузе и сабљу имаће на себи.

Јанк је већ био некакву сабљу добио, али се одмах могло видети да је стара и зарђала. Зато послуша мишицу. Брзо се појави очекивани коњ и он без страха одјаха у бој. Како је ишао први, непријатељски војници одмах навале на њега, али он се чврсто држао и обарао их својом оштром сабљом. Тачно у дванаест затрубише трубе и означеше крај битке. Тада он за оним грмом замени коња и врати се на староме кући. Код куће су га сви очима пуним милоште гледали, питајући га како је победио. Доносећи му најбоља јела, почеше га наговарати да и сутра крене у бој. Он само одговори "фонк".

Али другога дана доби Јанк још беднијег коња. И сабљу му утрапише тупу, само да не би победио. На путу га је већ чекала мишица, која рече:

– Данас ће бити страшније. Чувај се! Одјезди опет к ономе грму, тамо ћеш затећи силнијег коња и оружја бољег од јучерашњег. Овога пута биће то мач. Коњ ће ти много помоћи, али се ти мораш снажније борити, јер ће непријатељ војевати сурово.

Када Јанк до грма дојаха, затече тамо младог, огњевитог коња, који му је светли мач носио. Јанк узјаха коња и одјезди право у бој. Он све непријатеље порази, а сам не би ни рањен.

Стари властелин се јако зачуди када доброга коња и светли мач на Јанку угледа. Пошто је Јанк опет добио битку, лукави старац рече у себи: "Сутра ћу му дати најгоре кљусе, па ће га непријатељ свакако убити".

Млада властелинка дочека га тако као да се његовој победи радује. Он је поздрави са "функ", а када га она запита како је све то постигао, одговори "фонк". Трећега дана дадоше Јанку старо кљусе које је једва ноге дизало, а уз њега и тупи, рђом изједен мач којим се више није могло да војује. Али опет дотрча мишица и рече:

– Данас ће бити јако зло, и бићеш близу погибељи. Али, добићеш доброг коња, ватренијег од пређашњег.

Мишица му даде и завој којим ће крв зауставити у случају д буде рањен. Јанк зађе за грм, а коњ пристиже у једном скоку. Јанк се на њега баци и – хууу! као с ветром одфијука у битку. Али га непријатељ овога пута спремно дочека. Витлајући мачевима, ранише Јанка. Када видеше да са њега крв лије, обрадоваше се, верујући да ће убрзо умрети. Али Јанк хитро преви себи рану, па мушки настави борбу док не савлада непријатеља. А кад би све готово, пусти он огњевитог коња и врати се на оном хромом кљусету кући. Тамо га сви дочекаше веома пријатељски.

Властелин, пак, посла одмах по лекара, коме нареди да Јанку отров у рану стави. Али то Јанку ништа не нашкоди, јер је завој који му је мишица дала одавно затворио рану. Док је Јанк још у постељи лежао, јави му се поново мишица и рече:

– Сад си оно најгоре претурио преко главе, ал' нешто још мораш за мене учинити. После тога слободно проговори, јер је прошло седам година од како си нем. Вечерас у једанаест часова отиди у коњушницу. Тамо ћеш затећи три коња која на хрбатима леже. Крај средњег ћеш наћи и велики сребрни нож. Њиме распори коњима трбухе.

Замало да се Јанк успава, јер је већ прошло једанаест када се прену. Брзо отрча у коњушницу, зграби нож и распори првome коњу трбух. Из њега искочи човек. Из трбуха другог коња изађе жена, а из трећег – необично лепа кнегињица. Јанк се од свега тога толико уплаши да одбаци нож и утече из коњушнице. Све трчећи, врати се у дворaц и поново леже у постељ, где чврсто заспа.

У зору дође лекар да опипа Јанково чело и увери се да ли је мртав. Али Јанк је био жив. Он пође лекару у сусрет и пријатељски га прими. Лекар тад хтеде да му рану погледа, али Јанк рече:

– Није потребно. Она је већ зарасла.

На то се сјате дворани и зачуђено запиташе:

– Како то да ти говориш и да више ниси нем?!

Јанк им поче да приповеда, али не доврши, јер се у дворишту заустави лепа стаклена кочија. Из ње изађе девојка, која замоли Јанка да са својом женом уђе у копију, а она ће их одвести где треба.

Јанк са својом женом уђе у кола, а девојка их одвезе у суседни дворац.

Тамо је велики сто, препун богатих јела и пића, већ био припремљен за свечану гозбу. Не потраја дуго, а појави се кнез, господар дворца, са кнегињом и кнегињицом. Он Јанка срдачно дочека и рече:

– Ми смо оно троје које си ослободио. Да ниси све тачно извршавао што ти је мишица казивала, остали бисмо заувек зачарани. Зато ти велико хвала!

Потом су сели, јели и пили и заједно се радовали. И од тог времена беху срећни као добри суседи и пријатељи.

Три прстена

Био негда краљ који је поред свог дворца имао прекрасан врт. У врту је пре много година засадио јабуково дрво, на коме су свакога лета успевале свега три јабуке. Али краљ још ниједну јабуку није узбрао ни окусио, јер су се сваке године на тајанствен начин губиле. Зато је у позно лето, кад су јабуке почињале да сазревају, постављао стражара испод дрвета. Али јабуке су нестајале а да стражари нису ни знали како се то догађало.

Једном се опет ближила јесен, а на дрвету су се црвенеле три дивне јабуке.

Тога лета је испод јабуковог дрвета стражарио храбар и искусан војник.

Била је управо средина ноћи и часовник на кули је избијао дванаест, кад стражар наједном угледа како се сабласни облак над крошњу надноси.

Облак у трену опет нестане, али с њиме заједно ишчезоше и три јабуке.

Војник ипак виде да се облак изгуби у трновом грму на крају врта.

Рано сутрадан оде војник краљу и обавести га о необичном ноћном догађају. На то краљ позва раднике и са своја три си а оде у врт. Тамо

истражише трнов грм са свих страна, али не нађоше ништа необично. Онда рече краљ:

– Ископајте грм!

Радници прионуше на посао. Али, што су дубље копали и рили, што су силније грм чупали, све је гушће бивало његово корење и све чвршће га је држало. Тада краљ схвати да је тај грм зачаран. Брзо посла људе у град по чаробњака, да са трна чаролију скине. И гле – од речи чаробњакових корење се стањи и прореди и радници најзад трн ишчупаше. Сада угледаше дубоку, црну јаму. У јаму бацише камен, али дуго је потрајало док су чули да је камен пао на дно. Сад упита краљ:

– Ко ће да сиђе доле?

После дужег времена, иступи краљев најстарији син и рече:

– Ја! Хоћу да ту тајну испитам. Спустите ме у дубину!

Радници донесоше дугачко уже, завезаше краљевића и спустише га у дубину. Али пре тога је радницима наредио: "Чим ја повучем конопца, одмах ме извуците!"

Када је краљевић допрео до дна, угледа пред собом дуг и таман ходник. Он се њим одмах запути и стиже тако на некакав мост, а са моста у велику дворану. Насред дворане горела је светлуцава ватра. На другој страни налазио се студенац, у коме се искрила бистра вода. На зиду крај студенца висио је велики, бритки мач. Около ватре седеле су три лепе девојке. Оне одмах устадоше и пријатељски дочекаше неочекиваног посетиоца. Једна од њих рече:

– Нас три смо зачаране. А ти, ако си довољно храбар, напиј се са овог студенца, јер у њему је вода живота, која доноси снагу. После узми тај мач и опаш се њиме. Тако ћеш нас ослободити, а изборићеш се и за сопствену срећу.

Краљевић приђе студенцу и напи се воде. Још ни последњу кап није испио, а осети у себи такву снагу какву у животи није имао. Потом скиде мач са

зида и припаса га. Како то учини, приказаше му се зли духови, који у силном метежу навалише на њега. Он извуче мач из ножница и јурну на њих. Дуго се морао борити, али је на крају све духове уништио или одагнао од себе.

Гледајући краљевића како се бори, девојке су клицале од радости. Кад све би готово, најстарија и најлепша рече:

– Ти си нас ослободио. Сада нас изведи на земљу да опет сунце угледамо. Али, пре тога, од сваке ћеш добити дар. Чувај те успомене добро, јер ће ти једном затребати.

Најмлађа скиде с руке прстен на коме је сунце сијало и даде га краљевићу, а даде му и мараму на којој је био исти тај знак. Друга девојка која је била лепша, подари му прстен са сунцем и месецом, и уз то мараму са истим знамењем. Трећа, пак, девојка, најлепша међу њима, даде му прстен са сунцем, месецом и звездама, а такође и свилену мараму са истим обележјем.

Краљевић тада поведе девојке оним истим путем, прво преко моста, па дугачким тамним ходником, све до места где су га доле спустили. Тамо најпре веза једну од њих, па повуче крај ужета и браћа његова је брзо извукоше горе. Потом су конопац опет спустили и извукли тако другу, а домах затим и трећу девојку. Горе краљ смести све три девојке у кочију и повезе их у двор. Али браћа, заслепљена њиховом лепотом, истог часа позавидеше брату. Зато, када краљева кочија замаче, шапну један брат другоме:

– Оставимо га доле! Онда ћемо имати све три девојке, и моћи ћемо да изаберемо најлепшу.

И два брата спустише уже само до пола јаме, а после оцу рекоше да брат није повукао за други крај, што значи да је свакако погинуо. Краљ и девојке се јако растужише и отац за својим сином прогласи једногодишњу жалост у целој земљи.

Најстарији брат је у дубини јаме дуго чекао да му одозго спусте конопац. Како се конопац не појави, реши се да потражи други излаз. Данима је лутао по мрачним ходницима тражећи некакав отвор. Најзад, после много времена, када га је већ свака нада напустила, придружи му се неочекивано један од добрих духова и рече:

– Ја ћу те извести одавде. Твој отац би иначе од туг пресвиснуо. А и девојке су веома жалосне.

Добри дух га је дуго водио тамним ходницима и подземним путевима док га на крају није извео из јаме. Када се поново нашао на земљи, обазре се краљевић на све стране и угледа некакво село. У селу су звонила звона. Он упита једног путника, који му је у сусрет ишао, шта та звоњава значи.

– Ах! – изусти путник зачуђено. – Зар ти то не знаш? Скоро је недеља дана како је најстарији краљев син нестао. Свакога дана у исти час сва звона у земљи звоне.

Краљевићу тада сину мисао да ће најбоље бити да се одмах не казује, али му је сметала краљевска одећа. Досети се, и путнику, који је иначе био странац, рече:

– Дај ми, ако хоћеш, твоју одећу, а ја ћу ти уступити своју!

Путник на то без двоумљења пристаде. Тако заменише одела и краљевић крену у град. Тамо стиже баш када је краљев гласник пролазио улицама вичући: "Свима златарима на знање: краљ наручује прстен са знаком сунца. Ко такав прстен има, нека дође у двор!"

Пошто је то чуо, краљевић се није дуго премишљао. Пронашао је брзо старог мајстора златара и запитао га треба ли му вешт помоћник.

– О, да – одговори му златар – само ако уме да изради прстен на коме сунце сија.

– То је за мене ситница – рече златару млади намерник.

Стари мајстор га прими на посао и похита у двор. Тамо краљу обећа да ће такав и такав прстен израдити. Али већ за неколико дана краљев изасланик

дође у радионицу. Старац брзо оде к своме помоћнику и упита га је ли прстен израдио. Овај се само насмеја, па се маши џепа и предаде мајстору прстен који је од најмлађе девојке добио. Када златар и краљев изасланик угледаше прсте, раширише очи од чуда, је тако лепу и скупоцену ствар у животу нису видели. Они похвалише вештину младога златара.

Не потраја дуго, а краљев изасланик се опет појави и рече старцу да краљ сада прстен са сунцем и месецом наручује. Златар запита свог помоћника може ли да обећа да ће и такав прстен израдити. А овај одговори:

– Зашто да не! Кад сам могао први, могу и други.

После девет дана дође краљев изасланик по прстен. Мајстор, који се за посао свог помоћника није бринуо, похита сада к њему. Краљевић се маши за џеп и предаде мајстору други прстен. Опет га мајстор и краљев изасланик похвалише, одајући велико признање његовој вештини.

Не прође отад ни седмица, кад ево ти краљевог изасланика и по трећи пут. Сада је краљ поручивао да му се изради златан прстен са сунцем, месецом и звездама. Али златарев помоћник одби да и то обави, јер није желео да се растане од успомене коју је добио од најлепше девојке. Зато рече:

– Мени се више не ради. Морам на пут.

Стари златар похита краљу и поче да се правда, говорећи:

– Мој помоћник, који је оба прстена израдио, неће више да ради, већ се спрема на пут.

Краљ се на то разљути и викну:

– Послаћу свог заповедника, па нека га баци у тамницу! Тамо ће више памети стећи и прстен израдити!

И збиља, не потраја дуго, а краљев заповедник дође до краљевића. Када су већ пред тамничким вратима били, краљевић се наједном предомисли и рече:

– Вољан сам да и тај прстен израдим, али само на краљеве очи.

Заповедник то одмах пренесе краљу и овај дозволи златаревом помоћнику да прстен ради на његове очи. На то заповедник доведе краљевића у дворану, где га је краљ са два сина и девојкама већ очекивао. Тада се краљевић маши џепа, извуче прстен са сунцем, месецом и звездама и, уместо да га да краљу, предаде га најстаријој девојци. Потом извуче из торбе и оне три мараме, рашири их и показа. На то скочи најстарија девојка и повика:

– Ти си онај који нас је из зачаране дубине избавио! Тебе сам за себе изабрала и овим знамењем значила.

Сада и краљ у златарском помоћнику препозна свога сина, за кога је мислио да је мртав, и веома се обрадова. Неколико дана касније ожени се краљевић најлепшом девојком, а стари краљ му предаде своје краљевство. Убрзо затим и два брата, којима је најстарији све опростио, оженише се оним двема девојкама и тако проживеше срећно и задовољно.

Правда увек правда остаје

Био једном ловац који је имао јединца сина. Син је од оца учио ловачке вештине. Када се време ловачке обуке завршило, прохте се младићу да оде у свет, не би ли још штогод научио и мало од белог света видео. Отац се не успротиви: купи му нову одећу и даде му нешто новца за пут.

Тумарајући по земљи, стиже младић до невелике крчме на друму. У крчми је већ седео један гост. Млади ловац му се одмах придружи. Пошто су се упознали и многе згоде и незгоде једно другоме исприповедали, поменуше узгред и истину и правду. Странчево мишљење било је да правде на свету нема и да се новцем свака неправда у правду може преобратити. А млади ловац је тврдио да правда век правда остаје. Нису се могли сложити.

Напоследку предложи странац да се опкладе у три стотине талира. Али

младић није имао толико новца, па уместо талира заложу своју главу.

Договоре се да одмах пођу и од три суца одговор затраже.

Већ другог дана обрете се они у граду првome суцу с питањем ко је у праву. Судац им одговори да је новцем могуће неправду у правду преиначити. Од овог продуже даље, к другоме суцу, али и он је био истог мишљења. На крају пронађу и трећег суца, који им, такође, потврди да се новцем може неправда у правду преобратити. После тога, када су се поново нашли за крчмарским столом, упита странац младића:

– Но, шта сад, мислиш? Јеси ли се најзад уверио да се од грубе неправде може правда направити?

Ловац одговори:

– Када суци тврде, морам веровати. Али у главу ми то, збиља, не иде!

Тако је млади ловац изгубио опкладу. Странац му хтеде оставити главу за три стотине талира, али толико новаца овај није имао. Док су се око тога објашњавали, приђе им један од присутних гостију. Чувши о чему ова двојица расправљају, приговори им да се у клађењу мора остати при ономе како је уговорено: ловац је своју главу заложу и изгубио, сада је мора дати. Али странац то нипошто није хтео. Како га је непознати гост упорно хушкао, он одузе младићу само очни вид, а главу му остави и при том рече:

– Ако ти се вид поврати, тада ћу и ја поверовати да на свету правда увек правда остаје.

Сада је млади ловац био потпуно слеп. Иако је вече одмакло, њему се није остајало у тој крчми, где су га тако ништавним и беспомоћним начинили. Зато замоли крчмара да га изведе на пут који води у град. Али, и крчмар је био неваљалац. Он одведе младића на пут за вешала и ту остави. Ловац је немоћно тапкао по зељи и убрзо није више знао куда би. А пошто је био болан и обесхрабрен, леже ту где се затекао. У себи је гајио наду да ће, кад јутро осване, неко ипак наићи и извести га на прави пут. Са удаљеног торња откуцавало је једанаест часова.

Не потраја дуго, кад нешто запуцкета у његовој близини. Мало затим зачу ловац и бат корака, а нешто касније и разговор. То су били духови који су се ту с времена на време састајали. Стајали су недалеко од њега, тако да је могао да разабере сваку њихову реч.

– Овде смо се и прошле године у исти дан састали и расправљали о неделима које смо починили – шапутали су духови. – Зато, нека и данас свако од нас изнесе свој најуспешнији посао у протеклој години.

– Ја сам – поче први – становницима града Рамула воду одузео а да они ни до дана данашњег нису открили шта је то што је учинило да им врело пресахне.

– А шта је то, у ствари? – упита други.

– Ја сам велику крастачу на врело ставио. Ако жабу одстране, вода ће извирати као и пре.

На то ће други:

– Ја сам у Сараговину принцезу зачарао да јој ишчили лепота и да постане сама кост и кожа. Но њој би се могло помоћи, кад би неко извукао сребрни клинац забоден у зид више њене постеље.

– А ја сам данас једног човека толико наговарао, све док овај није одузео очни вид некаквом ловцу, који се кладио, главу заложиио и изгубио. Али, и њему би се могло помоћи, кад би му неко очи умио водом која ту, недалеко од нас, из малог извора истиче.

Тако се хвалио трећи дух. Али убрзо изби поноћ и духови се изгубише.

Млади ловац је добро упамтио све што је ту чуо. Највише га је обрадовало сазнање да свој вид може повратити. Сутрадан рано зачу он да кола мимо њега пролазе. Дозва возача и запита га за онај извор, али возач о извору ништа није знао, па продужи даље. И сви други који су после њега пролазили истим путем и које је ловац за извор питао, нису умели да одговоре. Тако је седео све до подне и већ почео да се колеба обузет сумњом. На крају прође туда и некаква старица. Она је за извор знала и

поможе слепоме ловцу да до њега дође. Младић накваси своје очи водом. Намах све сину и постаде јасно, што је значило да му се вид повратио. Сада запита људе за град Рамул и запути се тамо. Када стиже у то место, понуди се мештанима да им пронађе изгубљену воду. Али житељи Рамула су само вртели главом, говорећи:

– До прошлог месеца био је много људи који су то покушавали, али ништа нису постигли. Ми смо свима доста новаца давали, а када смо видели да је све узалуд, дигли смо руке од трагања.

Ловац им одговори да новац не тражи, већ само жели да помогне унесрећеном становништву. Тада му они дозволише да покуша. Ловац поручи радницима да копају на месту где је некад вода извирала натапајући околне њиве. Када су копајући дошли до самог врела, ловац распусти људе, а сам настави даље да копа. И гле – на некадашњем врелу стоји жаба крастача, велика и дебела као ћуп. Он је одгурну, а вода шикну и потече у њиве. За кратко време били су сви студенци у граду пуни воде. Мештани потом припремише богату гозбу у његову час и ловца богато наградише.

После неколико дана отпутова ловац у Сарагавин. Тамо сазна да је принцеза још јако болесна и да јој ниједан лекар не може помоћи. Краљ је изјавио да ће своју кћер дати за жену ономе ко је буде излечио.

Ловац себи купи раскошну одећу и оде у двор. Тамо се представи као странац који је из туђине запуцао да излечи оболелу принцезу. Краљ му одговори да нема више ни трунке наде, али да ће још једном и са њим покушати. Ловац на то рече да иде у град по лекове, али да ће се одмах вратити. Он се у граду накупова разних слаткиша, па се врати принцези. Даде јој то као лек и поче пажљиво да разгледа зид више њене главе, тражећи сребрни клинац.

Сутрадан рано био је опет код принцезе, којој је поново дао мало слаткиша. Али сада је прстима захватио сребрни клинац и вукао га док се није расклимао. Од тога се принцеза осети много боље.

Трећега дана посети ловац још једном принцезу и, док је она његове "лекове" узимала, зграби сребрни клинац, сасвим га извуче из дувара и стрпа у џеп. Већ у подне принцеза је била потпуно здрава и тражила да једе.

У част своје опорављене кћери и ловца, њеног заручника, краљ приреди велику гозбу. На гозби уговоре да убрзо и свадбу објаве. Али ловац замоли краља да га пре свадбе пусти кући, јер се свог дома зажелео. Краљ на то пристаде.

Када се од куће поново враћао својој заручници принцези, заноћи ловац у оној крчми на друму где су му вид одузели. Тамо опет затече странца с којим се био кладио. У разговору с њим, исприповеда он све шта је доживео и, на крају, упита странца верује ли сада да правда увек правда остаје. Странац се веома зачуди и рече да сад у то верује.

После тога се у двору прослављало венчање краљеве кћери.

Али странац у крчми није више имао мира. Он је свом познанику ловцу завидео на срећи и стално се питао зар је могуће да један слепац такво богатство стекне. Најзад се реши да оде под она вешала и да у заседи вреба. Можда ће се догодити да се и њему каква тајна открије, па да се тако и сам неком принцезом ожени.

Кад мину година, оде странац под вешала и тамо леже. Са удаљеног торња откуцавало је једанаест часова. После тога не потраја дуго, и у близини нешто заупцкета. Један дух је већ стигао на зборно место, за њиме дође други, а нешто касније и трећи. Одмах заподенуше разговор, и уто један рече:

– Не знам како се то догодило, али неко је за време нашег прошлогодишњег састанка овде био, прислушкивао, и све оно о чему смо

разговарали искористио да би нам послове покварио. Зато, пре него што почнемо говорити о својим недељима, проверимо да нас опет ко не прислушкује.

На то духови скочише и претражише целу околину губилишта. Пронађоше странца и растргоше га.

А ловац је са својом принцезом био срећан. Када му таст умре, постаде и краљ, и целог живота се бринуо о томе да у његовом краљевству правда увек правда остане.

Звонка липа

Живели отац и мајка, и имали кћер Мирку. Пре него што је Мирка одрасла, умре мајка. Другог месеца по мајчиној смрти оде девојчица својој куми на прело. Кума јој поче говорити како би добро било да се њен отац поново ожени, и да њу, куму, за жену у кућу доведе.

– Ја ћу те много боље од праве мајке пазити, јер ћу ти сваке вечери ножице у млеко прати – говорила је.

Мирка то исприповеда оцу, и отац узме куму за жену. Прве вечери, збиља, опра она својој пасторки ноге у млеку, али друге вечери не, а касније – никад више.

Временом доби Мирка четири сестрице. Прва је имала једно око, дуга два, трећа три, а четврта, најмлађа, четири ока. Сада је морала и за сестре радити, њихове хаљине прати, све прљаве и тешке послове у кући обављати, па чак и стоку напасати. А маћеха јој је давала да са собом на пашу носи само стари, стврднути хлеб и заљућени сир. Па ипак, израсте Мирка у лепу девојку, образа белјих и руменијих од својих сестара.

То је маћеху мучило и трудила се да сазна од чега јој пасторка постаје тако здрава и лепа. Зато посла кћер са једним оком да с Мирком напаса стоку.

Док су стада и крда на ливади пасла, рече једноока сестра:

– Мирка, плети ми косе и певај!

Мирка поче да чешља сестрину косу и а је плете у кике, а док је то радила, певушила је тихим гласом: "Спи једно око спи!" И девојка усни. Тада дође шарена крава и даде Мирки са једног рога да једе, а са другог да пије. Када су се навече кући вратиле, упита маћеха своју кћер:

– Шта си видела?

Али девојка ништа није видела. Зато је сутрадан сестра са два ока морала стоку на испашу гонити. Када су биле изван куће, рече она Мирки:

– Ходи, очешљај ме!

Мирка је сестри чешљала косу и при том певала: "Спи једно око, спијте оба!" И опет дође шарена крава и даде Мирки са једног рога да једе, а са другог да пије. А навече, кад стигоше кући, упита маћеха своју кћер:

– Шта си видела?

Али девојка ништа није видела. Зато је кћи са три ока морала другога дана да стоку на пашу тера. Када су биле на пашњаку, рече она сестри:

– Седи, Мирка, и очешљај ме!

А Мирка је и њу чешљала и исту песму певала: "Спи једно око, спијте два, спијте сва три!" Поново дође шарена крава и даде Мирку са једног рога да једе, а са другог да пије. Кад би вече, прену се сестра и рече: "Време је, пођимо кући!" Код куће упита маћеха кћер:

– Шта си видела?

А она, такође, није ништа видела. Другога дана потеря најмлађа, четвороока кћи, стоку на пашу. А на пашњаку рече она сестри:

– Приђи, Мирка, и очешљај ме!

Мирка приђе, седе и поче певушити: "Спи једно око, спијте два, спијте три!" Али на четврто заборави. Опет дође шарена крава и даде Мирки са

једног рога да једе, а са другог да пије. За то време, док су три ока спавала, четврто је све видело. Навече се сестра тобоже прену из сна и рече: "Време је, пођимо кући!" Код куће упита маћеха:

– Шта си видела?

А кћи јој одговори:

– Док су моја три ока спавала, дошла је шарена крава и нашој Мирки дала са једног рога да једе, а са другог да пије.

Маћеха се силно разгневи и одлучи да шарену краву закоље. Стоку је предала својим кћерима, а пасторки је заповедила да седи код куће. Зато је Мирка свакога дана, горко плачући, отпраћала из штале своју шарену краву. Једном јој рече крава:

– Данас ће ме заклати. Замоли маћеху да мој рог уредиш. У њему ћеш наћи коштицу; њу засади поред прозора. Из коштице ће израсти липа, која ће бити од стакла. Под липом ће кевтати псић.

Пасторка учини како јој је шарена крава рекла. Из коштице израсте шарена липа, под њом се створи студенац, а крај студенца закевта псић. Сада је Мирка на студенцу одећу прала и хладила своје раскрвављене руке.

Једном наиђе наочит момак. Хтеде да прође мимо, али га привуче кевтање Миркиног псића и некаква пријатна звоњава. Угледа дивну липу која је треперила и звонила, под липом студенац, а на студенцу прелепу Мирку. Све му то прирасте за срце, а највише му се допаде Мирка, иако је била у неугледној одећи. Он је запреси код маћехе.

Маћеха хтеде да пукне од једа што је тако наочит момак, крај њених кћери, запресио пасторку. А када схвати да је њега привукла стаклена липа својом необичном звоњавом, заповеди кћерима да узму секире и дрво посеку.

Момку, пак, рече да по девојку дође кад прође седам дана.

За то време четири сестре су ударале секирама у стабло, али липа никако да падне. Када момак после седам дана стиже пред Миркину кућу, сруши се стаклена липа и паде на његова кола; гране јој се поломише, лишће

преста да звони. Момак се растужи, али одлучи да заједно са Мирком повезе и њену липу. Када су кренули и псић потрча за колима, па и њега поведоше.

Мирка је добила сина. Када је маћеха за то сазнала, више није могла да издржи. Опседале су је зле мисли. Једнога дана пође Мирки у посету, а са собом поведе кћер са два ока. Мирка је лежала у постељи. Маћеха седе крај прозора и запита:

– Кћери, како се осећаш? Да ниси болесна?

– Нисам – одговори јој Мирка.

– Кћери моја – рече тад маћеха – онда можеш устати. Приђи прозору и погледај како се рибе у твој студенцу играју!

Мирка устаде и приђе прозору, али је маћеха гурну преко прозора у студенац. Девојка паде и потону, али се у води претвори у патку, која изрони и поче тужна да плови по студенцу. Маћеха погледа кроз прозор, али угледа само пловку и поверова да се Мирка утопила. Брзо свуче хаљине са своје кћери која је имала два ока и заповеди јој да легне у Миркину постељу.

Када се млади домаћих кући врати и своју жену у постељи угледа, зачуди се и упита:

– Од чега си тако поружнела? Да се ниси разболела?

– Ах, много сам болесна! – одговори девојка, подражавајући Миркин глас.

– Ко зна да ли ћу икада више бити онако лепа.

– Не жалости се – рече јој тада он. – Нека се само твоје добро срце не промени.

Око поноћи улете патка кроз отворен прозор у собу, прометну се у старицу и, плачући, окупа свог синчића. Када га је повила, села је уз колевку и, љуљајући дете, говорила:

– Моја липа не звони, добри псић не лаје, а мој син јако, јако плаче!

Синчићу мој, још ћу те две ноћи походити, а потом никада, никада више нећу доћи!

Друге ноћи улете патка поново кроз прозор, прометну се у старицу, припреми ведро и убрусе и окупа сина. Уто закевта псић и пробуди младог домаћина. Он устаде, погледа кроз прозор и на своје велико чудо спази да се липа усправила. Пође он у собу да то саопшти жени, али тамо, уместо своје жене, угледа старицу. Сакри се иза завесе да види шта та стара жена ту ради. А она љуља његовог сина и говори:

– Моја липа не звони, добри псић не лаје, а син ми јако, јако плаче!

Синчићу мој, још ћу те једне ноћи походити, а потом никада, никада више нећу доћи!

Онда се старица прометну у пловку и кроз прозор излете напоље. Човек, који је иза завесе све чуо и све видео, протрљај очи мислећи да сања, а кад виде да је будан, одлучи да друге ноћи у заседи чека.

Треће ноћи лете патка поново кроз прозор, претвори се у старицу, окупа и уреди сина. А када га је повила и положила у колевку, поче силно да плаче и говори:

– Моја липа не звони, добри псић не лаје, а мој син јако, јако плаче!

Синчићу мој, ово је последња ноћ, и никада, никада више нећу доћи!

У исти час искочи човек из свог заклона и ухвати старицу за руку пре него што је узмогла да се у патку промени. Она поче да јеца и моли:

– Пусти ме, пусти ме, драги, док је прави час!

– Не пуштам те! – одговори овај, познавши глас своје жене. – Нећу те пустити док ми не кажеш шта треба сада да учиним.

Тада старица рече:

– Ја имам појас околу трбуха. Ако успеш да тај појас једним замахом сечива прережеш, остаћу крај тебе, а ако ли не успеш, биће великог зла.

Млади домаћин одмах замахну сечивом, пресече појас отпрве и пред њим се створи Мирка, још лепша него пре. Она му исприповеда шта јој се пре три дана догодило, па млади човек, не часећи ни часа, дограби маћехину кћер са два ока и најури из куће. Маћеха кад је виде, од јада пресвисну. Сада опет липа звони, испод ње лаје псић, а синчић се осмехује.

Три жеље

Био негда човек који је имао троје деце: сина и две кћери. Догоди се и човек тешко оболи. Тада позва своју децу к себи и рече:

– Убрзо ћу умрети. Будите увек пристојни и добродушни, па ће вас стално пратити срећа.

На то умре. После погребња деца међу собом поделише наследство. А отац им је само три новчића оставио. Зато се брат са својим сестрама договори да у бели свет оде и тамо срећу потражи, не би ли како и њима помогао.

Пошто је неколико дана путовао, стиже у велику шуму. Тамо је испод једног дрвета седео мали човек, који га замоли:

– Удели ми штогод, јер сам сиромаш!

Младић одговори:

– Добро, добићеш цео моје наследство.

И даде му свој новчић. На то рече човечуљак:

– За твој дар, испунићу ти три жеље. Можеш да их сам изабереш. Али бирај паметно јер ти могу срећу донети.

Младић одговори:

– Омогући ми да се могу у голуба, у рибу и у зеца прометнути и опет вратити човечји лик.

Човек рече:

– Твоје жеље су већ испуњене. Онолико колико пута се стресеш, толико пута се можеш прометнути и поново вратити у људско обличје.

На то се човек изгуби.

Младић се тад, зачас, прометну у голуба и вину у ваздух. Брзо долете у други град и спусти се на стреху. Ту из разговора дочује да је избио рат и да краљ тражи младе и снажне људе. Голуб слете на земљу и прометну се у човека. Младић се најми у војску и пође у рат.

Краљ изабра себи телесну стражу, која је морала да буде стално крај њега. У њој се нађе и младић.

Брзо дође до боја, али у њему краљева војска би потучена и преполовљена. На то позва краљ своје заповеднике, саветнике и своју телесну стражу к себи и рече:

– Ми смо ову битку изгубили зато што сам ја свој чаробни прстен заборавио. Он је код моје кћери, принцезе, која га чува. Може ли га ко од вас за један час донети, да бих започео нову битку?

Како се нико не јави, иступи младић и рече:

– Ја ћу за један час донети прстен!

Краљ се обрадова.

– До мог двора је далеко – рече. – Али, ако ми донесеш прстен за један час, даћу ти своју кћер за жену.

Младић се брзо удаљи од бојишта и тамо прометне у голуба. Голуб долете до великог језера, тамо се стресе и претвори у рибу, која склизну кроз воду. Кад је риба до обале допливала, стресе се и промени у зеца. Зец је снажно грабио све док издалека не угледа двор. Одмах се опет прометну у голуба и кроз отворен прозор улете у двор, па право према принцези. Тамо стаде на клин и загуче:

– Твој отац ме је к теби послао по свој чаробни прстен. Дај ми га брзо да би краљ добио битку!

Принцеза се зачуди, а голуб гукну:

– Извуци из мог крила три пера и сећај се мене!

Краљева кћи извуче три пера из голубовог крила. На то се промени голуб у рибу, која јој шапну:

Скини са мог хрбата три крљушти за успомену!

Принцеца скиде три крљушти са рибљег хрбата. Риба се стресе и промени у зеца. Зец фркну принцези:

– Одсеци ми прамичак реча и сећај се мене!

Тада одсече принцеца прамичак зечјег репа. Зец се стресе и пред принцезом се изненада створи младић, који јој рече:

– Чувај та три знамења добро, јер ћеш ме по њима познати.

Принцеца му донесе чаробни прстен и рече:

– Сећај се и ти мене, јер сам од данашњег дана твоја. И она га пољуби.

Младић се потом брзо промени у голуба, који одлете с прозора, а касније и у зеца, да би што пре на бојиште стигао.

Али, на његову несрећу, у краљевој војсци је служио и некакав чаробњак.

Он је све младићеве мене открио. Смишљајући шта да предузме, чаробњак одлучи: "Ако својом праћком погодим сваку животињу која се војсци приближи, сасвим је извесно да ћу убити и тог младића. А тада ћу прстен однети сам и принцеца ће бити моја."

Чаробњак збиља устрели зеца, а прстен којег је имао зец на репу однесе краљу. Краљ узе прстен, навуче га себи на прст и потегну са својом војском у бој против непријатеља. И сада је добио битку.

После битке дозвољава чаробњака и рече:

– Ти си моје краљевство избавио. Зато ти дајем своју кћер за жену.

Потом се врати са војском у главни град, где их је народ радосно поздрављао. Краљ заповеди да му дозову кћер, којој рече:

– Овај човек је твој заручник, јер он је моје краљевство избавио.

Али се принцеца успротиви:

– То није тај! Томе човеку нисам дала чаробни прстен. Ја за њега не марим!

Краљ на то гневно рече:

– Дао сам своју краљевску реч, и морам је одржати! Остављам ти ипак неколико дна да размислиш. Када то време прође, он ће бити твој младожења.

Док се то одигравало, лежао је зец још увек у пољу. Али наиђе онај мали човек, цимну зеца за ногу и рече:

– Устај! Сад је прави час да у двор одјуриш!

Зец се одмах освести, скочи, промени се у голуба и одлете према двору.

Тамо кроз отворен прозор улете у принцезину собу. Она га одмах препозна и безмерно се обрадова, јер је све време мислила да јој је прави заручник у боју погинуо. Одмах позва краља и рече:

– То је мој прави заручник!

Али краљ у то не поверова, па младић рече:

– Ја могу доказати да сам по чаробни прстен ишао и од принцезе га добио.

А моје доказе ваша кћи има у својим рукама.

Принцеза намах донесе пера, крљушти и прамен са зечијег репа. Младић се промени у голуба, и гле – на његовом крилу недостајала су три пера.

Потом се промени у рибу, и гле – њој су на хрбату недостајале три крљушти. Тада се преобрази у зеца, и гле – на његовом репу бејаше прамен длака одсечен. Затим се младић опет преобрази у човека.

Сада се краљ лично осведочио, па зато рече:

– Да, ти си њен прави заручник! Тај, који је и мене и тебе преварио, мора бити кажњен.

Па лажног младожењу зграбе и у тамницу баце.

Већ другог дана венча се принцеза са својим лепим изабраником. А стари краљ је потајно послао људе по његове две сиромашне сестре. И би свадба и велико весеље. Младић и принцеза дуго поживеше.

Момак с чаробним коњем

Једном човек угледа на реци, крај обале, ковчег. Када ковчег отвори, нађе у њему дечачића. То је био принц, кога су у ковчег положили и у реку бацили да би се утопио.

Човек узне дечака и он у његовој кући израсте у лепог младића. Када је момку било осамнаест година, рече му човек:

– Сад си одрастао и можеш отићи у свет да себи срећу потражиш. Ишти шта ти треба, и ја ћу ти радо дати.

Момак на то одговори:

– Нећу ништа друго, осим једног коња из твоје коњушнице.

Стари на то рече:

– Изабери оног који ти се највише допада!

Затим се обојица упуте у коњушницу. Ту момак изабра најбеднијег коња, оседла га, опрости се са старим и одјаха у далеки свет.

Путујући тако, стиже у велику шуму. Тамо на земљи угледа перо, које се сијало као сунце. Младић хтеде да га подигне, али коњ заврте главом и рече:

– Остави га нек лежи, навући ћеш беду на врат!

Али момак не послуша коња, већ подиже перо. Потом одјезди даље, а после дугог путовања стиже у главни град, у коме је био и краљев двор.

Тамо запита краљеве слуге има ли посла за њега.

На то ће слуге:

– О да, можеш остати, потребан нам је неко да коње храни и тимари.

Младић пристане да то ради. Слуге га одведу у краљеву коњушницу. Тамо је било велико мноштво најлепших коња. У зору и увече коњушницу је осветљавало дванаест свећа, али је младићево перо сијало јаче од свих свећа заједно. зато он окачи своје перо на таваницу и погаси свеће. Сад је у коњушници било светло као по дану.

После неког времена, приметете остале слуге да је у коњушници видно иако свеће не горе. Они почну да мотре на младића, открију перо и извезе краља. Краљ рече:

– То перо морам да имам. Одмах ми га донесите!

На то оду слуге у коњушницу по перо, али им га младић не хтеде дати, већ одговори:

– Чекајте да размислим!

Па оде к своме коњу и запита:

– Смем ли да им дам перо?

Коњ одговори:

– Да, да, дај им га! Нисам ли ти одмах рекао: остави га нек лежи, навући ћеш беду на врат!

Момак поступи како га је коњ, саветовао, а људи перо однесу краљу у двор. Он, пак, дозвола младића и заповеди му:

– Сад имам прео, али ми ти мораш набавити и птицу којој оно припада.

Младић оде тужан к своме коњу и све му исприповеда. Коњ га умири:

– Видиш, нисам ли ти одмах рекао: остави перо нек лежи, навући ћеш беду на врат! Али, не буди забринут, и птицу ћемо некако добавити. Замоли краља да ти златне и сребрне клопке за птицу да!

Тад оде младић поново краљу и заиште златне и сребрне клопке. Кад их доби, оседла свога коња и одјезди у шуму. Тамо постави клопке и убрзо ухвати светлећу птицу.

Зачас дојаха младић краљу и предаде му птицу. Краљ се веома обрадова, али рече:

– Поставићу ти једно питање, јер си ти необичан момак. Ако ми на њега одговориш, богато ћу те наградити, аколи ми не одговориш, умрећеш.

Кажи ми: зашто сунце зими ниско, а лети високо стоји?

Момак на то рече:

– Треба ми мало времена да о томе размислим, па ћу одговорити.

И оде жалостан к своме коњу и исприча му шта краљ од њега тражи. Коњ одговори:

– Нисам ли ти одмах рекао: остави то перо нек лежи, навући ћеш беду на врат! Ипак ћу те посаветовати како краљу да одговориш. Отиди к њему и реци: "Сунце зими ниско, а лети високо стоји зато јер је на мору кнегињица која се зими смрзнути, а лети опрљити не сме."

Тада оде младић краљу и рече му то. На то краљ заповеди:

– Доведи ми ту кнегињицу!

Момак опет заиште мало времена да размисли, па оде к своме коњу и изјада се. Чувши за његову невољу, коњ рече:

– Нисам ли ти одмах рекао: остави перо нек лежи, навући ћеш беду на врат! Али не брини: некако ћемо се и те девојке домоћи. Заишти од краља златну постељу са свиленим пресвлакама, затим златан сто, златне и сребрне пехаре и уз то неколико врста најбољих вина. Нека то слуге на море одвезу. Тада ће кнегињица на обалу испливати, вино испити и уморна у постељу лећи. Ми ћемо је онда пренети заједно са постељом.

Младић оде краљу и заиште све што му је коњ поручио. Краљ нареди да се ове ствари на обалу превезу, а момак на своме коњу дојаха, размести постељу, постави сто и разноврсна вина усуну у пехаре. Не потраја дуго, и девојка доплива. Она седе за сто и поче да пије вино из златних и сребрних пехара. Од толиког вина девојци се смучи. Зато леже у постељу и тврдо усни. Тада је заједно са постељом пренесу у краљеве одаје.

Али другога дана рече кнегињица краљу:

– Мене сте овамо пренели, али сте на другој обали оставили моје кобиле, које се морају свакога дана зобом нахранити и помустити.

На то посла краљ по младића и заповеди му да кобиле дотера. Он оде тужан своме коњу, који ига умири:

– Нисам ли ти одмах рекао: остави перо нек лежи, навући ћеш беду на врат! Ипак, не буди забринут, јер се кобиле могу намамити. Одјездићемо

на море. Ти тамо звижди, а ја ћу да ржем. На то ће, сасвим извесно, кобиле допливати и искочити на обалу. Потом ћемо их потерати краљу.

У зору одјаха младић на своме коњу к мору. Тамо коњ зарза, а момак поче да звижди. Не потраја дуго, а кобиле допливаше, искочише на обалу и момак их са својим коњем потера краљу. Када кнегињица кобиле угледа, веома се обрадова.

Али сутрадан девојка позва момка и у краљево име заповеди му:

– Кад си ми већ кобиле догнао, сад их и помузи! Кобиле се морају мустити свакога дана.

Младић безвољан оде с своме коњу и исприча му шта девојка од њега тражи. Коњ рече:

– Нисам ли ти одмах рекао: остави перо нек лежи, навући ћеш беду на врат! Али не бој се, кобиле ће за време муже мирно стајати.

Момак одвеза коња и доведе га пред кобиле. Оне се одједном умире.

Младић их је сада могао мустити без страха. За кратко време и тај посао оконча. Али, тренутак касније, позва га поново краљ и рече:

– Нешто сам сазнао, па хоћу на теби да проверим је ли то тачно. Зато то млеко скувај и скочи у њега!

Збуњени младић опет оде к свом коњу и исприча му какав чудовишан захтев поставља краљ. Али коњ рече:

– Нисам ли ти одмах рекао: остави перо нек лежи, навући ћеш беду на врат! Али та беда неће бити и последња. Ми можемо у млеко скочити, а да се не опаримо. Када буде сварено, заједно ћемо стати уз ведро, па плакати и сузе ронити, све док се млеко не охлади. После није страшно да се у њега скочи.

Чувши то, младић прионе да млеко скува. Кад млеко проври, он оде по свога коња. Потом заједно уз ведро стадоше, па узеше плакати и сузе ронити, све док се млеко није охладило. Онда младић у млеко скочи, али из њега изађе много лепши и снажнији него што је био. Када то виде краљ,

који је био већ стар и изнемогао, помисли у себи: "Истина је што сам дочуо. Када се у сварено кобиље млеко скочи, постаје се млађи и снажнији." Па заповеди да млеко још једном сваре, а потом и сам скочи у ведро. Он се при том тако опари да одмах издахну. А младић се ожени лепом кнегињицом и постаде много бољи краљ од претходног.

Космодеј

Били отац и мати, и имали једну кћер. Њој умре мати. Пошто је отац често путовао, одлазила је девојка к својој куми.

Једном јој рече кума:

– Поради код оца да ме за жену узме, па ће и теби добро бити! Сваке вечери ћу ти главицу млеком, а ножице пивом умивати!

И отац узме куму за жену. Прве вечери опере она девојци, како је обећала, главу млеком, а ноге пивом. Али већ другог дана стрпа је неумивену у постељу. Кума, која је и сама имала једну девојчицу, убрзо рече мужу:

– Шта ће нам обе? Гледај да нам твоја кћи из куће оде!

Потом испече за њу хлеб од коре и песка и даде јој суви, тврди сир. Отац поведе девојку из куће, а пас и мачка крену за њима. Како није знао куда би с девојком, сагради јој колибу од грања и лишћа и ту остави.

Тамо је сад девојка са псом и мачком становала. Кад би огладнела, јела би суви хлеб и сир и тиме још хранила пса и мачку.

Једне вечери дође шумски дух Космодеј, залупа на врата и позове:

– Лепа девојко, пусти ме унутра!

Девојка упита пса и мачку:

– Псићу и мацо, да ли да га пустим или не пустим?

Они јој одговоре:

– Да, иди пусти га унутра! Буде ли зао, ми ћемо га грести и уједати.

Пред вратима је стајао брадати старац. Он рече:

– Лепа девојко, ја сам гладан, дај ми нешто да једем!

Девојка опет упита:

– Псићу и мацо, смем ли?

А они одговоре:

– Дај му свакако мало!

Кад је вечерао, рече старац:

– Лепа девојко, опери ми ноге!

Девојка опет упита:

– Псићу и мацо, морам ли?

А они одговоре:

– Да, опери му ноге!

Потом рече брадати човек:

– Лепа девојко, покажи ми постељу!

Девојка поново запита, а пас и мачка јој одговоре:

– Да, припреми му свакако постељу!

Потом су сви полегали и уснули.

Када се двојка у рану зору пробудила, није више била у шумској колиби, већ у прекрасном дворцу. Уставши, одмах погледа кроз прозор. У дворишту су певали певци и кокодакале кокоши, моме су пословале око крава, а момци око коња. На стрехама су гукали голубови, а у башти је силно цвеће цветало.

Тада приђу слушкињице, које девојку у лепу хаљину обуку. Потом дође и Космодеј. Уместо брадатог старца, сад је пред њом стајао лепи младић. И одмах приреде свадбу са много гостију, која је три дана трајала.

Девојка је била веома срећна. После неког времена пошаље млада свога гласника оцу и маћехи и јави им да сада у дивном дворцу станује и позове их у посету.

Али маћеха позавиди својој пасторци ина тако великој срећи и рече своме мужу:

– Одведи и моју девојку у шуму!

Она јој испече колач од белог пшеничног брашна, даде јој мастан сир с чистим кајмаком и купи јој још буклију вина. Потом одведе отац девојку у шуму и начини јој тамо колибу од грања и лишћа. Пас и мачка пођу с њима.

Девојка је јела кајмак и сир, а псу и мачки ништа није давала. Навече дође шумски дух Космодеј, залупа на врата и позове:

– Лепа девојко, пусти ме унутра и дај ми нешто да једем!

Девојка упита пса и мачку:

– Смем ли да га пустим унутра?

А они одговоре:

– Сама си јела, сама си пила – сама себи савет дај!

Девојка пусти духа унутра и даде му мало јела. После вечере рече Космодеј:

– Лепа девојко, опери ми ноге!

А она му принесе четку и убрус. Али стари брадати човек рече:

Не, не, моја девојчице, својим рукама ми мораш опрати ноге!

Када му она опра ноге, заповеди Космодеј:

– Лепа девојко, сада ми припреми постељу за ноћ!

Девојка опет упита:

– Псићу и мацо, смем ли?

Али они одговоре:

– Сама си јела, сама си пила – сама себи савет дај!

Девојка припреми брадатом старцу постељу па оде и легне. Када се девојка у зору пробудила, била је сама. Старац, пас и мачка нестали су. Она је седела испод жбуна и плакала.

Вода живота

Био у једној земљи стари краљ који је имао три сина. Једном краљ оболи. Ниједан од лекара које су позвали није умео рећи каква је то болест и ниједан јој лека није знао. Тада помисли краљ да неће још дуго живети, па дозвољава своје синове к себи. Он им саопшти да ће брзо умрети и опомену их да се слажу и подносе када после његове смрти завладају земљом.

После тога ожалостили синови изађоше у врт. Тамо се, неочекивано, иза једног грма појави мали, седи, брадати старац, који их запита:

– Зашто сте тако тужни?

Најстарији син одговори:

– Наш отац је веома болестан и ниједан му лекар не може помоћи. Он ће сигурно брзо умрети.

– Лекари не могу помоћи вашем оцу, али он ће свакако оздравити од лека за који вам ја будем казао – рече старчић.

Синови се изненадише и запиташе какво је то средство, а мали човек им одговори:

– То је вода живота. Један од вас мора поћи по њу. Пут ће већ некако пронаћи.

После тих речи изгуби се брадати старац, исто тако изненадно како се појавио.

Најстарији син оде одмах к оцу и саопшти му то. Затим рече да ће одјавити по воду живота. Отац се с тим сложи. Најстарији син се са родитељима и браћом опрости и одјаха.

Задржавши се прилично дуго на путу, стиже најзад у велику шуму и у њој на раскршће. На раскршћу је стајао мали, брадати старац, који га упита:

– Куда јашеш, млади краљевићу?

Краљевић му надмено одврати:

– Шта је тебе брига, кад ми ионако не можеш помоћи!

И продужи даље. Али, што је даље ишао, све се више сужавао пут, и, на крају, младић доспе у мрачни кланац, где није било ни пута ни стазе. Тамо се потпуно изгуби.

Кад се најстарији син не врати, пође средњи на пут. Али и њему се исто то догоди, те залута у тамном бездану.

Код куће су узалуд чекали на најстаријег и средњег сина. Онда најмлађи син замоли краља за дозволу да по воду живота он одјаше. Краљ му то тешка срца одобри.

Он дојаха у ону шуму и на велико раскршће. Тамо угледа малог, брадатог старца где седи. Он му приђе, а човек га упита:

– Куда јашеш, млади краљевићу?

– Јашем по воду живота, да бих свога оца од смрти избавио – одговори краљевић.

– Кад си тако срдачан, сигурно ћеш је пронаћи – рече човек. – Јаши тим путем! Убрзо ћеш стићи до великог дворца. Али дворац и сви његови житељи зачарани су. Двор чувају два лава. Сваком лаву гурни полутку хлеба у ждрело, па ће се умирити и пропустити те да прођеш. У двору ћеш наћи зачану принцезу. Она ће ти објаснити шта ваља даље да чиниш. Али, пази: у двору можеш остати само до дванаест часова, задржиш ли се дуже, бићеш изгубљен.

И старац предаде краљевићу гвоздени штапић којим ће градска врата развалити, а даде му и векну хлеба за лавове. Пошто је краљевић још мало јахао, угледа пред собом зачарани град. Он се брзо приближи. Али врата су била затворена.

Краљевић извуче гвоздени штапић и удари њиме о врата, која се шкрипећи отворише. Али одмах насрнуше два велика лава, спремна да скоче на њега. Он убаци сваком по полутку хлеба у ждрело, од чега се лавови умирише и повукоше у страну. Сад је већ био у граду, па скочи с коња и привеза га.

Потом уђе у дворца. У првој соби, за столом, седео је човек, који ни речи не изусту. У другој соби затекне принцезу. Он јој приђе и дотаче је.

Принцеза га љубазно погледа и рече:

– Ниси дошао у прави час! За годину дана поново дођи!

И она му у поверењу нешто шапну на ухо. Краљевић то упамти, а принцеза му још рече како да до воде живота дође. Он се запути тамо.

Тако стиже и у последњу собу. У јој је стајала већ припремљена постеља.

Како је краљевић био од далеког пута јако уморан, леже да се мало одмори. Али он чврсто заспа и доста дуго је тако успаван лежао.

Одједном се прену, скочи и потрча дугачким ходником, који му је принцеза показала. На крају ходника нађе извор воде живота, намах напуни плоску и похита из двора, јер је већ дванаест откуцавало. Напољу скочи на коња и излете кроз врата баш у тренутку када се она са треском затворише и крај репа његовом коњу одрезаше.

Пред вратима је опет стајао онај мали, брадати старац, који му поручи:

– Хитај сада! Још доста трба да урадиш. На своме путу проћи ћеш три краљевства. У првоме ће бити буна, у другоме глад, а у трећем рат. Имаш тај штапић, њим ћеш буну смирити. Даћу ти хлеб који ће се размножити и глад у оном краљевству утолити. А даћу ти и чаробни мач да њиме окончаш рат.

У првом краљевству краљевићу пође за руком да помоћу чаробног штапића угуши буну. На међама другог краљевства поклони свој хлеб сиромашним људима, пошто га је претходно раскомадао. Сваки, пак, комад поново нарасте и хлеба је било доста за цео народ. На крају стиже и у треће краљевство. Тамо се нађе усред велике битке. Он потеже свој чаробни мач, полете као с вихором на непријатеља и протера га из земље. Одатле, после дугог путовања, дојаха краљевић на велико језеро. Тамо се неочекивано сусрете са својом браћом. Било је то радосно виђење. Он им

исприповеди све своје доживљаје, а онда заједно потражише лађаре да их преко воде превезу.

На лађи, најмлађи брат, који је од дугог пута и мучног ратовања био веома уморан, убрзо тврдо заспа. Тада му најстарији брат извуче из торбе плоску са водом живота, па воду преручи у своју плоску, а његову напуни морском водом. Када су стигли на другу обалу, пробуди се најмлађи брат, па сва тројица ступише на земљу. Сада су већ били близу двора, па су нестрпљиво гонили своје коње.

Врата на очевој соби била су отворена. Отац је лежао замишљен, а мајка је изнад постеље плакала, јер су обоје стрепели да им се синови неће вратити. Када су они наишли, сви се веома обрадоваше. Најмлађи син дохвати одмах своју плоску и пружи је оцу да се напије. Али очево стање се не побољша. Од морске воде још теже оболи. Краљевић се бог тога растужи и изађе из собе уплакан. Сада извуче најстарији син плоску са правом водом, даде је оцу и рече:

– Најмлађи је хтео да те отрује, а ја ти доносим прву воду живота.

Отац, који једва испи воду, намах оздрави и устаде из постеље. Гневан на најмлађег сина, рече:

– Хајде да се договоримо како да казним најмлађег због неваљалства.

А најстарији син одговори:

– Шта бисмо друго: он мора умрети! Нека га ловац одведе у шуму и тамо убије!

Одмах су наредили да краљевића завежу, а потом га ловац, тако везаног, одведе у шуму. Али он је знао да краљевић има добро срце и реши се да не изврши краљево наређење. Он га ослободи веза и рече:

– Изгуби се брзо, а ја ћу у двору рећи да сам те убио и покопао!

Тужни краљевић је трчао све дубље и дубље у шуму. Дуго је по њој лутао. Најзад натрапа на ону раскрсницу. Тамо је, као да је на њега чекао, опет седео онај седи, брадати старац, који рече:

– Сећаш ли се шта ти је принцеза у зачараном двору шапнула на ухо?

– Сећам се – одговори краљевић.

– Јеси ли о томе својој браћи говорио?

Краљевић размисли и рече:

– Својој браћи сам о свему приповедао, али им нисам рекао да ми је принцеза оног дана шапнула на ухо да ће изградити златан пут и да ће њен слуга само оног пустити у двор ко по томе златном путу буде дојахао.

Када то чу, мали брадати човек поручи краљевићу:

– Добро је. А сада граби, јер је прави час! Мораш тамо стићи пре твоје браће.

Краљевић одмах пође у зачарани град. Али испред њега је већ ишао његов старији брат и већ је био близу двора, када угледа златни пут. Старији брат помисли у себи: "Најмлађи нам о овоме путу није ништа говорио. Сасвим је извесно да се по њему не сме јахати." И настави старом стазом. Али, када дође пред градске вратнице, виде да су затворене. Иако је дуго лупао и дозивао, нико му врата не отвори. И ништа му не преостаде, него да се врати.

Иза њега грабио је и други брат. Али и њему се исто догоди.

Најзад пристиже и најмлађи брат. Када златни пут угледа, он храбро ступи на њега и стиже пред дворска врата. Још се није ни примакао, а врата се широм отворише и из двора изађе лепа принцеза, која му пође у сусрет.

Иако је био у запрљаном оделу, она га препозна и с великом радошћу дочека. Већ сутрадан у двору се прослављала велика свадба. Краљевић сада постаде господар велике земље.

На неколико месеци касније, предложи принцеза:

– Хоћеш ли да посетимо твоје родитеље? Они ће се свакако радовати када те опет угледају и дознају да ниси мртав. А браћа ће се постидети.

Краљевић је то једва чекао. С много кочија напуњених даровима одјездише у земљу старога краља. Отац и мајка се веома обрадоваше што им је син

жив и што је тако велико краљевство стекао. У тој радости заборавише на зло које се збило.

Лепа сестрица

Били некад отац и мајка, и имали дечака и девојчицу. Девојчица је била веома лепа. Када се насмеје, расцвета јој се румена ружа, када косу чешља, падају јој златне звезде низ власи, а кад руке мије, бисери јој се са шака круне.

Али брзо умре дечици мати и отац узме себи другу жену. Маћеха, пак, доведе своју девојчицу, која је била ружна. Због тога је маћеха с братом и сестрицом лоше поступала. Када деца поодрасту, брат оде од куће и намести се код властелина за гонича коња. Али он је непрестано за својом сестром чезнуо. Зато је насликао њен лик, а слику окачио на врата коњушнице. И увек када је улазио у коњушницу, био је весео, а кад је из коњушнице излазио, био је тужан.

То његов господар примети и зачуђено запита:

– Зашто се ти увек смешиш кад у коњушницу улазиш и зашто си тако тужан кад из коњушнице излазиш?

Гонич му с почетка није хтео на таква питања да одговара, али једног дана рече:

– Имам код куће сестрицу, која је веома лепа. Када се осмехне, расцвета јој се румена ружа, када косе чешља, падају јој златне звезде низ власи, а када руке мије, бисерне перле јој се око руку вију. Њену слику држим на вратима коњушнице. Зато, кад у коњушницу идем, весео сам што ћу сестрицу угледати, а кад из коњушнице идем, тужан сам што је напуштам.

– Тада властелин рече:

– Иди и донеси ми ту слику!

Гонич му учини по вољи. Властелину се девојка веома допадне па упита:

– Је ли твоја сестра збиља тако лепа?

– Још лепша – одговори му гонич.

Тада властелин заповеди:

– Упрегни коње у кола и иди по своју сестру! Ја ћу је за жену узети.

Када је гонич својој кући стигао и испричао зашто је дошао, маћеха рече да му сестру неће пустити ако и њу и њену кћер не поведе господару. Зато заједно седну у кола и повезу се.

Када су били на пола пута, требало је да пређу велику реку, па се гонич побоја за своју сестру. Зато викне са кола:

– Сестрице, не нагињи се преко кола, да ти оштри ветар лице не озледи!

Али сестра није брата разумела, па упита маћеху:

– Шта је брат рекао?

А она јој одговори:

– Нагни се и погледај ту лепу широку воду!

Девојка се нагне преко кола, а маћеха је гурне у реку. Тамо се девојка претвори у патку и одлети.

Властелин је нестрпљиво чекао. Када се кола приближе, потрчи им у сусрет. Угледа маћехину кћер и замоли је да се насмеје, али она своје жуте зубе искези на њега; он јој рече да своју косу очешља, а њој дебеле ваши са главе падоше; он јој заповеди да руке умије, а оно јој се прљавштина око руку залепи.

На то се властелин јако разгневи:

– Мој гонич је лажљивац!

А онда се обрати маћехи:

– Шта да чиним с њим?

Она му одговори:

– Обеси га о мотку у пушници!

Властелин тако и учини.

Кад је пала ноћ, прхне патка изнад пушнице, долети до младића, а гле – то је била његова сестрица. Она навуче своје брату белу кошуљу и почне да јадикује:

– Ква, ква, мој вољени брате, још две ноћи походићу те, а потом никад више!

Друге ноћи долети патка поново и зајауче:

– Ква, ква, вољени брате, још једну ноћ походићу те и потом никада више! Али слуге, које су пушницу чувале, све су то виделе и чуле, па обавесте властелина. Зато треће ноћи стане властелин крај пушнице да ту необичну патку сачека. Она долети као и пре и, одмах почне да јадикује:

– Ква, ква, вољени брате, више те никад нећу видети!

Када то проговори, ухвати је властелин за крило и упита може ли јој помоћи. Она одговори:

– О да! Нога ми је увезана ланцем. Ако тај ланац једним замахом мача пресечеш, повратићу свој човечји изглед и бићу избављена.

Властелин пресече ланац и сад је пред њим стајала веома лепа девојка. Он је замоли да се насмеје, и гле – на уснама јој процвета ружа; замоли је да своје косе очешља, и гле – златне звезде се са власи просуше; замоли је да своје руке умије, и гле – сјајни бисери јој се око руку нанизаше.

Властелин се веома обрадова. Он обујми девојку десном, а њеног брата левом руком и оде с њима у кућу. Одмах потом позва маћеху и упита је шта треба да учини, а она, мислећи да се то односи на лепу сестрицу, загракта:

– Вежи је староме коњу за реп, па потерај коња у шуму!

А властелин на то рече:

– Кад си такву смрт изабрала, нека ти буде!

Али лепа сестрица јој опрости живот.

Властелин узео лепу сестрицу за жену, а брата постави за управника. Он више није за своју сестру стрепео.

Глуи Ханс – мудри краљ

У маломе месту живео је некада крчмар који је имао три сина, два мудра и једног глупог. Глупога, који је био најмлађи, звали су Ханс.

Једнога дана приступи најстарији син к оцу и рече:

– Радо бих да у свету своју срећу окушам, па ми дај нешто новца за пут!

Отац се са тим сагласи и даде му две стотине талира. Али за пола године син све потроши и врати се празна џепа.

Сада приступи други син к оцу и рече:

– Радо бих да у свету своју срећу окушам, па ми дај нешто новаца за пут!

Он доби сто талира. Али не прође ни година, па се и други син врати празне кесе. Напослетку и глуи Ханс приступи к оцу и рече:

– Радо бих да у свету своју срећу окушам, па ми дај нешто новаца за пут!

– Глуи Хансе – одврати отац – кад они мудрији нису ништа постигли, какви су твоји изгледи! Сасвим је извесно да нећеш ништа створити.

– А ти ми дај педесет талира – на то ће Ханс – и ја ћу бити задовољан.

На крају му отац даде педесет талира. Ханс брзо стрпа новац у торбу и весело се запути у главни град. Није далеко одмакао, а сети се да је свој чобански штап заборавио. Но, не хтеде да се враћа.

Убрзо сусретне овчара који је на својим гајдама лепо свирао.

– Сто му мука – помисли Ханс у себи – кад бих ја могао тако лепи да свирам на гајдама, а још кад бих имао тако леп штап!

Приђе зато овчару и рече:

– Чуј, пријатељу, дај ми своје гајде и свој штап, а узми за то моју нову торбу!

Овчар се испрва није дао намолити, али касније пристаде и уступи Хансу гајде и штап. Ханс се весело удаљи, а како се бојао да би овчар могао због

ове замене да зажали, потрча што је брже могао. Исто тако и овчар, који је у међувремену у торби нашао оних педесет талира, на које је Ханс заборавио, грабио је што је брже могао да га овај не сустигне.

Сада је Ханс радосно путовао даље. Дувајући путем, научи да свира у гајде. Најзад стиже у главни град.

У граду је био краљев двор. Ханс је пред њим стајао задивљен, јер у животу тако велику и дивну грађевину није видео.

Угледа га краљев службеник, приђе му и рече:

– Пријатељу, чини ми се да немаш посла?

– У први су! – одговори Ханс.

– А нама на двору недостаје овчар. Изгледа ми, ти би се тог посла прихватио?

– Зашто да не бих! – одговори Ханс.

Одмах уговорише висину плате и Ханс постаде краљев овчар. Сада је морао из дна у дан, од зоре до вечери, да напаса краљеве овце. А град је лежао у долини, између три брда. Ханс је своје стадо оваца сваког дана изгонио на друго брдо.

Краљ је имао лепу кћер, за којом су многи племићи чезнули. Да ниједном не и кривду начинио, краљ позва све племиће на велико такмичење. А победнику намени своју кћер.

На заказан дан много лепих и угледних племића пристиже са свих страна.

Сви становници били су још од ране зоре на ногама да виде стране и угледне госте.

Ханс, пак, рече својим друговима:

– Ко данас уместо мене овце најави, добиће четири сребрњака!

– Макар и осам дао – одговори му један од његових пријатеља – нико ти данас не би овце најавио.

Тако је Ханс морао сам да истера овце на пашу. Када је стадо најавио, леже гневан у траву и усни. Када се пробуди, његових оваца није било, само је

горе, на врху брда, чуо њихово блејање. Ханс брзо пође у том смеру. Када доспе на сам врх, изненада се појави див. У десној руци је држао страшну батину, а у левој сребрни кључ. Он бесно рикну:

– Како си смео себи дозволити, ти, ништаријо, да на моју земљу закорачиш? Зато ћеш сада умрети!

Див са својом страшном батином пође на Ханса да га једним ударцем смлати, али Ханс се вешто измаче и замахну својим оштрим пастирским штапом. Он удари дива у колено тако да се овај одмах стровали на земљу. Пре него што је успео да се поново подигне, Ханс га потпуно савлада.

Сада узео сребрни кључ који је див имао у руци и помисли да је то, свакако, кључ од дивовог боравишта. Почео трагати и нађе у грмљу скривена врата. Он увуче кључ у браву, и гле – врата се намах отворише. Ханс уђе у прави правцати дворач који се у сребру блистао. Сви зидови и таванице и подови беху од чистог сребра.

"Сада сам ја господар овог богатства", рече у себи, а онда повика оштро: – Слуге, овамо!

Дотрчаше слуге и запиташе:

– Шта желите, господине?

Ханс је дуго размишљао, па рече:

– Дајте ми сребрно одело и догнајте ми коња у сребрној опреми!

Слуге одмах извршише што је наредио. Ханс обуче сребрно одело, скочи на коња и одјезди у град. Тамо такмичење само што није почело. Али када издалека угледаше непознатог витеза у блиставој сребрној одећи, сачекаше још тренутак. Први краљев службеник, који је одржавао поредак, приђе Хансу и, сматрајући га правим принцем, објасни му да такмичар који први стигне до принцезе може узети златни ланчић са њеног врата.

Потом затрубише трубе и трка отпоче. Коњи су летели као ветром ношени и готово се чинило да земљу не дотичу. Ханс стиже први до принцезе. Он јој одвеза златни ланчић и на тај начин постаде њен заручник. Али како се

бојао да краљ своје овчару неће нипошто дати кћер за жену, одјаха даље и изгуби се. У сребрном граду на брду остави коња, одело и мач, а слугама заповеди:

– Чувајте ми мој дворцац добро док се не вратим!

Па изађе из града и, весело свирајући, потера своје стадо оваца поред краљевог двора.

Принцеза је необично волела свирку и свакога дана, у свитање и сумрак, чекала је да чује овчарево свирање. И овог пута је, као обично, стајала крај прозора и говорила оцу:

– Наш овчар данас лепо свира!

– Глупа девојко – чудно се краљ – боље би било да се данас, када ти је лепи племић утекао, о томе бринеш, а не овчару!

Пошто је победник утекао, одлучи краљ да се сутрадан поново такмиче.

Кад Ханс за то сазна, рече својим пријатељима:

– Ко данас уместо мене овце најави, добиће осам сребрњака!

– Макар нам шеснаест дао, нико ти данас не би овце најавио – одговорише му они.

Опет је морао Ханс своје овце сам напасати. Овога пута потерао их је на друго брдо. Тамо гневани леже у траву и усни. Када се пробуди, виде да му нема оваца. Само је горе у висинама чуо њихово блејање. Брзо се узвешта за овцама на врх. Само што стиже и своје стадо угледа, а појави се изненада страшни див, који је у десници држао батину, а у левици златни кључ. Див заурла:

– Ништаријо! Синоћ си ми брата премлатио, зато ћеш сад умрети!

И див са својом огромном батином полете на Ханса, али овај се вешто измаче и удари нападача својим оштрим штапом у колено. Али пре него што је успео да се поново придигне, Хансе га потпуно савлада. Потом узео од злата кључ и пође до врата која воде у дивов дворцац. Брзо их откри,

отвори и нађе се у прелепој дворани која се у злату сијала. Сви зидови, таванице и подови били су од чистог злата.

"Сада сам ја господар овог богатства", рече у себи, а онда повика оштро. –

Зашто нема ниједног слуге? Брзо овамо!

На то слуге дотрчаше и запиташе:

– Шта желите, господине?

– Дајте ми златно одело и догнајте ми коња у златној опреми!

Слуге одмах извршише што је заповедио. Ханс обуче златно одело, уседе коња и одјаха с брда у град.

Када га први краљев службеник издалека угледа, заповеди да се са надметањем причека. Али Ханс брзо стиже. Опет га први службеник понизно дочека и објасни му да ће данас победник од принцезе добити златан прстен. Затрубише трубе и јахање отпоче. И данас стиже он први до принцезе, којој скиде златан прстен с прста. Но он се и овог пута неопажено изгуби. У златном дивовом дворцу остави слугама коња и златну одећу, па рече:

– Чувајте ми мој дворцац добро док се не вратим!

Потом изађе из града и покупи овце. Свирајући путем до краљевог дворца, размишљао је о томе како би сад, да није овчар, могао да буде принцезин заручник. Због тога се веома растужи. Зато је свирао само тужне песмице.

Принцеза, која је и данас на овчарево свирање чекала, рече свом оцу:

– Наш овчар вечерас тако тужно свира!

– Глупа девојко – одговори јој краљ – боље се брине о томе шта је са тим племићем у златној одећи! Да знаш, сутра ће бити последње такмичење, и ако ти заручник поново утекне, даћу те у манастир.

Сутрадан, уставши из постеље, Ханс замоли своје пријатеље:

– Ко данас уместо мене овце најави, добиће пола талира!

– Макар нам цео талир дао, нико ти данас не би овце најавио – одговори један од њих.

Так је Ханс опет морао овце сам напасати, али овога пута потеря их на треће брдо. Тамо гневани леже у траву и усни. Када се пробуди, виде да му се приближава страшан див са огромном батином у десници. Он још издалека громким гласом повика:

– Гаде, ти си ми браћу премлатио, сад мораш умрети!

И замахну да га удари тешком батином, али Ханс му скочи међу ноге и погоди га својим оштрим штапом по колену тако да див поклецну и паде.

Пре него што је успео да се поново подигне, Ханс га потпуно савлада.

Потом нађе дијамантски кључ, који је див испустио. Обазре се и угледа врата дивовог дворца. Кључем из отвори и уђе у дијамантску дворану. У њој је све треперило од сјаја драгог камења. Ханс рече:

– Слуге, овамо!

А већ су пристизале слуге са свих страна, питајући:

– Шта жели господин?

– Догнајте ми најбржег коња са дијамантском опремом, а мени донесите одећу прошивену драгим камењем!

Одмах му догнаше риђег коња, брзог као птица. Друге слуге донесоше дијамантску одећу. Ханс се хитро обуче, скочи на коња и одјезди са брда доле у град.

У граду је такмичење управо почињало, али први краљев службеник, који је и данас одржавао поредак, још издалека угледа непознатог витеза и заповеди да се још тренутак причека. Он Ханса понизно поздрави и објасни му да ће данашњи победник смети да пољуби принцезу пошто половину њеног сребрног рупчића одсече. Потом затрубише трубе и јахање отпоче. Ханс је летео као ветром ношен и опет први стиже до принцезе. Он одсече половину њеног сребрног рупчића и пољуби је, па се окрене да побегне. Али краљ је пре тога заповедио да његове чете опколе град. Ханс мамузама ободе свога коња, залете се и прескочи војнике. Ипак,

један од војника замахну сабљом и забоду му је у ногу. Сабља се сломи, али њен врх остаде у нози.

Хансу пође за руком да побегне. У дијамантском дворцу остави коња и одећу и заповеди слугама:

– Чувајте ми мој дворац добро док се не вратим!

Потом окупи своје стадо и потера га према граду. Али врх сабље му је све више продирао у месо, и то га је јако болело. Храмао је и на свирање није ни мислио.

Принцеза је на прозору стајала и чекала да последњи пут овчарево свирање чује и да га још једном види пре него што оде у манастир. Узалуд је на свирку чекала, па тужна рече оцу:

– Наш овчар данас не свира, а, како ми изгледа, он помало храмље.

– Глупа девојко – одговори краљ – не причај стално о том овчару. Боље потражи оног лепог племића коме си данас награду дала!

Сутрадан у зору принцеза је опет узалудно чекала на овчара и његово свирање. Пошто се начекала, а овчар се није ни појавио, оде међу пастире да га потражи. Ханс је лежао на постељи.

Принцеза га упита:

– Шта ти је?

А Ханс одговори:

– Сигурно сам желудац покварио.

На то принцеза рече:

– Послаћу ти лекара.

– Ја нећу никаквог лекара! – одговори јој Ханс.

Принцеза је још мало с Хансом разговарала, па оде. Но како се прибојавала да би Ханс без помоћи могао да умре, посла му свога лекара. Он Ханса прегледа и извести принцезу да је са Хансовим желуцем све у реду, али да се момку врх сабље у ногу зарио. Каза јој и то да је испитао војника који је оног племића у ногу ранио и да врх сабље из Хансове ноге одговара сабљи

војничковој. Принцеза одмах помисли да је Ханс некакав прави принц, па оде к њему и замоли га да јој цео свој живот исприча, а нарочито шта му се догодило последњих дана. После дугог размишљања, Ханс пристаде да исприча. А као доказ да је и први и други пут обедио у такмичењу, показа јој ланчић и прстен.

Принцеза радосно отрча к своме оцу и све му исприповеда. Али отац испрва не хтеде ни да чује да се његова кћи за овчара уда, но сети се да овај има три дворца у брдима и да је исто толико богат као и он сам, па пристаде.

Ханс убрзо оздрави и тридесет дана касније прославише свадбу за великим столом. Када је стари краљ умро, постао је Ханс краљ. А пошто је мудро и по закону владао и својим поданицима обезбедио мир, доби од народа надимак "мудри краљ".

Једнога дана рече Ханс својој жени:

Овде ме зову мудри краљ, а код куће само глупи Ханс. Отпутујмо у мој завичај, до очевог дома, а ја већ знам на који начин ћу ти доказати да истину говорим.

Другога дана отпутоваше. Ханс обуче своју стару одећу, у којој је од куће отишао, и понесе гајде и штап, које је трампом од оног чобанина узео.

Недалеко од Хансовог родног дома заустави се краљевска кочија да би Ханс сишао и онако у старом оделу и са гајдама кренуо к својима. Спазише га деца и почеше викати:

– Гледајте, крчмарев глупи Ханс се вратио!

Свирајући, Ханс се приближи кући. За њим стиже и краљевска кочија.

Када крчмареви синови краљевску кочију угледаше, полетеше к вратима да би угледне госте са свим почастима дочекали. Али у исто време спазише глупог Ханса, па га дограбише и у последњу одају угураше да их не би срамотио. Стари крчмар је био умро, а мајка остала са синовима. Она

краљици одреди најлепшу собу и стаде је са својим синовима при обеду дворити. Краљица је запитала:

– Имаш ли још деце?

– Имам још једног, али он је веома глуп!

– А где је? Зовни га нек помаже у послуживању! – заповеди краљица.

Крчмарици не би право, али како је краљичина последња, даде она Хансу велику зделу да је у одају краљице однесе. Али овај само што стаде на праг, спотаче се и паде насред собе. Браћа га опет зграбише избацише напоље. Пошто је Ханс викао да жели да види краљицу, угураше га у свињац.

Краљица за то сазна. Она нареди својим слугама да истраже где су Ханса стрпали и да га навече пусте к њој. Када су Ханса ослободили, он оде краљици, обуче шарену блиставу одећу, а слугама нареди да у његово старо одело обуку сламнато страшило, затим да страшило у свињцу обесе и врата запру.

Слуге тако поступише.

У зору дођоше браћа да свињац отворе. Угледаше обешеног човека и повероваше да је Ханс себи живот одузео. Убрзо затим уђе крчмарица у краљичину собу. Угледа наочитог господина, коме се веома зачуди. Што је више у њега гледала, све јој се више чинило да личи на њеног Ханса. И браћи се тако чинило. Краљица је упита:

– Зашто гледаш тако зачуђено?

Крчмарка одговори:

– Тај лепи господин толико личи на мог глупог Ханса.

– А где ти је он?

– Он се у свињцу обесио!

На то Ханс рече:

– Погледај мало боље у мене, мајко, зар ја нисам твој Ханс?

– Да, истина је, сада видим, ти си заиста наш Ханс! – одговори она.

Сада је морао Ханс приповедати како је постао краљ. Онда му приђоше браћа да им опрости. Он им опрости и богато их награди, рекавши:

– Пођимо! Сваком ћу дати по један прекрасан град.

Најстарији брат није хтео да напусти очев дом. Мати и млађи брат одоше с Хансом у престоницу. Мајка доби од Ханса златни, а најмлађи брат сребрни град. Ханс је, пак, са својом женом живео у дијамантском дворцу. Ако досад нису умрли, још и данас тамо живе.

Пепељуга

Били некад отац и мајка који су имали тако лепу кћер да јој се на челу златни месец сијао. али мајка убрзо умре и девојка је сада имала само куму. К њој је често одлазила.

Једнога дана рече кума својој кумици:

– Кумице, иди кући и ишти од оца да ти сребрну хаљину купи.

Девојка оде кући и каже то свом оцу. А отац оде на пазар и купи јој сребрну хаљину.

Девојка се похвали куми, а она је посаветова:

– Кумице, иди кући и ишти сад од оца да ти златну хаљину купи!

Девојка се врати кући и каже то свом оцу. Отац оде на пазар и купи јој златну хаљину.

Девојка весело отрча к својој куми и похвали се. Али кума не би тиме задовољна, и рече:

– Кумице, то није довољно. Иди кући и ишти од оца да ти одећу са драгим камењем купи!

Девојка оде кући и каже то свом оцу. Отац, који је своју кћер волео, оде на пазар и купи јој одећу с драгим камењем.

Девојка опет посети своју куму, али она ни овог пута не би задовољна, па рече:

– Кумице, то свакако није све. Иди кући и замоли оца да ти купи кола, али таква која сама иду и која се не могу голим оком видети, а уз њих и бич.

Потом седни у кола и одвези се, јер твоме дому прети велика невоља!

Нешто касније набави отац кола без коњске вуче, која сама иду и која се не могу видети, а набави и бич. Девојка се смести у њих и одвезе се у далеки свет.

После дугог времена стиже у зелену горицу и изађе из кола. Сребрну, златну и дијамантску хаљину сакри заједно с колима у жбуње, па оде пешице даље.

Убрзо угледа диван велики дворца. Тамо се девојка распита да ли им треба служавка. Али јој слуге одговорише да не треба. Господар дворца, који је из прикрајка слушао, умеша се у разговор и рече да му је потребна пепељуга. И девојка као пепељуга доби ту у кухињи намештење.

Прође доста времена. У суседном месту припремали су свадбено весеље које ће три дана трајати. И господара дворца позваше на ову свечаност.

Првога дана, када је он већ на свадби био, отрча пепељуга у шуму, свуче своју замазану одећу, а обуче сребрну хаљину, седе у кола и одвезе се на свадбено весеље.

Сви свадбари дивили су се њеној светлој хаљини, а после обеда и њен господар заигра с њом. Потом је све време само с њом играо, а увече се понуди да је до њене куће одвезе. Пепељуга се тада незапажено изгуби са свадбе и оде у шуму. Тамо поново обуче своју напепељену хаљину и врати се на своје место у кухињи.

Другога дана спремао се господар дворца да опет оде на свадбу. Пошто није могао да навуче нове чизме, позва пепељугу да му помогне. Али она је била веома неспретна. Због тога се господар разљути и удари је изувачем.

Потом оде на весеље.

Пепељуга опет отрча у шуму. Тамо свуче своју запрљану хаљину, а обуче златну, седе у кола и одвезе се на свадбу. Сви су се гости дивили њеној блештавој одећи, а после обеда заигра и њен господар с њом. Златани месец на девојчином челу осветљавао је целу дворану и господар дворца примети да му се та девојка све више допада:

Најзад је упита:

– Девојко, одакле си?

Али она му ништа не одговори, већ својим колима поново утече у шуму, где пресвуче златну, а обуче стару хаљину.

Трећег дана оде господар дворца на завршно весеље. Пепељуга пак отрча у шуму, свуче прљаву одећу, а обуче хаљину с драгим камењем. И опет се нађе на свадбеном весељу, и опет је њен господар играо с њом, трудећи се да сазна чија је и одакле је. Напоследку му пепељуга одговори:

– Ја сам из оног краја где људи изувачем бију!

Господар се наједном уозбиљи и рече:

– Па ја сам баш вечерас изувачем своју пепељугу лупио!

Пепељуга не рече ништа. А он јој сребрни прстен на прст навуче и ухвати за руку. Опет се понуди да је до куће одвезе, али она се отрже, дотрча до својих кола, па седе у њих и врати се у шуму.

Другог дана у зору замоли пепељуга куварицу да јој дозволи да господару дворца јутарњу чорбу зготови. Али куварица је одби и рече:

– Ти си тако прљава да би нешто са тебе могло у чорбу упасти. А после би нашег господара желудац заболоо.

Али, како је пепељуга упорно молила, куварица јој то на крају дозволи. Кад јутарња чорба би готова, надробила пепељуга хлеб, стави га у зделу, а заједно с њим и сребрни прстен који је од господара добила. Кусајући, примети господар на дну зделе прстен. Он дозвољава куварицу и упита је:

– Ко је данас за мене чорбу кувао?

Куварица се уплаши и одговори:

– Пепељуга ме је тако упорно молила, па сам јој дозволила да вам зготови јутарњу чорбу.

– Иди по пепељугу! – узвикну господар.

Пепељуга се појави, уђе у собу у својој замазаној одећи и главе завијене до преко чела. Господар је помно у њу гледао. Онда јој заповеди да мараму одвезе. Она одвеза мараму, а златни месец са њеног чела обасја целу собу. Девојка одбаци и пепељаву хаљину, а сад је пред господаром стајала у блиставој хаљини с драгим камењем. Господар препозна девојку с којом је играо на свадбеном весељу и веома се обрадова.

Убрзо, он пепељугу за жену узе.

Пан Хибшик

То је било и није било.

Отац и мајка су имали јединца сина кога су, кад се родио, назвали Пан Хибшик. Али Пан Хибшик није био као сва друга деца. Преко дана је ишао у кожи свиње, а само преко ноћи био је леп дечак.

То је његове родитеље веома забрињавало. Обоје су многе мудре људе и жене молили не би ли им како помогли, али све је било узалуд.

У међувремену стиже Пан Хибшик до оних година када младићи мисле на женидбу. Тако се и он ожени. Али његова млада жена се љутила што јој муж преко дана у одвратној свињској кожи иде. Зато је размишљала на који начин би постигла то да јој муж и преко дана буде тако леп као по ноћи.

Конечно јој сину замисао, коју одлучи да у ноћи изведе. После вечере јако зажари пеш. Када њен муж заспа, дограби његову свињску кожу и хитро је баци у пећ. Кожа наједном букну, а по целој кући се рашири очајан смрад. Пан Хибшик осети смрад, пробуди се, скочи из постеље и утече. Ни до

јутра се није кући вратио. Његова жена се растужи и целог дана је свог мужа тражила. Али од људи које је питала, ниједан није знао где је и ниједан га није видео.

Жена се реши да у свет пође и свога мужа пронађе.

После дугог путовања, стиже једне вечери у велику шуму, где убрзо залута. Идући од колибе до колибе, угледа на крају једну малену.

"Ако има људи, молићу их за помоћ", рече у себи жена и залупа на врата.

На вратима се појави старица и упита:

– Шта тражиш?

– Драга нано – замоли Хибшикова – примите ме на преноћиште. Тамно је, а ја се у шуми не сналазим.

Тада старица рече:

– Мила моја, овде станује Ветар, мој муж, и зато те не могу да примим.

Пошто сваке вечери бесан кући долази, он би те смрвио кад би те ту нашао.

Али сирота Хибшикова је тако молила да је старица није могла одбити.

Уведе је унутра и сакрије иза каљеве пећи. Потом затражи да јој исприча како се нашла у шуми. Кад чу женину причу, старица обећа да ће свог Ветра запитати није ли негде Пана Хибшика видео.

Убрзо улете Ветар кроз прозор и повика:

– Фуј, фуј, ту на човека смрди!

Старица му одговори:

– Целога дана ни птицу нисам видела, а камоли човека.

Ветар је и даље беснео и грдио људе, тако да је жена иза каљеве пећи била врло неспокојна. Најзад заспа.

У цик зоре, док је Ветар још у постељи лежао, упита га старица није ли можда на својим путовањима видео некаквог Пана Хибшика.

– Нисам – одговори Ветар. – Али можда мој брат Месец за њега зна, јер он на све висове и у све кутове гледа.

Потом излете Ветар кроз прозор.

Хибшикова је иза каљеве пећи све чула и одмах, чим је Ветар излетео, запути се према Месецу. Али пре него што је пошла, подари јој старица лешник и рече:

– Скрцкај га кад ти помоћ затреба!

И показа јој пут до Месеца. Хибшикова је опет путовала цели дуги дан. Касно увече, негде усред шуме, приближи се једној малој колиби, где је још светлело.

Она залупа и опет се на вратима колибе појави старица. Хибшикова јој се благо обрати:

– Прихватите ме, нано, вечерас у својој кући!

Али је старица не хтеде да прихвати и рече:

– Мој муж, светли Месец, сваког дана у зору долази веома љут. Он би те у својој јарости могао убити.

Пошто јој Хибшикова каза за своју муку и невољу, старица попусти и дозволи јој да остане. Још јој обећа да ће свог мужа Месеца за њеног изгубљеног супруга запитати. Хибшикова потом леже на дрва иза пећи. У зору дође среброкоси Месец кући. Он је био тако гневан да своје чизме тресну о земљу. Грдио је што људи никада нису њиме задовољни. Једнима светли превише, другима премало, а никад им није постојан. На крају се умири и леже. Али, пре него што усни, упита га старица није ли можда Пана Хибшика видео.

– Нисам – одговори Месец. – Треба питати мог брата Сунце. Он ходи од зоре до вечери и обасјава све врхове и долове. Он би га морао видети. А сад, пусти ме да спавам!

Хибшикова одмах настави пут. На растанку подари јој старица лешник и рече:

– Скрцкај га када у нужди будеш!

Потом јој показа пут ка Сунцу. Хибшикова јој се лепо захвали, опрости се и пође даље.

Опет протече цели дуги дан. Тражећи Сунчеву колибу, забаса у велику шуму. У тој шуми је пронађе и залупа на врата. Отвори јој старица, а она је замоли за конак.

– Сунце се увек јако љути на људе – одговори јој старица. – Ако би те затекло, могло би да ти нанесе зла.

Али, на крају, и она се смилова, уведе је унутра и сакри иза пећи, крај дрва. Старица јој још обећа да ће Сунце питати за пана Хибшика. Али кад Сунце бану у кућу, још са прага рече:

– Ту на човека мирише!

Старица му одговори:

– Целог дана нисам ни птицу видела, а камоли човека!

Али Сунце је било љутито и грдило људе што се бог њих по цео дан мучи, а не може да им угоди. Једнима сија превише, другима премало и увек им по својој вољи земљу греје.

– Тим људима никад не можеш бити исправан – рече и усни.

У зору упита старица Сунце није ли где Пана Хибшика видело.

– Видео сам га – одговори Сунце. – Он ће данас у оближњем селу са другом женом прославити свадбу.

Па климну својој златном главом у поздрав и излете кроз прозор напоље.

Хибшикова, која је све чула, силно се уплаши. Скочи са дрва и похита у то село где ће њен Пан Хибшик са другом венчање славити. Али пре него што је отишла, подарила јој је старица лешник, рекавши:

– Скрцкај га кад у невољи будеш!

Сирота напуштена жена проведе још пола дана пробијајући се кроз шуму.

Најзад угледа пред собом село из којег је допирала свирка и цика младежи.

Хибшикова се уплаши када то чу и није знала шта да предузме. То се

младеж весели на свадби њеног изгубљеног мужа, који је у међувремену другу невесту испросио.

Ипак потрча из шуме да би што пре до веселих сватова дошла. Али начини само неколико корака. Опет се тужна врати у шуму. Сетила се да се у таквој хаљини не може да појави на свадби. Била је сва црна и исцепана, и личила би на просјакињу, а не на свадбарку. Ожалошћена, седе испод борића, стави главу у дланове и поче да размишља о својој несрећи.

Изненада, на ум јој падоше лешници које је од оних старица добила и сети се њихових савета: "Скрцкај га кад се у невољи нађеш!"

Брзо извади први лешник, који је од Ветрове жене добила, и скрцка га каменом. И гле – из њега, као цвет, изрони лепа свилена хаљина, какву у животу није видела. Она ту хаљину без оклевања обуче и упути се смирена на свадбу.

Кад је тамо стигла, сви су нетремице гледали у њу и сви су настојали да са њом заиграју. Сватови, па и младожења, питали су се ко би могла да буде та наочита гошћа, али је нико није познавао.

У ноћи, кад је весеље било најбучније, утече Хибшикова а да нико није знао где се изгубила.

На други дан свадбе, још од ране зоре, гледали су сватови радознано низ пут неће ли се она наочита гошћа појавити опет. И гле – она се, збиља, појави, а сва је блистала у сребру. Хибшикова је данас још лепшу хаљину обукла, пошто је лешник Месечеве жене скрцкала. Сви играчи похитали су јој у сусрет и почели да је моле за игру. Али је нико није познавао. Касно у ноћи она опет утече, неприметно као што је и дошла.

Трећег дана у зору, скрцка Хибшикова последњи лешник, који је од Сунчеве жене добила. У њему нађе одећу каква се само замислити може. Била је сва златним нитима прошивена, тако да се као право сунце сијала. Сада је Хибшикова била толико лепа да је се сватови нису могли нагледати.

Најзад Пану Хибшику сину у глави. Он препозна своју жену и схвати да је лепша од ма које друге. Потајно се састадоше, договорише и навече утекоше са свадбе. Дуго су путовали до родног дома. Ако досад нису умрли, можете их тамо наћи спокојне и срећне.

Вредна и лења кћи

Живели су некад, кућа уз кућу, један честити удовац и једна веома зла удовица. Удовац је имао лепу и вредну кћер, а удовица ружну и лењу. Једнога дана удовица рече кћери честитог удовца:

– Када бих ја твоја мати била, сваког дана бих ти главицу млеком, а ножице пивом умивала!

Због тога узе удовац удовицу за жену. Али она одмах испољи своју злобу.

Не сам да не одржа обећање, него и рече мужу:

– Гледај да својој кћери службу нађеш!

И отац је послуша. Пошто је суседно место где је својој кћери службу нашао било доста далеко, он пође да је отпрати. После једног часа хода, угледаше крмачу где лежи на путу. Она рече девојци:

– Почеси ме, моја девојко, почеси! Када опет кући дођеш, даћу ти лепо прасе.

Девојка почеша крмачу.

На један час хода даље, угледаше кобилу, која рече:

– Поглади ме, моја девојко, поглади! Када опет кући дођеш, даћу ти лепо ждребе.

Девојка и кобилу поглади.

На један час хода даље, угледаше у једној башти јабуково дрво. Оно рече девојци:

– Поткреси ме, поткреси! Када се кући вратиш, даћу ти пуну прегачу лепих, округластих јабука.

Девојка јабуково дрво поткреса.

Опет на час хода даље, наиђоше на групу младих девојака, које су у језерцету платно мочиле. Девојке јој рекоше:

– Помози нам да комад платна омочимо! Када кући пођеш, даћемо ти пола сандука платна.

И девојка им поможе да омоче платно.

Није потом дуго потрајало и стигоше код богатог сељака. Сељак је, пре него што је прими у службу, запита:

– С ким хоћеш да једеш: са псима и мачкама или с људима?

– Са псима и мачкама – одговори девојка.

А пси и мачке су код тог сељака јели земичке у млеку, а људи само суви хлеб.

– А где желиш да спаваш – упита је сељак – код паса и мачака или код људи?

– Ја бих са псима и мачкама остала.

А пси и мачке су код тога сељака на меканој постељи лежали, а људи на поду.

Када је година службовања минула, упита сељак:

– Какав ковчег желиш, нови или стари?

– Ја бих, ипак, узела стари – одговори девојка.

А стари ковчег је био пун сребра и злата. Сада девојка крену кући.

Најпре наиђе на групу девојака, којима је прошлог лета помогла у мочењу платна. Од њих доби пола ковчега прекрасног платна. Потом приђе јабуковом дрвету, којег је тада кресала. И оно јој пуну прегачу црвених округластих јабука натресе.

Затим прође поред кобиле, коју је негда погладила. А она јој даде младог ждрепца.

Напоследку сусрете крмачу, коју је онда почешала. Она јој даде лепо прасенце.

Убрзо стиже кући. Маћеха је још издалека угледа. Зато рече петлу:

– Узлети на стреху и запевај: "Наше прљаво прасе иде кући с гујама и крастачама."

А петао узлете на стреху и запева:

"Наша млада господарица иде кући са сребром и златом!"

Због тога га маћеха одмах закла, али он је био у праву. Када је девојка у собу ушла и своје богатство показала, маћеха се веома зачуди и рече свом мужу:

– Одведи и моју кћер да исто тако служи!

И он јој службу пронађе.

Кад је маћехина кћи одмакла од куће, на један час хода угледа крмачу где лежи на путу. Крмача јој рече:

– Почеши ме мало, моја девојко, почеши! Кад опет кући дођеш, даћу ти лепо прасе.

– Глупа животињо – одврати јој девојка – драпај се сама!

И оде даље. На један час хода даље, угледа кобилу која јој рече:

– Поглади ме, моја девојко, поглади! Када опет кући дођеш, даћу ти лепо ждребе.

– Глупи скоте – каза девојка – глади се сама!

И оде даље. А после једног часа хода наиђе на дрво, које јој рече:

– Поткреши ме мало, поткреши! Кад опет кући пођеш, даћу ти пуну прегачу лепих јабука.

– Ја имам пречих послова, а не да дрвеће поткресујем – одговори она и оде даље.

За један час стиже до језерцета, где су девојке платно мочиле.

– Драга девојко – замолише је оне – помози нам да платно омочимо!

– Нисам ваљда полудела! – одби девојка и оде даље.

Убрзо стиже свом газди. Он је одмах упита:

– С ким хоћеш да једеш, са псима и мачкама или с људима?

– Нећу, ваљда, са животињама да једем – одговори она.

А људи су код тог газде јели суви хлеб, а пси и мачке земичке у млеку.

– А где хоћеш да спаваш – упита је даље газда – код паса и мачака или код људи?

– Ја ћу с људима спавати! – одговори девојка.

А људи су спавали на поду. Пси и мачке код овог газде имали су мекану постељу.

Када је година службовања минула, упита је сељак:

– Какав ковчег хоћеш, стари или нови?

– Стари свакако не! – одговори девојка.

А нов ковчег је био пун гуја и жаба крастача. У старом је лежало сребро и злато. Сада девојка пође кући.

Најпре прође поред језерцета, где су оне девојке платно мочиле. Оне је страшно изударају. И јабуково дрво је својим гранама по образима ошину, кобила је ритну, а крмача уједе, па је девојка после тога била сва модра и хрома.

Још издалека угледа је мати и рече петлу:

– Узлети на стреху и запевај: "Наша лепа млада господарица иде кући са сребром и златом".

Али петао узлете на стреху и запева:

– Кукурику! Наша замазана прасица иде кући с гујама и крастачама!

А газдарица га на месту закоље. Ипак, он је био у праву.

Плави појас

Једном путовала жена са својим сином по брдима. Изненада, угледа момак крај пута сјајан плави појас. Он упита мајку може ли га подићи и са собом понети, али мати одговори:

– Остави га нек лежи! Може бити зачаран.

Али момак се није могао уздржати. Кришом, да га мати не види, подиже појас и обави га око паса. Наједном осети у себи дивовску снагу. Мајци, пак, ништа о том не помену, јер се бојао да ће му појас узети и бацити.

На путу проведоше цео дан. Сумрак се већ спуштао, а мати и син још нису знали где би могли да преноће. Већ су помишљали да под голим небом легну, кад у близини угледаше светлост. Брзо су се упутили тамо. Мајка се прибојавала да не набасају на боравиште каквог дива или чаробњака, али момак је ишао без имало страха, јер се уздао у своју изненадну снагу. Када на врата залупаше, отвори им стари див, који их позва да уђу.

Див се опходио пријатељски. Чим је сазнао да су гладни, распали ватру и донесе целог вола, кога одмах изнад огња положи да се испече. Потом оде по огроман бокал вина.

Када див принесе печење на сто, жена ништа не окуси, страхујући да је храна зачарана. Али је зато момак јео за двоје, а кад слисти печење, узе огроман бокал у обе руке и искапи га до дна.

Пошто су се див и момак досита најели, навали див и на остатке, те тако не оста од вола ни кошчица. Онда он одреди где ће ко спавати: жену посла у кревет, а младића у колевку. А колевка је била тако велика да би и највиши човек имао у њој довољно места.

У ноћи наговори див мајку да код њега остане. Али момак му се није допадао и зато га се хтео отарасити. Дуго је размишљао како да момка из дома макне. Најзад смисли:

– Сутра ћу поћи да камење ломим. Момак мора са мном. Тада ћу гледати да се њега решим.

Али дивов шапат био је тако јак да га је момак у својој колевци чуо. Он рече у себи да сутра мора бити обазрив када са дивом пође.

Сутрадан у зору, озва див момка да му у послу помаже. Одоше заједно у брда и почеше са стена велико камење одламати. Када су већ имали гомилу камења, рече див момку да сиђе и пронађе литицу са које би се могло даље ломити. Кад момак сиђе, свали див низ стрмину велики камен на њега. Али момак то примети, ухвати стену руком и одбаци је у страну. Потом опет оде горе и рече бесно:

– Ја више не идем доле! Тамо се велико камење ваља. Иди и сам тражи! Див, збиља, пође, а кад је већ био одмакао, свали момак стену на њега. Али како није добро проценио, стена само расече диву ногу. Див више није могао да иде, па га момак подиже накркаче и однесе ући. Код куће се пожали див жени да није успео да убије младића.

У ноћи је поново размишљао и досетио се. У зору другога дана, жена поче да јадикује како је болесна. И рече сину:

– Једино ми лавичино млеко може помоћи! Нађи ми то.

А див је у повртњаку држао дванаест љутих лавова. Младић се без страха упути тамо. Али кад врата отвори, пренуше се лавови из дремежа и искезише на њега своје оштре зубе. Најкрупнији лав скочи на момка, али овај га докопа у шаке и растрже. Од тога се остали толико преплаше да се намах умирише, а лавице му легоше крај ногу. Сад их је могао без страха помусти. Али лавови га више нису хтели напуштати.

Див схвати да покушај није успео, али у глави је већ имао другу замисао. Рече младићу да лавичино млеко није помогло и да су сад мајци потребне јабуке које расту у воћњаку његовог брата. Тај други див био је два пута снажнији, па је његов брат веровао да ће лако с момком изаћи на крај.

Младић пристаде да јабуке донесе, па пође на пут. Али и лавови кренуше за њим. Брзо пронађе тај воћњак и напуни недра чаробним јабукама. Јабуке су биле толико лепе и мирисаве да се није могао да уздржи, већ и сам поједе једну. Али, чим је јабуку појео, паде у дубок сан.

У међувремену је див приметио уљеза и одмах полетео да крадљивца јабука уништи. Али лавови су лежали у кругу око момка који је спавао и не пустише дива да се приближи. То дива још више разбесне па бане међу лавове, али се ови бацише на њега и намах растргаше.

Од буке и гужве прену се момак из свог дубоког сна. Виде шта се догодило и одмах пође у кућу дивовог брата. Претражи је одозго до горе и пронађе велико склониште новца и драгоцености. Он све то остави како је нашао, јер одлучи да по благо дође касније. Али кад подрумска врата отвори, спази тамо лепу девојку. Он је ослободи и упита одакле је. Девојка му рече да је египатска принцеза, коју су дивови отели и ту затворили зато што је одбила да за једног од њих пође.

Младић девојци показа пут до њеног завичаја и обећа да ће свакако доћи по њу. Кад девојка оде и он се са својим лавовима упути кући, да јабуке однесе. Мајка и див се зачудише када га жива и здрава угледаше.

Они су обоје били немоћни пред младићем који је поседовао такву снагу и нису се више усуђивали да било шта против њега предузму. Зато га оставише на миру и момак је једно време животарио весело и безбрижно. Али, како је био убеђен да му више никаква опасност не прети, постаде лакомислен и необазрив.

Жена је, пак, одавно наслућивала да младић на себи има плави појас и да је због тога толико јак. Једном га за њега запита, а младић се распаса и показа јој га. Тада му жена изненада истрже појас из руку, па утече и добро га сакри.

Сада је младић опет био слаб и беспомоћан. Пре него што је успео да побегне, стиже га див, дограби у шаке и премлати. Потом одузе момку

очни вид и још га баци у море. Али лавови су то нањушили. Они скочише у море и извукоше младића на острво које див ни видети ни пронаћи није могао.

Једном на острву потера један од лавова слепог зеца. Зец упаде у извор и загњури се у воду. Кад је поново из воде изронио, обазре се са страхом, па потрча даље и утече. Лав схвати да је зец прогледао. Тад одјури до младића, довуче га до извора и загњури у воду. Момак намах прогледа.

Још исте вечери преплива момак са својим лавовима део мора и врати се натраг. Усред ноћи упаде у дивов двор, потражи свој појас, брзо га нађе и опаса. Одмах осети у себи стару снагу, па дограби огромну батину и њоме премлати дива.

Сада је боравио момак у дивовој кући и осећао се сасвим добро. Али тако не потраје дуго. Све је више чезнуо за египатском принцезом. Он отпусти своје верне помоћнике лавове и крену на пут у Египат.

После дугог путовања, стиже, најзад, у краљевски град и пријави се краљу. Исприповеда му да је принцезу ослободио и да је жели узети за жену. Али краљу ни на крај памети није било да тако простоме момку своју кћер за жену да, па рече:

– Ја сам своју кћер добро сакрио, и даћу ти је ако је за двадесет и четири часа пронађеш. Ако то не постигнеш, заповедићу да ти главу одсеку. Сутра у зору, кад се сунце помоли, почни да трагаш!

Хтео – не хтео, младић се морао с тим сложити. Али он је одмах знао да ће бити тешко пронаћи сакривену принцезу. Зато смисли подвалу. Оде из двора у град, набави медвеђу кожу и нађе човека који ће медведа да води. Увуче се у кожу и навече пође, као медвед, с предводником у двор. Кад медвед на двору започе игру, сви житељи двора сјатише се да то виде. И краљ приђе да медведову игру погледа и веома се развесели. Он нареди својим слугама да медведара с његовим медведом на двору задрже и угосте.

Нешто касније дође опет краљ и поведе медведара с његовим медведом према мору. Тамо краљ истрже из земље неколико колаца и из мора изрони кућица. Краљ откључа врата и на њима се појави принцеза. Сада је пред краљевом кћери медвед играо и забављао је. Потом краљ опет закључа кућицу и спусти је у море.

Када је већ двадесет и три часа минуло, оде момак краљу и затражи да му преда све кључеве и да са њиме пође доле, према мору. По томе схвати краљ да је младић тајну открио. Бесна, дозвола главосечу, али се сети да мора одржати своју краљевску реч.

Када су били недалеко од мора, повика краљ:

– Ево прошао је двадесет и четврти час! Главосечо, узми тог момка и одсеци му главу!

Али младић се успротиви:

– Још имам неколико тренутака!

И он скочи ка оним кочевима, цимну их и извуче из земље. Морска вода зашумори и из таласа изрони кућица. Али се краљ не даде, већ повика:

– Твоје време је прошло! Главу си већ изгубио!

Тада се момак послужи својом дивовском снагом и поломи врата на кућици. Принцеза се појави, одмах позна свог изабраника и потрча му сва срећна у сусрет. Краљу није било друге: он заказа свадбу. Момак, пак, донесе оно велико благо из дивове куће па постаде и сам врло богат. Имао је дуг и срећан живот са својом лепом принцезом.

Златно добро

Био једном човек који је имао златно добро – лепа, нови дворца, и у њему два сина. Кад је остарео, хтеде да златно добро једноме од синова преда.

Зато позва обојицу к себи и рече:

– Ко ми од своје невесте најлепши прстен донесе, добиће златно добро.

Старији се обрадова, јер је већ имао изабраницу. Млађи, пак, остаде тужан.

Први поцикујући оде из дворца, а други плачући оста крај куће. Испод трема искочи велика жаба и рече:

– Дечаче, зашто тако горко плачеш?

– Како да не плачем – одговори момак. – Наш отац, који има златно добро, одлучио је да га преда ономе ко му од своје невесте најлепши прстен донесе.

– Не плачи! – каза му жаба. – и пођи за мном.

Он пође за њом у рупу. тамо је била лепа одаја, у којој му жаба предаде прстен тако блистав да је целу одају осветљавао. Он га понесе кући.

Отац их опет позва к себи и рече:

– Старији, покажи ми шта си донео!

А овај одви хартију и из ње извуче зарђалу бурму. На то рече отац:

– Млађи, а ти?

А овај извуче свој прстен, који се тако блистао да је целу собу обасјавао.

Али отац не би задовољан и поручи:

– Ко ми од своје невесте најлепшу свилену марамицу донесе, добиће златно добро.

Старији поцикујући истрча из дворца, а млађи плачући оста крај куће.

Испод трема искочи опет велика жаба и запита:

– Зашто тако горко плачеш, дечаче?

– Како да не плачем! – одговори момак. – Отац нам има златно добро, али ће га дати ономе ко му од своје невесте најлепшу свилену марамицу донесе.

– Не плачи – каза жаба – и пођи са мном!

Она га поведе са собом и заједно уђоше у ону рупу. Тамо, у лепој одаји, жаба му предаде светлוצави рупчић и он га однесе кући.

Отац их опет окупи и запита:

– Старији, покажи ми шта имаш!

Овај показа, али уместо марамице, имао је мараму. Отац тад рече:

– Млађи, а ти?

Млађи извуче светлוצаву марамицу. Али отац ни са тим не би задовољан, па поручи:

– Ко ми најлепшу невесту кући доведе, добиће златно добро.

Старији се обрадова, а млађи растужи. Први отрча поцикујући из дворца, други, пак, горко плачући оста крај куће. Испод трема искочи опет велика жаба и запита:

– Дечаче, зашто сад плачеш?

– Како да не плачем! – одговори момак. – Отац нам има златно добро, али ће га предати оном ко му најлепшу невесту у кућу доведе.

– Не плаћи – каза жаба – и пођи са мном!

Она уведе момка у рупу, али сада је тамо, у оној лепој одаји, стајала прекрасна девојка. Жаба девојку опреми: одоздо јој стави свилену, одозго – обичну, свакодневну сукњу. Тако обучену је предаде младићу.

И старији доведе своју невесту, али она је била китњасто одевена. Отац их лепо прими и рече:

– Старији, заиграј с твојом невестом!

Али када се девојка у игри поче окретати, подиже се горња кићена хаљина, а указа доња, сва сива и згужвана. Отац тад рече млађем:

– Заиграј и ти са својом!

А кад се друга невеста поче окретати, подиже се горња, свакодневна хаљина, а указа се доња, свилена. Отац се зачуди и рече млађему:
– Теби предајем златно добро!

Три друга и сабласни човек

Била некад два брата, Хандриј и Јан. Отац и мајка су више волели Јана, јер је би мудрији од Хандрија. Због тога су међу браћом настале свађе и на крају је непријатељство било тако велико да један другог подносити нису могли. Тада одлуче родитељи да их пусте у свет. Браћа се раздвоје и свако оде на своју страну, да себи срећу потражи.

Јан стиже у велику шуму и после кратког времена угледа непознатог путника, који се тужан на дрво наслонио. Јан застане и упита:

– Зашто си тако жалостан?

– Догодила ми се несрећа и зато сам тако жалостан.

– Пођимо заједно! – предложи му Јан.

Странац пристане, и сад су заједно ишли дубоко у тамну шуму. После дугог времена, нађу крчму. У крчми угледају војника, који се тужан пружио по столу.

Јан и њега запита због чега је тако жалостан.

– Ох! – одговори овај. – Ја сам велику несрећу имао и због тога сам из туђе војске утекао.

Јан и њему рече да пође с њим и с његовим другом дотле док му се буде ишло. Војник на то пристане, и сад су сва тројица заједно наставила пут. Пошто су добар део времена на путу провели, угледају пред собом висок и прекрасан дворцац, који се сав у злату и сребру блистао. Али нигде не живе душе није било и дворцац је изгледао потпуно празан. Војник наговори своје другове да у дворцу преноће. Ови с почетка нису хтели, јер су се

веома бојали, али како их је умор савладао, а и сумрак се почео спуштати, реше ипак да ту остану.

Почну разгледати дворац. Блистав и леп, какав је био споља, такав је био и изнутра. Зидови су му били зелено обојени, а таванице најразличитијим јарким бојама ишаране. Дуге беле завесе прекривале су прозоре, а дебели црни прекривачи застирали подове. На столовима су били црвени столњаци, а на удобним креветима белела се постељина од паперја са доњим и горњим прекривачима. То их омами и другови полагају у пернате постеље. Тако преспавају готово целу ноћ.

Када су се у зору пробудили, понадали су се да ће бар сада неког од житеља дворца угледати. Али нико се не појави. Зато се договоре да у дворцу остану и да га за себе задрже. Али пошто у њему није било ни мрвице хране, договоре се да Јан и војник пођу у лов а да у дворцу остане путник.

Јан и војник наловили су доста дивљачи и увече су се вратили натраг. Другог дана остане опет у дворцу путник, а војник и Јан крену у хајку. Путник наложи ватру и почне да пече дивљач. Изненада се ту појави мали сед човек и рече:

– Ху, ху, мени је хладно!

Путник се тако уплаши да ни речи није могао да изустити. Када се седи човечуљак огрејао, опет се изгуби.

Увече, када су се два друга вратила из лова, исприча им путник шта се догодило. Обојица се на то насмеју и почну прекоревати друга што се толико боји. А војник се хвалисао како би он више храбрости имао. Зато уреде да он другог дана остане у дворцу и дивљач пече.

Тако оду путник и Јан у лов, а војник остане да месо пече. И гле, поново се појави седи човек и почне да јадикује:

– Ху, ху, зима ми је!

Сад се војник страшно уплаши. Дрхтао је целим телом и ћутао. Када су се другови из хајке вратили, не усуди се да им ишта помене.

Трећег дана дође ред на Јана да у дворцу остане. Војник и путник оду у лов, а он узме да пече месо. И гле, поново се појави седи човек и рече:

– Ху, ху, зима ми је!

Али Јан се не уплаши, већ викне на њега:

– Враже, греј се где год знаш!

Сад се седи човек веома уплаши и замоли:

– Драги мој, не учини ми ништа нажао, а ја ћу ти све исприповедати!

– Па причај, иначе ћу те бацити у огањ!

А седи човек отпочне:

– Испод дворца су три велика подрума. У сваком подруму је по једна девојка заточена. У првом подруму стражаре три страшне змије, у другом шест, а у трећем дванаест. Узми тај дуги мач што тамо на вратима виси! Ту ћеш наћи и лествице, па се помоћу њих спусти у подрум. Али буди пажљив да змије не пробудиш. У сваком подруму на стражи је и по један див. Први од њих најтврђе спава, други већ не, а трећи има врло лак сан. Ако их пробудиш, бићеш изгубљен.

На то се седи човек изгуби. Јан остави одмах и ватру и печење, оде по мач, узме лествице и помоћу њих се спусти у дубину како му је седи човек објаснио. Обазриво одшкрине врата од првог подрума. Онда ступи, а девојка, која је ту била затворена, даде му знак да пази и да змије не пробуди, јер би у противном обоје били изгубљени. Али Јан без страха пође, одсече змијама главе и умори дива који је тамо лежао.

Потом оде у други подрум. Тамо му даде знак друга девојка и опомену га да тихо иде. Али он без страха пође на змије, одсече им главе и умори дива који је девојку чувао. Када у трећу одају ступи, замоли да заточена девојка да тихо корача. Јан се, пак, баци на змије, свакој одрубил главу, али се утом

пробуди стари див који је тамо лежао. Девојка почне да дрхти од страха. Али Јан пође храбро на дива, па и њега после дуге борбе савлада и умори. Сад су све три девојке биле ослобођене.

Али када Јан са девојкама до излаза дође, примети да су ишчезле лествице којима се доле спустио. Разочарано је стајао, не знајући како да се са девојкама извуче из подрума. Али најлепша девојка, која је била у последњем подруму затворена, имала је чаробни прстен. Она га трипут окрене, и створе се нове лествице. Помоћу њих се сви четворо попну у дворац.

Тамо су другови већ чекали на Јана, кога су свуда узалуд тражили. Веома су се зачудили кад су поред Јана угледали и три лепе девојке.

Девојке им тада испричају да су их разбојници са собом повели и ту, у подруме затворили. Испричају им и то да је њихов отац богат и веома уважен властелин, који се својим кћерима поносио. На крају замоле три друга да их одведу њиховој кући. Они тако и учине.

Властелин се веома обрадовао када је своје кћери опет угледао. Он дозволи Јану да једну од девојака узме за жену. Он изабере најлепшу, из последњег подрума, која му се од првог тренутка допала. Од њеног оца доби део имања. Али и његови се другови ожене њеним сестрама, па су тако сва тројица били срећни до краја живота.

Силни момак

Били негда муж и жена. Живели су сиромашно у малој кући, а морали су из дана у дан, од јутра до вечери, да обављају тешке послове не би ли зарадили за свакидашњи хлеб. Гајили су и сина, који се звао Јан. Дечак је чудесно брзо растао, ако гљива, много брже од других дечака, тако да је

убрзо постао висок и снажан момак. Али, би је стално гладан. Што је више растао, све је више жудео за јелом.

Родитељи више нису знали како да засите сина, а у кући није било послова за тако силног момка. Зато одлучи Јан да у свет пође и да тамо такав посао нађе који би му довољно хране обезбеђивао. Зато се опрости од родитеља и крене у свет. После дугог путовања, у предвечерје, наиђе на ковачницу. А био је гладан и уморан.

"Можда је ковачу снажан момак потребан", помисли Јан и уђе у ковачницу. Тако се и догоди: када ковач снажног младића угледа, обрадује се, и, пошто није имао помоћника, прими га на посао. Ту се момак досита наједе, па оде у своју собицу.

Другог дна изјутра, позва ковач Јана да сиђе у ковачницу и отпочне посао. Када је сањиви Јан ушао у ковачницу, мајстор је већ весело лупао маљем по наковњу. Одмах и он доби велики ковачки чекић. Јан га лако подиже, замахну њиме и тако силовито удари по наковњу да овај дубоко урони у земљу. Мајстор се јако уплаши. Остави започет посао, отрча к својој жени и пожали јој се да ће му нови помоћник целу ковачницу слупати. Жена се такође побоја, па примети:

– И моја ће кухиња остати убрзо празна, јер он превише једе!

Потом, размисливши мало, рече:

– Пошаљи ти њега за угљен у аждајину пустару!

Так Јан доби задатак да у аждајину пустару иде. Мајстор му даде целу гомилу врећа да би што више угљена донео. Потајно се, пак, са својом женом надао да ће Јан тамо од аждаја настрадати. Али, не мало је било његово изненађење када га поново угледа са пуним врећама угљена.

Мајстор га запита како то да тамо никога није срео, а момак одговори:

– Ах, срео сам некаква мала створења, али с њима сам био брзо готов!

Па ипак, код ковача није могао дуго остати, јер је овоме убрзо понестало хране. Зато се Јан запути даље, и већ другог дана наиђе богатог сељака коме

је требао момак. Сељак је био велика тврдица и одмах помисли како би му тако снажан момак сам самцит могао све послове обавити. Зато га прими. Али се Јан пре тога погодио да му сељак свакога дана за доручак даје цео хлеб, а за ручак пола вреће кромпира. Иако Јану ни то није било довољно, предано је прионуо на посао и за кратко време толико урадио да сељак више није имао никаквог посла за њега.

Да не би дангубио, посла га сељак у шуму да пањеве копа. Али када по подне и сам оде да момку помогне, Јан је већ био целу шуму раскрчио и огромну гомилу дрвља наслагао. Сељак се зачуди и поче да се свог снажног момка прибојава. Од тада је стално размишљао како би га се отарасио.

У суседном селу живео је газда на свом великом добру. Он је био озлоглашени мучитељ. Сваког дана надгледао је послове својих момака и сваки пут би кажњавао батинама оног који би последњи завршио посао. Томе кнезу оде богати сељак и понуди му свог снажног момка. Газди су били потребни радници због жетве која је била на прагу. Када чу за Јана, обрадова се и рече:

– Тај ће ми све тешке послове обављати!

Јан се погоди код газде на једно лето. Плату није тражио, једино да доста једе, и још – да сме, на крају лета, газди шамар опалити. Газда је би задовољан што је тако глупог момка добио, који плате не тражи. А за шамар се уопште није бринуо.

Газда му одреди велико поље са кога ће јечам пожњети. Али Јан начини себи дивовску косу. Уместо бруса, набави клешта-штипаљке. Кад би му се коса иступила, он би је мало уштиную, па би косио даље. Тако пожње огромно поље јечма за један дан.

После жетве добили су радници у задатак да дрва секу и пред кућу довозе. Момци нису трпели Јана зато што је био јак и што је пребрзо радио.

Желели су да га газда због закашњења избатина. Зато смислише подвалу.

Једне вечери растурише његова кола и посакриваше делове. У рану зору пођоше сви у шуму на рад. Пре тога пробудише Јана, јер су знали да он дуго спава и да му се у то време не устаје из постеље. Када је Јан најзад устао и волове до својих кола догнао, виде да су она растурена. Дуго му је требало док је све делове пронашао, а кад је у шуму стигао, момци су већ све посвршавали и своја кола натоварили. Јан забрза и начупа гомилу дрвећа заједно с корењем и зачас натовари своја кола. Када то момци видеше, обузе их силан страх.

– С Јаном нешто није у реду – расуђивали су они. – Боље да му се што пре склонимо с очију!

У скоку су се нашли крај својих волова и потерали кола из шуме. Тако стигоше пре Јана. Тамо испричаше газди шта је Јан у шуми чинио. Газда се уплаши и заповеди:

– Затворите чврсто вратнице да нам не би ушао у двориште!

Момци тако учинише. Не потраја дуго и стиже Јан са својим дрвима. Кад виде да су врата затворена, он залупа, али му нико не отвори. Тада, не размишљајући много, пребаци Јан преко високог зида оба вола једног за другим, па кола са дрвима, а затим и сам прескочи вратнице.

Газда је то све посматрао и гризао усне. Момци су очекивали да ће Јан сада батине извући, јер је стигао последњи, али се ништа не догоди. Газда се није усудио да казни силног момка, па тако Јан оста до краја лета, како је уговорено.

На крају лета газда се сети шамара и поче због тога да страхује. Одређеног дана затвори сва врата на својој кући, а сам се добро сакри. Јан нађе у пољу огромну батину и пође према главним вратима. Кад виде да су затворена, разби их својом батином. И тако разбијајући једна врата за другим, крену да тражи газду. Најзад га нађе, али газда замоли Јана да уместо тог шамара заиште нешто друго. Јан је мало премишљао, па

затражи од газде толико граха колико за један дан буде могао да омлати и са собом понесе. Газда је том погодбом био врло задовољан.

Јан сада покупи са свим кревета у кући прекриваче, свеза их уједно и начини од њих дивовску врећу. Потом оде на гумно и поче да млати грах. Својом батином намлати за један дан сав газдин грах, сасу га у дивовску врећу, а врећу пребаци преко рамена. Тако натоварен, крену из газдине куће.

Газда схвати да ће му силни Јан сав грах однети, поче да размишља како би га задржао, па викну слугама:

– Пустите на њега великог бика!

Кад Јан угледа разјареног бика, како га злим очима одмерава, насмеја се и рече:

– Пријаће ми грах са говедином.

Па згради бика за рогове и пребаци га преко свог бремена. Сад је спокојно носио свој терет преко дворишта.

Али газда није изгубио и последњу наду. Он нареди слугама да пусте великог нераста, рачунајући да ће вепар силног момка задржати. Кад Јан примети да вепар на њега насрће, повика весело:

– Свињетина ће још боље ићи уз грах!

Зграби нераста па и њега пребаци преко свог бремена. Али газда не попусти. Он нареди да се велике вратнице на дворишту чврсто затворе.

Али силни Јан дограби велика врата, одвали их и положи себи на леђа.

Одлазећи, узвикну весело:

– Како је добро испало да и дрва за ватру имам!

И снажни момак зготови себи ручак и силно се погости.

Мрави, патке и пчеле

Био један опустошени дворац у коме су боравиле сабласти. Људи су проповедали да су тамо зли дуси некаквог властелина и његову кћер зачарали. А ономе ко са ово двоје зле чини скине и ослободи их, осмехнуће се велика срећа.

Неколико села даље становао је сељак који је имао два сина, једног мудрог и једног приглупог.

Сељак предложи своме мудроме сину да одјаше у дворац и тамо своју срећу потражи. Овај узео коња и кренуо на пут. Усред шуме набаса на мравињак. Он скочи с коња, зграби грану и разори мравињак. Потом стиже на језеро, по коме су пливале патке. Он се баци камењем на њих и неке поубија.

Напоследку дојаха пред дворац. Ту је добио од стражара три задатка, која је морао да испуни. Као прво, просуше четврт мерице ланеног семена на ливаду и поручише му да их за један час опет сабере.

– То је посао за пољског момка, а не за газдиног сина – рече младић и остави семење да лежи.

Потом га доведоше на језеро. По њему су пливале три патке и свака је држала у кљуну зделицу. Патке испустише зделице. Младић сада добио задатак да их потражи и из воде извади.

– То није посао за снажног младића какав сам ја – одговори он и оде у дворац.

А у дворцу су беснеле сабласти и нико дотад тамо није могао ни једну ноћ издржати. Али он рече:

– Ја се не бојим!

Тако младић уђе у дворац и сачека ноћ. Али у ноћи поче по целом дворцу да пуцкета, цичи и завија, а сабласти стадоше младића прогањати по свим

одајама и ходницима све до зоре. У зору је био на смрт измучен, али ипак весео што је сачувао голи живот. Без премишљања врати се кући.

Сада предложи сељак своме приглупоме сину да и он своју срећу потражи.

Мудри син стаде оца да одвраћа, говорећи:

– Не шаљи њега тамо! Он ће још колико данас да погине.

Али брат узне себи коња и одјезди у дворца. На путу угледа у шуми разорен мравињак. Би му жао мрва, па скочи с коња и пажљиво уреди мрављу купу. Потом се приближи језеру с оним паткама. Ту застаде и баци им комадић хлеба. Дубље у шуми изненади лопова, који се баш спремао да пчелама мед украде. Он крадљивца отера, а пчелама остаде мед за исхрану својих младих.

Најзад дојаха и до самог дворца.

– Шта овде тражиш? – упита га стражар на вратима.

– Хоћу да ослободим зачараног властелина и његову кћер – рече младић.

– Онда мораш три задатка да испуниш – одговори му стражар.

Као прво, просуше му четврт мерице ланеног семена у траву. То је морао у току једног часа сабрати. Младић се веома трудио, али за један час тј се посао није могао обавити. Тада, неочекивано, с свих страна домилеше мрави и почеше да му помажу. За трен ока беху сва зрна покупљена и у мерицу сасута.

Потом је младић морао оне три зделице бачене у језеро да потражи и из воде извади. Али изненада долетеше све патке које је путем нахранио, пронађоше зделице и предаше их младићу.

Кад и то би обављено, рече стражар:

– Сад треба и последње да урадиш.

Он поведе младића уза степенице, све до собице под кровом. У собици су седеле три девојке, а једна од њих била је властелинова кћи. Ако погоди која је и покаже је стражару, властелин и његова кћи биће ослобођени.

Како је младић дуго размишљао, кроз прозор долете изненада цео рој пчела и поче да зуји и да се врти једино око главе средње девојке. Тада младић на средњу девојку показа и рече:

– Та у средини,
та најлепша,
прва и последња!

У исти часак наста тако силна тутњава да се цео дворец затресе, а одмах затим ишчезоше све сабласти и чини спадеше. Ослобођени властелин и његова кћи му од свег срца захвалише.

Убрзо потом прослави приглупи младић с властелиновом кћери венчање. Надмени брат је само издалека посматрао.

Сељак и берберин

Један сељак довезе на магарцу велико бреме лучевине у град. А берберин, који је стајао на вратима своје бербернице, угледа сељака и запита:

– Пошто је то што је магарцу на леђима?

Сељак рече цену и погоде се. Али берберин не узме само лучевину, већ и самар, тврдећи да је платио за све што је магарцу на леђима.

Окупљени грађани то потврде.

Друге недеље опет довезе сељак на своме магарцу лучевину у град. Прода је на пијаци, па сврати код берберина и упита:

– Колико тражиш да мене и мог помоћника обријеш?

Берберин рече цену, а сељак извуче новац, плати и седне у столицу. Када је био готов, сељак устане и доведе свога магарца да га берберин према погодби, обрије.

Берберин се успротиви, али грађани стану на сељакову страну. Шта је могао – он врати сељаку самар и новац за необријаног "помоћника".

Дванаесторо браће

Био некад отац који је имао дванаест синова, а ниједну кћер. Када су сви одрасли и један за другим занате изучили, дођу синови к оцу и кажу:

– Оче, дозволи нам да у свет пођемо и да сваки од нас потражи себи жену која ће му бити мила.

Отац на то одговори:

– То вам радо дозвољавам, али се женити не смете док год не нађете оца који има дванаест кћери а ниједног сина. Уколико ми обећате да ћете тако поступити, пуштам вас и желим вам срећу на путу.

Синови обећају оцу да ће му жељу испунити, и тако крену на пут. Свуда су се распитивали постоји ли где такав отац. После дугог времена учини им се сав труд узалудан. На крају им неко рече:

– На педесет миља одавде живи отац који има дванаест кћери, али он жели дати своје кћери дванаесторици синова једнога оца.

Ова вест браћу веома развесели и они одлуче да се сместа тим девојкама упуте. Али им људи уз пут рекоше:

– На своме путу морате проћи кроз страшну долину. Тамо влада зао дух, који све живо у камење претвара, на првом месту оне којима није наклоњен. За такве после нема никакве наде. Само покатакд, али веома ретко, пропусти зао дух људе кроз своју долину.

Али се браћа не уплаше, већ наставе пут. Најпре дођоше у велику мрачну шуму. У средини шуме окупиле су се са свих страна многе дивље звери, које су од глади страшно урлале. Браћа им сву своју залиху хлеба и сувог

меса баце, тако да им више ништа за јело не остаде. А звери се хлебом и сувим месом засите и смире. Онда се пријатељски приближе браћи и из захвалности им понуде неколико својих длака, говорећи:

– Ако будете у нужди, не заборавите да те длаке запалите! Мирис запаљених длака осетиће све звери и одмах ће вам притећи у помоћ. Потом стигну браћа на језерце. Тамо набасају на лопове који су крали рибу. Када крадљивци угледаше дванаесторо браће, утекоше главом безобзирце, а оставише уловљену рибу. Браћа пусте рибе поново у воду. За ту услугу подаре рибе браћи неколико својих крљушти, говорећи им:

– Ако будете у нужди, баците крљушт у воду! Све рибе ће вам одмах притећи у помоћ.

Браћа су се већ три дана налазила у великој и мрачној шуми, непрестано истражујући пут. Четвртог дана у зору приближе се ономе страшном долу. Њега је још прекривала дебела магла, па, иако је грануло сунце, зраци се нису могли пробити. А уоколо, као дрвеће из земље, уздизало се на хиљаде каменова. То су били људи које је зао дух окаменио.

Ово камење је служавка злог духа свакодневно прала. И сада је од камена до камена ишла с крпом и ведром воде. Браћа је љубазно замоле да им код злог духа издејствује дозволу за пролазак кроз долину. Али девојка то одбије, јер се јако бојала злог духа. Ипак им рече где он борави, додавши:

– Тамо ћете видети планину. У њој је језеро по којем плива патка, у патки је јаје, а у јајету пламичак. Тај пламичак је зао дух. Ко пламичак угаси, тај ће духа победити и ослободити све ове људе који сад стоје окамењени.

Али језеро је било под земљом, у срцу планине, па браћа до њега нису могла допрети. Размишљајући шта да ураде, сете се обећане помоћи звериња, па један од њих предложи:

– Запалимо длаке и позовимо их у помоћ!

Тако у учине. А тада са свих страна похрлише звери, сручише се на планину, па су грбали, копали, рили и земљу превртали све док не разнесоше и не поравнаше целу планину.

Пред браћом се сад појави подземно језеро, а на њему патка, која је тачно по средини воде пловила. Како да је ухвати? Најзад се један од браће сети обећане помоћи риба.

– Спустимо крљушти у језеро и дозовимо рибе у помоћ!

Тако учине. И гле, одасвуд нагрнуше рибе и почеше да гоне патку према обали. На обали је браћа ухвати. Одмах је закољу, јаје изваде и разбију, а пламичак у води угасе. На то се разлеже страшан тутањ и земља се затресе. Звери се у страху разбеже. Али то потраје само тренутак. Одмах затим се магла у долу разреде, а на хиљаде каменова преобрати у људе, који почеше притицати са свих страна да се захвале избавитељима.

Браћа сада лако превалише пут кроз страшну долину и убрзо пронађоше оца који је имао дванаест кћери. Кад чуше зашто су дошли, пријатељски их прихватише и богато угостише.

Није дуго потрајало, а браћа крену са својим невестама кући. Отац је за својих дванаест синова и њихових дванаест девојака спремио велику свадбу, која је неколико дана трајала. А са свих страна су придолазили људи које су браћа ослободила, да им се у весељу придруже, да их дарују и срећу пожелe.

Неустрашиви Јан

Био негда отац који је имао два сина. Један од њих, који се звао Јан, није се ничег бојао и није знао шта су то језа и страх. Зато је хтео да то осети и спозна. Једном, касно увече, оде на гробље, где је његов кум био сахрањен. Тамо угледа велико мноштво људи и сви су се они у гробовима куглали.

Јан им приђе. Одједном препозна међу њима и свог недавно умрлог кума и запита га:

– Зар не бих и ја могао са вама да се куглам?

– Зашто да не! – одговори му кум. – Али новац који добијеш, стави у кошуљу. И још нешто: Не остај овде дуже од поноћи, јер ћеш бити изгубљен!

Јан се силно куглао и доста новца добио. Он све то стрпа у кошуљу. Када се поноћ приближи, људи престадоше са куглањем, а кугле и чуњеве почеше да трпају на гомилу. Јан хтеде да оде, али му један од њих рече:

– Ти си се с нама куглао, сад с нама и склањај!

Јан дохвати куглу и чуњ и стави их на гомилу. Кугла је била човечја лобања, а чуњ цеваница. Али на торњу је већ откуцавао дванаесто час. Јан се хитро изгуби, а када на торњу изби последњи пут, био је тачно на гробљанском зиду. Ту га нешто удари снажно по глави, тако да му је капа одлетела.

– Шта ме брига за капу, због ње се не враћам! – рече Јан и оде кући.

Код куће извуче из недара велику хрпу новца и свима исприча да се на гробљу куглао с мртвацима, међу којима је био и његов кум. Рече им и то да га је кум посаветовао шта треба да чини. Код куће га упитају да ли је осетио страх. Али Јан још увек није знао шта су то језа и страх. А како је желео да то осети и сазна, крену у далеки свет.

На свом путовању наиђе усред шуме на прекрасан дворац. Али дворац је био празан, јер нико у њему није становао. Јан упита шумске раднике, горосече, који су у близини радили, зашто је овај лепо дворац тако пуст. Они му испричаше да у том дворцу не може нико остати, јер су њиме завладале сабласти, па у свим одајама пирују. А недавно су ту боравили и зли дуси, који су многе људе побили.

Како је Јан баш то хтео – да језу и страх доживи и осети, оде кнезу коме је дворац припадао и запита га да ли сме тамо да преноћи. Кнез му дозволи, али га стаде да одвраћа:

– Сви који су то пре тебе покушали, већ сутрадан су били мртви. Али ако ти ипак пође за руком да зле духове победиш, можеш се настанити у дворцу и остати тамо као мој шумар.

Сутрадан оде Јан у аветињски дворац. Да би себи скратио време, понео је са собом велики врч пива и своју лулу. У најпространијој соби постави пет свећњака на сто, удобно се смести у меку столицу и напуни лулу. Потом отпи мало из врча и рече себи:

– Пиј у своје здравље, Јане! Срећно, Јане! Не бојиш се, Јане? Чега да се бојим, још ми нико ништа не чини!

Те би речи с времена на време понављао, отпијао помало из врча, испуштајући при том густе облаке дима из луле. Али није предуго тако седео, када изненада паде човечја рука на сто и угаси му једну свећу.

Јан одгурну руку и поново упали свећу, говорећи:

– Наздрави себи, Јане! Живео! Бојиш ли се, Јане? Чега да се бојим, кад ми још нико ништа не чини!

Поново паде човечја рука са таванице на сто, али сада угаси два свећњака.

Јан одгурну руку на страну и опет упали свеће, говорећи:

– Наздравље, Јане! Живео, Јане! Бојиш ли се, Јане? Чега да се бојим, кад ми још нико ништа не чини!

Тада са таванице паде човечја нога на сто и угаси одједном четири свећњака. Јан гурну ногу у страну и опет упали свеће, говорећи:

– Наздравље, Јане! Срећно Јане! Бојиш ли се, човече? Чега да се бојим, кад ми још нико ништа не чини!

На крају паде и цело човечје тело и погаси све свећњаке. Јан дограби тело и одгура га према оним рукама и ногама. Потом упали свеће.

Сад је један часак владао мир, и ништа се не догоди. Неочекивано, отворише се једна врата и одједном у собу уђоше свирачи, а за њима и играчки парови. Како свирачи уђоше тако и засвираше, а играчки парови заиграше. Потом позваше Јана да са њима игра. А он се у себи опирао:

"Јан не жели да игра! Јан неће да игра!"

Они му заповедише да риђе и заигра, а он у себи понови:

"Јан не жели да игра! Јан неће да игра!"

При томе остаде. Седео је и даље за столом, посматрајући играче. С времена на време отпијао би из врча и говорио:

– Наздравље, Јане! Живео! Бојиш ли се, Јане? Чега да се бојим, кад ми још нико ништа не чини.

Кад један час откуца, изгубише се сабласти. Унаоколо опет завлада тишина. Али врата се поново отворише, а у собу уђе седи човечуљак, приђе Јану и рече:

– То пре тебе још нико није издржао. Сада пођи са мном у подрум! Тамо згрни богатство какво год желиш, и не бој се.

Али Јан се није ни бојао, па пође с малим човеком у подрум. Пред вратима му рече седи човечуљак:

– Кад у подрум уђеш, немој се освртати!

Иза врата лежао је дивовски црни пас зажарених очију. Доле му седи човек показа на некакве наћве и рече:

– Узми из њих шта ти се допада!

Али Јан није хтео ништа да узме. Зато му човечуљак напуни корито златом и рече:

– Однеси то горе и врати се још једном, али пази да се не осврнеш!

Јан однесе тешко корито пуно злата горе у собу и просу злато на сто.

Потом опет сиђе у подрум, али се не осврну. Овога пута му седи човек напуни корито сребром. Док је Јан с коритом из подрума излазио,

затворише се подрумска врата уз јак тресак. Јан се осврну, али никаквог подрума више није било.

У рану зору стигоше шумски радници и радознало погледаше кроз прозор. Јан им припрети: "Сад ћу једног од вас сахранити!" Па отвори прозор да им радосно махне и пожели добро јутро, али горосече се разбегоше куд који. Јан последњем раднику баци један талир и рече:

– То ти је за пиће! А сад трчи кнезу и реци му да сам остао жив!

Међутим, радник је испрва разрогачено у Јана гледао и обилазио бачени талир. Али тренутак касније већ је весело јурио из шуме, јер цео талир ни за једнодневни тежак посао не би могао зарадити.

Убрзо дође кнез и веома се зачуди када Јана жива и здрава угледа.

– Од данас, ти си мој шумар и можеш у овом дворцу становати! – рече му.

Али када потом у соби, на столу, велику хрпу сребра и злата угледа, схвати да је Јан веома богат, много богатији од њега. Зато му даде своју кћер за жену.

Отада је Јан у шумском дворцу боравио и проводио леп живот. Али није био спокојан, јер још увек није знао шта су то језа и страх. И једнога дана позва своју жену и саопшти јој:

– Морам у далеки свет отићи да бих сазнао шта су то језа и страх!

Његова жена се веома уплаши када то чу, бојала се да би јој муж могао негде главу изгубити, па га упита:

– Зар се никада ниси најежио од страха?

– Не – одговори јој Јан – нисам се никад најежио. А волео бих да то осетим.

Жена на то оде у кућу и стаде дању и ноћу размишљати како да га код куће задржи. Она је сваког за савет питала и једна жена јој, најзад, рече:

– Набави мале живе рибе и стави их у лонац хладне воде. Кад твој муж заспи, сипај му хладну воду, заједно са тим рибама под кошуљу.

Жена тако учини. Купи доста малих риба и стави их у лонац веома хладне воде. Када Јан леже да спава, приђе полако његовој постељи и изручи му одједном цео лонац хладне воде, заједно с рибама, под кошуљу.

Јан поскочи и крикну:

– Ху, како сам се најежио! Јаој, шта је ово!

Као очерупан летео је по соби, викао и тресао се.

Када је после сазнао шта се са њим догодило, насмејао се гласно и никад више није изразио жељу да иде у свет, већ је остао код своје младе жене и био срећан до краја живота.

Поново нађена невеста

Био негда сиромашни сељак који је имао много дугова. Повериоци су га прогањали и ни дана га нису остављали на миру. Кад више никаквих изгледа није имао, сељак купи уже и оде у шуму да се обеси. Али тмо се изненада појави човечуљак у зеленој одећи и рече:

– Даћу ти грумен злата, ако ми обећаш прворођеног у свом дому. За шеснаест година ћу поново доћи на ово исто место.

Сељак у томе није видео никакво зло. Штавише, радовао се што ће моћи да исплати све дугове. Зато се с човеком погоди, доби грумен злата и врати се кући.

Али не прође ни пола године, а њему се роди дечак. Он израсте у веома лепог и мудрог момка. Зато га отац посла на високу школу. Уто и шеснаест година прође.

Колико су се отац и мајка радовали напредовању свог сина, толико су и туговали очекујући дан расанка. Једном се дечак охрабри и запита свог оца зашто је тако тужан. Отац му на то одговори:

– Ох, кад бих те могао тога поштедети! Ја сам те, у ствари, пре него што си се родио, обећао човечуљку, а ево је дошла и година када мораш отићи од нас.

И исприча сину како се све то догодило. Син се испрва јако уплаши, али се потом сети свог мајстора, који му је свакад добре савете давао. Зато оде к њему и све му исприповеди. Мајстор је мало размишљао, а онда га посаветова:

– Када у шуму, на оно одређено место пођеш, понеси са собом сточић. На сточић стави балон вина. Затим, кад неко наиђе, реци: "Ко с добром намером иде, нека приђе и мог се вина напије, а ко зле намере има, нек пролази!"

Момак поступи по савету свог мајстора. Одређеног дана узне сточић и балон вина па обоје стави на договорено место. Није дуго потрајало, кад наиђе цео пук војске. Војници још издалека повикаше: "Склони се с пута, склони се с пута!" Он се, пак, не уплаши и рече:

– Ко с добром намером иде, нек приђе и мог се вина напије, а ко зле намере има, нек пролази!

А војници прођоше. За њима наиђе други, а потом и трећи пук војске, и, мада су на њега непрестано викали: "Склон' се с пута, несрећниче!" младић се није уплашио, већ је и даље понављао своју реченицу. И сви прођоше.

Уто наиђоше покривена кола, са црним коњима. Младић изрече своју реченицу:

– Ко с добром намером иде, нека приђе и мог се вина напије, а ко зле намере има, нек пролази!

А кола одоше даље. Потом наиђоше покривена кола, са мрким коњима, која такође не застадоше. Напослетку стигоше и покривена кола, која су вукла два коња зеленка. На младићеву реченицу кола се зауставише, врата на њима отворише и из кола изађе прелепа девојка. Она приђе, љубазно

оздрави младића и наши се његовог вина. Потом га узе за руку и уведе у кола.

После су јездили дуго и дуго, преко гора и долина, док нису дојездили до лепог града. Али пред градским вратима лежао је велики огњени змај с дванаест глава. Страшно је сиктао и из својих чељусти избљувао ватру.

Девојка задрхта и замоли младића:

– Узми свој мач и убиј огњеног змаја. Ако ти то пође од руке, постаћемо вереници.

Младић истрже свој мач и нападе змаја. Дуго се борио, све док му није све главе одрубио. Потом су радосно ушли у град. А неколико дана касније прослави младић са својом веома лепом девојком веридбу.

Али не прође дуго, и младић поче да жуди за својим домом. Горео је од жеље да својим родитељима исприча шта се са њиме догодило и да им своју лепу вереницу представи. Најзад се обоје укрцаше у покривена кола и одвезоше пут његовог завичаја. Било је вече кад су стигли. Али отац и мајка не препознаше свог сина, јер је сада био велики господин. Син их замоли за конак. Отац одговори:

– Можете код нас да преноћите, али кревета немамо. Мораћете спавати на слами.

Њима то није сметало. Кад полегаше, млада скиде с прста сој златан прсте, даде га момку и рече:

– Ове ноћи не смеш на мене помислити. Ако на мене помислиш, изгубићеш ме.

Али усред ноћи младић се пробуди, јер је на тврдом лежају спавао. При том помисли на своју жену, како то да тврдо спава на тако неудобној постељи. Потом поново усни.

Када се у рану зору пробудио, младе више нигде није било. Крај њене постеље нађе гвоздене ципеле и листић на којем је писало: "Док ове ципеле не подереш, нећеш ме пронаћи!"

На то младић оде тужан к својим родитељима, који га на светлости дана препознаше. Нашироко и надугачко им је морао приповедати шта је у међувремену доживео. Али мада су се његови родитељи силно радовали што им се син вратио кући, он ипак не остаде с њима. После неколико дана купи себи коња и кола и оде да тражи своју невесту.

Путовао је и по ноћи и по дану, све док није благо потрошио. Тада прода једног од својих коња. Сада је без одмора и даље по пространој земљи јездио. Нешто касније морао је продати и другога коња, а са њиме и кола, али од трагања није одустајао, иако још ништа о својој изабраници није сазнао.

Оставши без кола и коња, сада је пешачио у тешким железним ципелама. Убрзо залута у великој пустари. Тамо изненада набаса на медведа и мајмуна, који су се око некаквог огртача и некаквог седла отимали и тукли. Зачуђен младић им приђе ближе и запита због чега се тако крве.

– Ех – одговори му медвед – то није обичан огртач! Ко се њиме огрне, постаје невидљив. А и то седло је необично. Ко га уседне и изрекне "хоп-хоп", за тренутак ће превалити много миља у коме год правцу хоће.

Најзад медвед и мајмун замолиће њега да им у овом спору буде судија. Младић се упути са њима на брдо. Тамо узе велики камен, скотрља га с брда и рече:

– Ко први овај камен ухвати, њему ће припасти огртач и седло!

Медвед и мајмун потекоше за каменом, али камен паде у језеро и ниједан га не дохвати. Зато он огрну огртач, уседне у седло, повика "хоп-хоп" и, као ветром понесен, полете у даљину.

Убрзо стиже једног пустињака који је имао шест стотина година. Младић га упита: – Како ћу стићи у град Дрејберлин? И објасни му да се тако зове град његове невесте.

Али пустињак заврте главом и одговори:

– За тај град нисам никада чуо. Али можда ће мој брат, који је дванаест стотина година стар, нешто знати о њему.

Младић се захвали и одјаха на свом чаробном седлу даље. Кад наиђе на пустињаковог брата, запита га: – Како ћу наћи град Дреиберлин?

Пустињак се замисли, али одмах потом заврте главом и рече:

– За тај град никада нисам чуо. Али можда ће за њега знати мој брат, господар свих ветрова, који има осамнаест стотина година.

И он му показа пут. Младић се срдечно захвали и уседе опет своје чаробно седло. Али овога пута морао је неколико часова да јаше пре него што је стигао до господара ветрова. Али ни он за тај град није знао. Ипак га посаветова:

– Сачекај часак да се ветрови кући врате. Можда ће они знати нешто.

Младић сачека. Први стиже Вихор, који је јако шумео, али ништа није знао. Потом долете Ветрић, који је оштро фијукао. Он је знао за град Дреиберлин. На то му каза господар ветрова:

– Одведи мог младића у Дреиберлин!

А Ветрић упита младића:

– А можеш ли ти тако брзо трчати за мном?

Младић уседе своје чаробно седло и стиже много пре ветра на одређено место. Још издалека зачу у дворцу свирку и веселе повике. А када оде у дворац и запита слуге какво је то весеље, сазна од њих да млада господарица данас прославља своју свадбу.

Младић огрну свој чаробни огртач и залупа на врата свечане дворане. Отац младе господарице устаде од стола и изађе напоље, али не угледа никог. И други пут залупа младић на врата свечане дворане. Устаде младожења, изабраник младе господарице, отвори врата, али ни он не угледа никог. И трећи пут залупа младић на врата свечане дворане. Сада млада господарица устаде од стола и изађе напоље. Тада младић одбаци огртач

који га је чинио невидљивим. Она га одмах препозна и с великом радошћу загрли. Потом га замоли да се на часак негде склони. Онда она оде, позва оца у другу собу и исприча му шта јој се напољу догодило.

После тога отац уђе поново у свечану дворану и објави гостима да се вратио вереник његове кћери. Због тога се нови младожења морао повући и младићу уступити своје место. Младић тада са својом лепом изабраницом прослави велику и веселу свадбу.

Јанк и Ханка

Били једном отац и мајка и становали у убогој кућици, близу велике шуме. Имали су много деце. Отац је био сиромашни горосеча, који је сасвим мало зарађивао. Због тога у њиховом дому зацари невоља и деца су ретко кад могла да се истински наједу. Новци би се брзо потрошили, а породица је остајала и без кришчице хлеба у кући.

Једном отац донесе из града мало грашка и сваком детету даде по прегршт. Али на Јанка и Ханку заборави. Они су због тога горко плакали.

Отац им рече:

– Ћутите и не плачите више! Сутра ћу поћи у шуму да дрва сечем, а вас ћу повести у јагоде.

Мајка им даде дрвењаке. У шуми отац окачи дрвењаке о дрво и рече:

– Сад можете ићи да тражите јагоде! Док ја овде дрво сечем, чупкајте и сладите се!

Јанк и Ханка весело одоше дубље у шуму. А ветар је клатио дрвењаке, они су лупали, и то се деци чинило као да отац сече дрво. У шуми нађоше веома лепе и укусне јагоде и наједоше се досита. Још су и пуну котарицу набрали. Потом леглоше испод једног дрвета, у хладовину, да се мало одморе. После извесног времена пођоше да потраже оца. Убрзо дођоше на

место где су на дрвету висили њихови дрвењаци, али оца није било тамо. Деца се тада расплакаше. Јецала су, трчала, дозивала и тражила унаоколо по шуми, али оца не нађоше. А већ се смркавало.

Најзад се деца реше да сами потраже пут до куће. Али при том уђоше дубље у шуму и сасвим се изгубише.

Када се већ спустила густа помрчина, угледаше у даљини светлост према којој се одмах упутише. Најзад набасаше на малу кућу, која је била од правог хлеба грађена, а од горе до доле колачима обложена. У тој кући боравила је стара вештица Вјера. Како су деца већ била огладнела, одломише парче колача са куће и окусише.

– Кљуц, кљуц, кљуц у Вјерину кућу! – зачу се глас.

И стара Вјера отвори прозор, провуче своју главу с дугим, шиљатим носом, отвори уста с великим зубима и викну:

– Ко је то ту?

А деца заплашено одговорише:

– Само ветар, само ветар!

Грдећи, вештица затвори прозор. А деца поново одломише парче колача и мало се заложеше.

– Кљуц, кљуц, кљуц у Вјерину кућу! – зачу се опет вештичин глас.

И стара Вјера изађе на врата вичући:

– Ко је то?

А деца се брзо сакрише. Пошто је вештица била слепа, није их могла приметити. Деца одломише нови комад колача и заложеше се.

– Кљуц, кљуц, кљуц у Вјерину кућу! – допре поново вештичин глас.

Тада се врата поново отворише и Вјера изађе са својом сестром. Обе су трагале около куће све док нису пронашле децу. Одмах их дограбише и одвукоше у кућу. Сад се Вјера задовољно насмеја и рече:

– Добро ћу вас хранити. Имаћу финог печења од вас.

И она затвори Јанка и Ханку у кавез и донесе им одмах велику гомилу земичака и зделу млека. А деца навалише да једу. Али већ после неколико дана дође Вјера с ножем у руци пред врата кавеза и позва:

– Јанк, провуци прст да видим јеси ли добро ухрањен!

Али Јанк провуче своју дрвену пиштаљку, коју је имао у цепу. Стара Вјера је опипа:

– Ах, слабо си ухрањен, мораћеш још да једеш! Ханка, провуци сад ти свој прст, да видим како си ти ухрањена!

Ханка провуче свој прстић с прстеном. А стара вештица, која је слабо видела, напипа прстен и рече:

– Ах, ни ти ниси добро ухрањена!

И она оде грдећи. Јанк и Ханка су се силно радовали, али у том весељу изгуби Јанк своју пиштаљку, а Ханка свој прстенчић.

После неколико дана, дође опет стара Вјера до кавеза с великим ножем у руци.

– Јанк, провуци свој прст да видим јеси ли добро ухрањен!

Јанк провуче прст, а она га рецну ножем и при том се грозно насмеја:

– Ханка, провуци и ти свој прст, да видим јеси ли добро ухрањена!

Ханка провуче прстић, а стара Вјера га рецну ножем, тако да и њој потече крв.

– Да, да! – Повика она. – Обоје сте дебели, и сад ћу вас испећи!

И она оде да боље распали пећ. Потом дође по Јанка и Ханку и одведе их пред пећ.

– Седите сад на ову лопату! – рече им.

Али деца поседаше на дршку лопате, крај самих вештичних руку, тако да их она није могла гурнути у пећ. Стара Вјера им поче објашњавати како треба да седну, али је они нису слушали. Напоследку рече Јанк:

– Не знамо како хоћеш да седнемо. Покажи нам сама како се то чини!

А вештица седе на лопату. Сад деца зграбише лопату за дршку и, један, два, три – убацише вештицу у пеш, где изгоре.

Јанк и Ханка сада истрчаше из куће поцикујући. Пред кућом је било замрзнуто језеро и они се почеше клизати о њему. Њихову грају дочу Вјерина сестра па похита из куће. Када угледа децу на језеру, пође и сама на лед како би их ухватила. Али на глаткој површини није могла да их стигне. Најзад се оклизну, паде, а лед се под њом распрсну и вештица упаде у воду.

Сада су Јанк и Ханка били слободни, а остаде им и цела кућа. Претражише је од крова до подрума и нађоше велику оставу пуну разних јела и пића.

Сада су лепо живели и од миле воље јели.

После много времена, наиђе отац, који их је дуго и дуго тражио док је по околним шумама дрвеће секао. Угледавши из даљине кућу од хлеба и колача, зачуди се и пође према њој. Али када у њу уђе, о радости – он Јанка и Ханку чиле и здраве угледа!

Деца му прво донесоше да нешто поједе и попије. Потом га послаше с великим завежљајем колача к мајци, браћи и сестрама. А било је пуно колача – цела кућа. Другог дана дођоше сви на виђење, а потом поведоше Јанка и Ханку кући. Из куће старе Вјере још су толико јестива понели да су могли много дана у сласти да уживају. Ту је био и крај њиховој невољи.

Непослушни син

У једном селу сред четинарске шуме боравио је негда стари угљенар. Он је у црногорици имао угљенару, у којој је пекао угљен. У раду су му помагали синови Јуро и Јан. Јан је у шуми секао дрва и радио крај пећи, а Јуро је возио угљен у град и тамо га продавао. Зато је он увек при себи имао новаца и могао је недељом да сврати у крчму. Јанк је, пак, стално, у

шуми боравио у свету ништа није видео, а недеље је проводио суве гуше, јер није имао новаца. Зато је временом постајао све неспокојнији и све је више размишљао о томе да неки други посао потражи. Кад отац за то сазна, не пусти Јана да оде, већ одлучи:

– Од сад ћете наизменично возити угљен у град, прво један, па други. Потом ће сваки добити што је заслужио.

Тако Јан оде први пут у свом животу у град. Он се чудио високим кућама и кићено одевеним људима. Све му се толико допадало да би ту заувек остао. А када је још у двор стигао, где је требало да истовари свој угљен, није се могао нагледати шаренила. Виде га дворски слуга и рече:

– Допада ти се?

А Јан одговори:

– Да! Радо бих ту остао.

Слуга исприча то кнезу, а овај приђе да момка погледа. Јан му се допаде, јер је био стасит, а, чинило се, и паметан. Зато рече кнез:

– Ако ти родитељи дозволе, можеш се код мене запослити.

Јан то с великом радошћу прихвати. Кнез му даде два талира напојнице и посла га кући да од својих родитеља дозволу измоли. Али Јан не оде кући. Он се заустави у градској крчми и започе веселу теревенку. С некаквим пијанцима потроши оне талире које је од кнеза добио.

У крчми је за то време седео сељак, коме се дорат у Јановим колима необично допао. Он запита Јана би ли хтео да му прода свог дешњака. Јан испрва није хтео ни да чује за о. Али му сељак није давао мира: нуди му је све више и више новаца, а напослетку предложи да оба коња и кола откупи. Јану најзад би свеједно и он за добре паре прода сељаку оба коња и кола и све што је било у колима. Сада је имао толико новаца да је неко време могао остати у граду и животарити безбрижно.

Када је све новце потрошио, оде Јан у двор и рече да је спреман да службу прихвати. Кнез му даде униформу и посла га у школу. Ту је Јан учио да

чита и пише и све остало што кнежев службеник треба да зна. Био је марљив ученик и за кратко време све је научио. Када је школу завршио, узео га кнез у двор за свог коморника. И остао ту Јан неколико година добро живећи.

Једном науми кнез да путује. Он постави Јана за управитеља двора, даде му све кључеве и рече:

– У све собе смеш улазити и разгледати их, једино ову малу, у коју се улази из дворане, немој нипошто отворити, јер би то било зло по тебе! И кнез отпутова.

Јан је сада водио рачуна о свим стварима на двору, улазио у све собе и пазио на ред. Али мала соба му није давала мира. Свагда би изнова размишљао о томе каква ли се то тајна у њој крије. А када је једном ушао у дворану, није могао одолети својој радозналости. Увуче кључ у браву и отвори врата собице. У њој нађе различитих ствари, а сасвим испод један мали ковчег. Он узео ковчег и подиже пажљиво поклопац. Изненада, из њега искочи мала бела мишица и утече. Јан се веома зачуди. Потом га спопаде страх шта ли ће се после овог догодити.

Сутрадан врати се кнез. Кад чу шта се збило, разгневи се, одузе Јану лепу одећу и врати му оно старо замазано угљенарско одело и торбу за хлеб. Затим исплати свом бившем службенику заосталу плату и отера га из двора. Тако се Јан неочекивано нађе на улици, не знајући куда би пошао. Због оне продаје није се усуђивао да оде кући. Један часак је размишљао, онда рече себи: "Ах, па шта! Сад имам нешто новца, поћи ћу у далеки свет!"

На своме путу стиже до једне велике шуме, која му се учини бесконачном. Он у њој залута. Док је тумарао уздуж и попреко, мучила га је страшна глад. Убрзо се и ноћ спусти. Одједном спази Јан далеко испред себе некакво светло. Пође према светлости и ускоро се нађе пред великим

дворцем чији су прозори били осветљени. Али између њега и дворца пружао се широк јарак.

Јан пође околу дворца и нађе мостић преко јарка, који је водио право на улазна врата. Он залупа једанпут, двапут, трипут, али му нико не отвори. Тада покуша да сам отвори врат. Зачудо – била су отворена. Иако је све блистало у јаркој светлости, не појави се ни жива душа. Он отвори и друга врата. У соби угледа прострт сто са дивним јелима. Али ни ту никога није било.

Пошто га је глад мучила, седе за сто и наједе се досита. Одлучи да се мало одмори на меканој столици, али како је био изнурен, брзо усни. У зло доба се прену, али се ни тада нико не појави. Јан се врати у предворје, и опет – нигде никог. Он отвори још једна врата и уђе у собу. Тамо се налазила лепа постеља. Више се није премишљао, већ леже у постељу. Тврдо је спавао све до зоре.

Уставши из постеље, опет нађе све што му је потребно. У предсобљу га је већ чекао доручак. После доручка обиђе и остале одаје. У једној од њих нађе кићено одело, које узе и обуче, јер је желео да се ослободи својих угљенарских рита. У последњој соби открије велику гомилу злата, драгог камења и другог накита. То благо стрпа у своју торбу за хлеб. Потом се брзо изгуби из тајанственог дворца. Коначно нађе стазу, којом је напредовао све док се шума није разредила. Пред собом угледа простране зелене ливаде. Ту застаде и поче да размишља: "Сада сам богат као кнез. Треба зато да узмем и нарочито име. Од сада ћу се звати кнезом од Зелених ливада."

Потом је путовао даље, и после неког времена дође у велики град. Ту унајми најлепшу гостинску собу, накупова још шарених одела, набави покривена кола и коње, и најми кочијаша. Кад би му новаца понестало, продавао је драго камење.

У томе граду живео је краљ који је имао веома лепу кћер. Она је већ запазила овог наочитог кнеза и потрудила се да сазна ко је он. Рекоше јој да је то кнез од зелених ливада, да је врло богат, али да нико ништа поближе о њему не зна. Тада озваше Јана у двор. Он се упозна с принцем и она му се јако допаде. Због тога је, после, све чешће долазио у двор. А како је и принцези постао мио овај млади и наочити странац, брзо објавише заруке, а нешто касније и венчање, на које су били позвани многобројни гости.

Јан и принцеза били су врло срећни. Али принцеза ништа није знала о његовим родитељима, пријатељима и познаницима. О њима Јан никада ништа није говорио. Зато га она за њих упита, а пошто је Јан веома волео своју жену, он јој поче да прича о својим дечачким годинама, о својим родитељима, угљенарском послу, о својим шалама, згодама и пустоловинама. Када јој је све испричао, рече принцеза:

– Зашто си оставио оца у сиротињи и дозволио да се под старе дане мучи на тешком послу? Он би могао да живи с нама и да му буде лепо. Мораш да одеш и да га доведеш!

Јан испрва није хтео да је послуша, али она му је из дана у дан приговарала, све док се није одлучио. Он позва дванаест војника и пође на пут, који је био дуг и напоран.

После неколико дана стиже опет у велику шуму. Тамо их изненади страшно невреме, тако да су се морали у шумску крчму склонити. А како киша ни до вечери није попустила, одлучи Јан да са својим људима у крчми преноћи. Он наручи добру вечеру и собе за ноћивање. Касније дођоше у крчму и придружише се Јану и његовим слугама нови гости. Јан се с њима картао, али све што је добијао, враћао им је назад.

Усред ноћи, пред Јановом собом створи се одједном страховита гужва. Неко је снажно ударао у врата и с друге стране викао: "Отвори! Отвори!" Слуга прише вратима и упита:

– Ко си ти и шта хоћеш?

– Отвори! Ми ћемо ући у собу, макар развалили врата!

Били су то разбојници. Јан заповеди да отворе врата. Предвођени својим вођом, разбојници навалише у собу. Вођ приђе Јану, држећи у руци прекривену посуду, и рече:

– Сад ћеш добити печење! Оно ти неће бити тако слатко као вечера у крчми. Јешћеш га завезаних очију.

Али Јан одговори да ће отворених очију јести. Тада скидоше са посуде прекривач и Јан угледа у њој оштар бодеж. Њиме је морао да одузме себи живот.

Јан замоли да га оставе у животу. Обећа да ће им све дати што има код себе. Али разбојницима је запело за око његово одело. Они му га одузеше, а дадоше му некакве дроњке па га пустише да иде својим путем. Његове војнике су пре тога на спавању изненадили и савладали.

Пошто је остао здрав и читав, Јан је сада трапао разним путевима, док најзад није стигао у своје родно село. Али отац није заборавио његово неваљалство, а још када га тако одрпаног угледа, не прими га у кућу.

Ништа му друго није преостало него да себи некакав посао у селу нађе. На крају је пристао да свиње сеоског старешине чува. После извесног времена, усни принцепа да су њеног мужа на путу убили. У зору исприча она тај грозни сан своме оцу. Овај помисли: "Кнезу од Зелених ливада се свакако неко зло догодило." И договори се са кћерком да нешто предузму. Принцепа одабра сто војника и крену на пут да свога мужа пронађе. У сваком селу се код људи распитивала јесу ли таквог и таквог кнеза видели. Најзад су стигли до оне велике шуме, а ту и њих, као некада Јана, изненади страховито невреме. Принцези се чинило да је премален део пута превалила, па је хтела да по олуји крене даље. Али је заповедник њених војника био противан томе. Зато се зауставе у шуми и начине логор. Истражујући шуму унаоколо, војници открише крчму. У једној од

крчмарских соба нађе принцеза део одеће свога мужа. Она позва заповедника к себи и показа му шта је открила. Он нареди да се око крчме постави стража. Сада испиташе пажљиво и остале собе у крчми, као и шуму унаоколо, и тако открише разбојничко скровиште. Дође до оштре битке, али војници надјачаше разбојнике. Њихов вођ исприча принцези да су њеног мужа пустили да оде.

Сутрадан пођоше даље. Принцеза посла неколико војника напред у родно село свог мужа, да за њу и њену пратњу обезбеде коначиште. Војници тада прођоше поред Јана, који је у пољу чувао свиње. Он схвати да су то њему пошли у помоћ. Од радости хтеде да скочи међу војнике, али се опомену својих дроњака и оста да мирно седи.

Нешто касније у село стиже и принцеза са својом пратњом. Војници се разиђоше по коначиштима, а принцеза оде са својим слугама к староме угљенару. Стари угљенар и његова жена се изненадише, али не хтедоше да приме принцезу, рекавши:

– Ми смо сироти људи. Имамо само стару, дотрајалу кућу, у њој мало јела, нешто кромпира и киселог купуса, и ништа друго.

Али принцеза се ипак смести код њих. Она није тражила ништа од јела, јер је доста јестива са собом понела. Кад је све средила, упита старца:

– Немате деце?

Он одговори:

– Имам два сина. Један ми помаже и вози угљен у град. А други је неваљалац, који нас је у своје време јако уназадио продавши кола и коње. После тога је утекао.

– А где је он сада? – упита принцеза.

– За који часак вратиће се кући сав прљав и дроњав, јер чува свиње сеоског старешине.

Али принцеза закључи:

– Тако вредан момак може и друге послове да ради.

Па осла човека у поље да позове свињара. Али свињар не дође. Тада рече мајка принцези:

– Видите, тај ветропирасти прљавко је и непослушан. Он више воли да је поред свиња.

Сада посла принцеза неколико војника да свињара силом доведу. Они тако у учинише.

Када Јан у собу ступи, наточи му принцеза чашу вина, али он дохвати цео бокал и испи га до дна. Мајка, која је то гледала, рече лемећи руке:

– Гледајте само какав је то неотесанко!

Али принцеза одговори с осмехом:

– Ах, ништа зато, имам ја још доста вина!

Потом се обрати Јану и рече:

– Да видимо јеси ли момак за војску!

И она га са свих страна осмотри, па закључи:

– Да, зрео си да у војску идеш! Одмах ћеш добити униформу и отићи с другим војницима на стражу.

Јану донесоше војничко одело и он пође на стражу. Али Јан више није могао срцу да одоли, је се веома принцезе зажелео, па напусти стражу и оде принцези у собу. Био је то радостан састанак. Принцеза му даде друго одело, а затим је морао да јој своје доживљаје приповеда.

Другог дана рано, седео је Јан с принцезом и доручковао, када мајка уђе у собу. Она се зачуди када угледа тако наочитог кнеза. А принцеза је упита:

– Синоћ сам поставила стражара испред врата. Он се изгубио. Знаш ли, можда, где је тај стражар?

Мајка на то одговори:

– Нисам ли вам одмах рекла да тај дечко није ничему вичан! Он је сигурно опет код свиња у пољу.

И она поче грдити свога сина Јана. Напоследку Јан одговори:

– Али, мајко, престани да грдиш, ја сам твој син Јан!

На то га мајка пажљивије погледа у очи и тако се изненади да замало на земљу не паде. Али Јан прискочи и прихвати је. Тада дотрча отац и дуго је требало док је схватио да је тај наочити кнез његов син Јан.

После тога је увек из почетка морао приповедати о себи и принцези, а кад отац и мајка нису могли да верују, принцеза је, гласно и весело се смејући, потврђивала да је све тачно што каже њен муж. Јан за цело село приреди велико славље. Тамо се толико јело и пило да људи још и данас приповедају о тој гозби и о кнезу од Зелених ливада.

Ћуп злата

Био негда сиромашан сељак, који је са својом женом на кнежевом имању боравио. Становали су у бедној кућици, подигнутој на песковитом земљишту. Обоје су из дана у дан одлазили на кнежево имање да раде, а зарађивали су тек толико да одрже голи живот. Крај куће су имали повртњак, а мало даље и делић поља, на коме су садили кромпир.

Наиђе једном родна година и сиромашни сељак покупи са свог поља више кромпира него икад раније. Обоје су се томе радовали, иако нису знали ни где ће ни куд ће с толиким кромпиром. Сељак је размишљао, и најзад рече својој жени:

– Ископаћу рупу у песку краљ куће и у њу ставити вишак овогодишњег рода.

Жена се сложи. Што су наумили, то су и учинили: ископају трап и при том у песку нађу некакав старински ћуп. Пошто је био напрснут, из њега поцуре златници.

– Аух! – узвикне сељак. – Па то је права срећа!

– Нико нам неће веровати да имамо толико новаца – примети жена, сијајући од радости.

– Ником нећеш ни говорити о томе – опомене је муж – јер ако се будемо хвалили, доћи ће да нас покраду.

Сиромашни сељак се највише бојао кнеза. Ако он сазна да су ископали ћуп с благом, све ће им златнике отети. Зато још једном строго запрети жени да ником ништа не говори.

Сутрадан обоје оду на рад. Дан дуг, ведар... Сунце припекло, па жена гори од жеље да с неким поразговара.

– Замисли само – шапне она сусетки са стране – синоћ смо у песку крај куће ископали ћуп злата.

– Ма, ко?! – зачуди се сусетка.

– Мој муж и ја. Али, забога, не говори ником о томе!

Сусетка се није могла да уздржи, већ исприча другој жени, друга трећој, и тако редом, све док сви нису сазнали да је сиромашни сељак ископао ћуп пун злата.

Не потраје дуго, и кнез дочује за ту причу. Одмах је помислио како да се докопа нађених златника. Зато позове сељака и затражи да му преда благо које је нашао.

– Ја нисам нашао никакво благо – одговори му сиромашни сељак.

– Твоја жена прича да си га нашао.

– Она то измишља, честити кнеже. Све је то измишљотина.

Кнез рекне сељаку да ће за неки дан сам проверити ко од њих говори истину. Сељак се врати кући замишљен, а увече саопшти жени:

– Чуј, ноћас ће проћи Турци са псима кроз наше село. Ако те виде, могла би се зло провести. Нахушкаће псе на тебе, будеш ли само главу промолила. Зато се сакриј у подрум.

Жена брже-боље стрчи у подрум, а муж за њом затвори врата. Потом оде у пекару, купи пола мерице переца и разбаца их по дворишту и повртњаку.

Ујутру оде у подрум, пробуди жену и рече:

– Ноћас је падала киша с перечама. Иди напоље и покупи перече, које су пале с кишом!

Жена, не верујући, изађе и збиља, нађе перече. Брзо их покупи и унесе у кућу. Види да нема више од пола мерице и почне да жали шта киша није дуже потрајала.

Увече јој муж рече:

– Опет мораш у подруму спавати. Наш честити кнез је шенуо, па ће га са псима из села протерати.

Жена опет послушно оде у подрум. А муж нахушка свог пса. Кад он поче да лаје, залајали су и пси у суседству, и на крају се село орило од псећег лавежа. Жена је слушала и мислила: "Боже мој, сада гоне честитог кнеза!" Сутрадан позове кнез по други пут сиромашног сељака и поново га упита за златнике. Сељак се правио да о томе ништа не зна.

– Боље признај, јер ако лично проверим и утврдим истину, казна ће ти бити већа – запрети кнез.

– Ја сам рекао своје, честити кнеже. Све је то измислила моља жена.

Кнез се наљути и пошаље слуге да дозову сељакову жену. Жена стиже заплашена. Кнез јој не дозволи ни да предахне, већ је упита:

– Јеси ли ти његова жена?

– Да, чести кнеже!

– Јеси ли ти с њим заједно нашла ћуп с новцем?

– Да, честити кнеже!

Кнез се намргоди и погледа у сиромашног сељака:

– Дакле, лагао си, а?

Сељак ништа не одговори, а кнез се опет обрати жени:

– Када сте нашли онај ћуп?

Жена се замисли и рече:

– То је било на неколико дана пре него што су Турци кроз село прошли.

Кнез се на то веома зачуди, јер ни за какав пролазак Турака кроз село није знао, нити је Турке видео. Зато настави са испитивањем, не би ли се жена нечег одређенијег сетила:

– Хајде, хајде, сети се кад је то било!

Жена одговори:

– На неколико дана пре него што су перече с кишом падале.

Кнез заврте главом. Не схватајући о чему то жена говори, упита је:

– Зар се не можеш сетити кад је то било?

– Жена стаде да размишља и да се присећа. Најзад се лупи шаком по челу и узвикну:

– Сетила сам се!

– Реци! – подстакну је кнез.

– То је било тачно на неколико дана пре него што сте ви, честити кнеже, шенули, па су вас псима кроз село гонили.

– Шта?! – викну кнез и скочи бесан са столице. – Нисам ја шенуо, већ ти!

По твоме – прво су Турци прошли кроз село, онда су перече падале с неба, а сад... Губи ми се с очију, заједно с твојим мужем!

Жена изађе збуњена и преплашена, а муж је потапша по рамену и умири:

– Не брини ништа. Ниси ти шенула, већ смо ми кнезу подвалили. Хтео је да нам отме ћуп с благом. Сада је благо наше, можемо се веселити и певати.

Тако је лукави сељак сачувао оно што је нашао и са својом женом проживео у миру и весељу.

Старо седло

Један сиромашни сељак служио је у седмогодишњем рату као војник. У једној бици њега је сам краљ одликовао.

После рата је сељак орао своју земљу баш у време када је краљ онуда пролазио. Краљ препозна сељака и упита га како у животу пролази.

– Свакако – одговори му сељак.

Потом упита краља да ли сме да му пошаље нешто. Краљ се томе мало зачуди, али милостиво климну главом. А сељак му пошаље лонац куваних трешања.

Када је касније краљ истим путем пролазио, упита га сељак како су му пријале трешње. Али краљ о њима није ништа знао, јер су заслађене трешње његове слуге појеле. Али сад је он морао запитати сељака шта жели да за те трешње добије.

– АХ! – одговори сељак. – У ствари, ништа! Али, ако баш хоћеш да ми нешто даш, можда би ми старо седло било од користи.

Краљ то благонаклоно одобри. Али сељак је хтео и написмено да има, ако би краљ, далеко било, у међувремену умро или на ово заборавио. Краљ му даде и написмено.

Већ другог дана оде сељак са том потврдом кнезу, који је недалеко од сељакове куће на великом добру живео. Његово добро звало се Старо седло.

Сељак учтиво рече кнезу:

– Краљ ми је Старо седло даровао, а овде имам и написмено. Сад вас молим да ми добро предате.

Кнез одмах оде да се с краљем објасни, али краљ, кад препозна свој потпис, мораде сељаку оставити добро.

Татеј и Матеј

У граду Кулову одржавао се годишњи вашар. Татеј и Матеј у то време нису имали никаква посла. И тако се реше да иду у Кулов на вашар. Али за то је био потребан новац. Досети се Матеј и рече Татеју:

– Направићемо лимунаду. Њу ћемо тамо продавати на чаше. Тако ћемо се лепо провести и још зарадити.

С пуним балоном лимунаде, крену они на вашар. Али да не би пали у искушење, оставе код куће све паре. Балон су носили наизменично.

С почетка је добро ишло, али убрзо је сунце припекло таквом жестином да су сваки час брисали зној са чела. Језик им се за непце лепио. Тада рече Матеј:

– Како би било да на овој врућини попијемо по чашу лимунаде?

Али Татеј, који је баш тада балон носио, оста чврсто при договору и одговори:

– Без пара нико неће ништа добити!

Док је то изговарао, облизивао је усне, али је храбро продужио даље.

Тужни Матеј, гунђајући, једва је хватао корак с њим. Али случај је хтео да он, завукавши руку у џеп, пронађе у њему давно заборављени грош. Каква радост! Одмах му сине кроз главу: за грош се може лимунада купити.

– Татејићу, – узвикну он – продај ми чашу лимунаде, имам један грош!

И Татеј му наточи. Сад је Матеј био на реду да балон носи. Нису далеко одмакли, кад и Татеј купи од Матеја чашу лимунаде за грош. А кад је Татеј балон понео, затражи Матеј чашу лимунаде за грош, и то је тако ишло све док нису стигли на вашар. А тада, кад им се за лимунаду обратише први купци, балон је био празан.

Али то их није нимало узнемирило, јер су се сетили да су лимунаду путем један другом продавали и да су за сваку чашу добијали по грош. Зао се одмах упуте у крчму да те новце потроше. А тамо – иако су све џепове претражили, не нађоше у њима више од једног гроша.

Приче из предања

Лутки са Кошинске горе

Шумска вила

О светлости која лута

Водењак и медвед

Побеђена Сунчаница

О гори Капоници

Дете и змијски краљ

О великом Спревнику

Лутки са Кошинске горе

У стара времена лутки, патуљци, живели су на Кошинској гори и понекад одлазили у госте људима којима су били пријатељи. Најчешће су посећивали једног овчара, који је под гором напасао своје стадо. Они су му помагали око оваца и играли се с јагањцима.

Овчар је био добар човек и они одлуче да га награде. Зато га позову к себи у планину да му открију ризницу пуну злата и драгог камење. Ризница је била на врху планине.

Кад овчар стигне на врх, покажу му лутки три цвета, препоручујући му да откине два, а трећим да додирне земљу. Тај цвет је, рекоше му – кључ од подземне ризнице.

Овчар откине два цвета, а трећим, неузбраним, дотакне земљу, али му се врата подземног скровишта не отворе. Уместо тога зачује се глас да је,

вели, откинуо цвет који је био кључ, и да више нико, за веки веков, неће проникнути у тајну златне скривнице.

Шумска вила

Крај пута између Вјелећина и Вотошевца налазило се врело које се ниједне зиме није замрзавало. Сваке вечери је на то врело долазила шумска вила да се воде напије. Утоливши жеђ, она би се опет враћала у своју шуму, где је на великом камену спавала.

Једном је кроз шуму пролазила девојка. Иде она, осврће се и гле – у шумском зеленилу седи жена. Запита жена девојку би ли хтела да је очешља. Девојка пристане. Зачуђујуће брзо и лако очешља она шумску вилу. У знак захвалности, насу јој вила пуну прегачу лишћа. Шта да ради, девојка узме лишће, иако је била незадовољна: како то да нешто боље не доби! Кад се мало удаљила, она узме те мрзовољно проспе лишће на земљу. Дошла она кући, а гле – листови који су се на прегачи задржали, претворили се у чисто злато. Потрчи девојка натраг на оно место где је лишће просула, али тамо не нађе ништа.

О светлости која лута

У пролеће или с јесени, када људи касно увече, враћајући се с посла, пролазе луговима и мочварама, они виде малене плавичасте светлости које лутају. То су блуднички, светлости које намамљују људе у мочваре.

Ишла једном једна девојка из суседног села својој кући. А околу магла, па она скренула с пута и није више знала куда ће. Изненада виде пламичак. – Пламичку, пламичку – поче да моли девојка – одведи ме кући, а ја ћу ти дати грош!

Заиграо пред њом пламичак, што је значило да пристаје. Пошао он напред, а девојка његовим трагом. Тако се вратила кући. Угледала девојка свој дом, стала на праг и мисли у себи: "Добро је, а сад ћу причекати да он даље продужи!" Али пламичак стоји крај куће, стрпљиво чека. А док је чекао, придружило му се још мноштво других светлости.

Шта да ради, даде му девојка обећани грош. Пламичак извуче испод свог сјајног огртача белу руку, узе грош па ишчезне, утрне.

Водењак и медвед

У нидејску воденицу, свакад по вечери, уобичајио је да навраћа водени дух. Дође и развиче се:

– Добро вече, воденичару!

И сваки пут је доносио вршку с рибом, да себи у воденичаревом котлу чорбу скува. Воденичару је то већ било досадило и стално је размишљао како да му покаже врата.

Неочекивано му је у томе помогао случај.

У оно време ходали су по селима медведари с медведима. Медведи су играли на задњим шапама и свакојаче вештине изводили. Обре се тако један медведар с медведом и заноћи у воденици.

А после вечере, по обичају, дошао водењак са својом рибом, очистио је и почео себи кувати чорбу. Тек што је чорба у котлу закипела, осети је медвед. Он се подиже и пође к ватри. Гледа, види рибе у котлу. Улови он рибу из котла и хтеде да је поједе. Али водењак дохвати варјачу и запрети медведу:

– Одлази! Ја ћу те после по своме угостити.

Медвед се не уплаши и поново посегне за рибом. Разљути се водењак, и трас медведа по шапи. Медвед се разјари, зграби водењака предњим шапама и почне да га стеже и ломи. На једвите јаде се искобеља водењак и докопа свог вира.

Много времена је отад протекло док се није опет спремио у госте воденичару. Пришао, прислонио главу уз врата и виче:

– Добро вече, воденичару! Реци ми је ли твоја страшна мачка још увек ту!

– Ту је – одговори спремно воденичар – мишеве прогања!

– Онда остај здраво! – рече водењак и никад се више не појави.

Побеђена Сунчаница

Једном је жела девојка у пољу лан и, како се била занела послом, није чула да са оближње сеоске цркве подне звони. Подигла она главу и види – крај ње стоји Сунчаница. У руци јој срп којим главе одсеца. Скочи девојка на ноге, дограби свој срп и повиче:

– Ја се тебе не бојим!

А Сунчаница се зачуди и упита:

– Зар се Сунчанице не бојиш?

Девојка јој одговори:

– Никог се ја не бојим!

Тада јој Сунчаница с осмехом рече:

– Ти ми се допадаш!

– А ти мени не – дочека је спремним одговором девојка. – Али кад тако кажеш, одбаци свој срп, па да видимо, докажи!

Сложи се Сунчаница, баци свој срп у траву и рече:

– Ето! Само чуј, ја ћу ти живот подарити ако ми цео један час само о лану приповедаш и ни о чему другом!

Девојка се насмеја:

– Па то није тако тешко!

А Сунчаница одговори:

– Прво скочи па онда кажи хоп!

Девојка у себи помисли: "Па добро, ако будем сваку реч отезала, проћи ће час." И она поче да приповеда:

– Ду-у-го, ду-у-го сам ја лан на по-о-љу жела..

Седи девојка, причу испреда, како сељак дрља своје поље, како га равна, како само најбоље зрно за сетву одабира, како потом девојке зрно по зрно у земљу стављају. Приповеда, а сунце на небу иде, одмиче. Тако нису ни приметиле кад је један час прошао. Сунчаница се одједном узнемири, погледа на небо и виде – подне је одавно прошло.

– Имаш среће, победила си ме – рече она девојци.

То изусти и ишчезну као да је никад није ни било. Од тога времена више је нико није видео.

О гори Капоници

Једног пролетњег дана враћао се млади ковач кући и корачао широким путем. Много је времена провео у туђини и зажелео се својих родитеља.

Сунце му се осмехивало с неба, а у души ковачевој постало је још светлије када је угледао гору Капоницу. Иза ње је лежало његово родно село

Херманеци, где су га нестрпљиво и с великом радошћу чекали отац и мати.

Ковач је журио кући размишљајући о Капоници, о дивним шареним птицама, које су некад живеле у шуми на падинама планине. Али сад је у шуми, између борића и бреза, било пусто и једнолично.

Одједном се ковач преплашен тргао: пут којим је ишао водио је право према огромним гвозденим вратима. Ипак је продужио даље, док на вратима није угледао старог, седог човечуљка, који му даде знак да приђе ближе. Стрепећи, ковач се приближи, али му човечуљак рече да се не боји и упита га одакле путује и шта иначе ради.

– Веле да сам ковач од заната – одговори му искрено момак.

Тада човечуљак замоли ковача за једну услугу, за коју обећа да ће му добро платити, и позва га унутра. Ковач пристане, прекорачи праг и уђе у планину. А шта све тамо није видео! Пред њим је била велика и пространа коњушница, озарена тајанственом плавичастом светлошћу, за коју се није могло знати одакле долази пошто коњушница није имала прозора. Лево од улаза стајали су наоружани војници у црним оклопима и тророгим капама.

Војници су се обема рукама ослањали о дуга копља старинске израде.

Глава приклоњених на груди, они су тврдо спавали. Њихове дуге седе браде сезале су до земље. С десне стране ковач је угледао коњанике у црвеним оклопима и витешким шлемовима. Сваком је низ леви бок висио

ритерски мач. Они су седели на враним коњима и, такође, спавали. Њихове седе браде падале су до саме земље.

– Ти треба да поткујеш њихове коње – рече му човечуљак, показујући на коњанике. – Обави тај посао добро, а за сваку копиту на коју прикујеш потков, добићеш грош. Потковице су ту, а алат ћу ти одмах донети.

Човечуљак донесе алат, а врата се с треском затворише. Опрости се ковач од белог света. Он се баци на врата, али му човечуљак рече:

– Не бој се, неће ти се ништа догодити. Почни да радиш, а што пре урадиш, то боље по тебе. Али те опомињем: не смеш никог додирнути, јер ако додирнеш војника једанпут, мораћеш седам година међу нама остати, додирнеш ли два пута, за седам година ћеш умрети, додирнеш ли три пута, лишићеш се своје душе и заувек код нас остати. Зато буди обазрив!

Приону ковач на посао; радио је окретно али и с пажњом да неког од војника не дотакне. Био је готов с коњима у првом реду и већ се спремао да пређе на други, када због малог одстојања између редова додирну једноме коњанику ногу. Човечуљак тужно уздахну, а војник се пробуди, подиже главу и упита:

– Је ли већ време?

– Није – одговори човечуљак. – Још није време, спавај!

Заплака војник и кроз сузе упита:

– Колико ћемо још дуго овде бити? Зар још није протекло тих десет дугих година?

И опет се његова глава спусти на груди и коњаник утону у сан. Човечуљак тад љутито рече ковачу:

– Пази, не чини то више!

Ковач је сад полако радио и посао завршио у року а да ње више додирну ниједног коњаника. Ни осетио није како је протекло време.

Човечуљак однесе алат и врати се с великом кесом новца, у којој је било за сваку потковану коњску копиту по грош. Ковач радосно узне новац, а у себи

помисли: "Убрзо ћу се одавде извући." И збиља, човечуљак га поведе према вратима. Пошто му се захвали за добро обављен посао, упита:

– Реци ми, лете ли још увек црне птице с црвеним наушницама!

– Лете – одговори ковач.

– Још дуго, значи, морамо остати овде. Док оне не ишчезну, мени одавде нема изласка.

Онда се опрости са ковачем, пропусти га кроз врата и момак изађе на диван сунчани дан. Врата се за њим затворише, а када се осврну, не угледа их више, само је понор зјапио на оном месту где су била врата.

Изађе момак на широк пут, гледа, а борови за осам лаката израсли. Кад је долазио, само су му до колена досезали. Поче да броји резнице и изброја их седам. Обистинило се што је говорио човечуљак – седам година је у срцу планине провео.

Ковач похита кући. А кад је дошао у родно село, сви су у страху од њега побегли. Није било ни чудо, јер му је израсла дуга густа брада. У родитељском дому је затекао туђе људе.

– Ти си свакако Хандруш? – зачуђено су га питали. – Твоји родитељи су у тузи и жалости умрли пре четири године. Сада ми живимо у овој кући.

Пошао онда ковач к старешини села, нашао себи посао, оженио се сусетком Ханком, па је са њом дуго и срећно живео.

Дете и змијски краљ

Била једном жена која је имала малу кћер. Свакад кад би краву помузла, стављала би она на под, пред своју девојчицу, зделу с млеком и надробљеним хлебом, па одлазила од куће на рад. Али, на повратку би јој девојчица приповедала да је долазила некаква кокош, млеко јој попила, а хлеб ни такнути није хтела.

Једнога дана опет је мати ставила зделу млека испред своје кћери, али се при том сакрила, очекујући да се необична кокош поново јави. И она се појави.

Али то није била кокош, већ змија са златном круном на глави. Она поче да пије млеко. А девојчица ју је лупкала кашичицом по глави и говорила:

– Хеј ти, папај и хлеб, а не пиј само млеко!

Мати се уплаши да ће змија девојчици неко зло учинити. Али она скиде своју круну с главе и остави је детету. И тако је оно постало веома богато.

О великом Спревнику

У прадавна времена, крај Чешких планина, у лужичком крају, живео је огромни моћни див који се звао Спревник. Он је био тако снажан да је огромно дрвеће – хрестове, брестове, тисе, хватао за врхове и лако чупао из земље заједно с корењем; он је подизао камење огромно као облаци на небу и слагао га на гомилу или бацао куд је хтео. Он се није никога бојао – толико је у себи имао снаге; а тада није било оружја, ни копаља, ни лукова, ни оштрих мачева. Спревник је владао великим народом, који се око њега ројио као пчеле око своје матице.

Једном дођу к њему његови поданици и кажу:

"Чуј нас, велики Спревниче! Ми бисмо радо заувек остали у овој земљи, јер нам је досадило да се вечно вучемо некуд према западу, по трагу сунца. Ми знамо да нас ти штитиш и да се немамо кога бојати. Али, када лежиш доле, у увалама, или се увлачиш у своје клисуре, ти тада не можеш видети шта се догађа на твојем тлу и не можеш нас заштитити. Подигни нам велики град и начини себи оружје како би могао да из даљине убијаш наше непријатеље и браниш нас не померајући се с места."

Див Спревник је својем народу испунио ову жељу: саградио је велики град с обе стране свог боравишта и назвао га Будишин, а цео овај крај будишинским. Он је окружио зидовима све своје земље и подигао на границама, тамо где је то било потребно, стражарске куле. Једну од њих поставио је крај Хућина, другу поред Ракеца, а даље, према западу, саградио је Строжишћо...

Потом је начинио себи копље и лук и тад му се прохтело да сазна колико може да одлети његова стрела. Узео је зато снопић стрела и око подне их пустио према планинама. Његови људи су похитали да погледају где су пале. Нашли су их далеко у клисури, али када су покушали да ишчупају стреле из земље, нису имали снаге за то; биле су дубоко заривене. Зато су почели да копају и дуго су рили док нису ископали једну стрелу.

Тамо где су извукли стрелу, створило се врело и из њега је потекла велика река да би без престанка текла по будишинском и целом лужичком крају. За успомену на великог Спревника, назвали су је људи Спревом, а оно место где је див Спревник стајао док је гађао из лука, зове се данас Тршелани.

Поговор

Ако на мапи Немачке Демократске Републике обележимо Дрезден – Берлин – Франкфурт на Одри – Житава – Дрезден, добићемо територију на којој живе Лужички Срби. То је Лужица, немачки Lausitz. Главни градови Лужице су Будишин, немачки Bautzen, а Кошебус, немачки Cottbus, од којих је први у Горњој а други у Доњој Лужици. Лужички Срби су Западни Словени, као Чеси, Словаци, Пољаци, већ проређени Кашуби, Словенци и изумрли, тачније – погермањени Ободрити, Љутици (Велети) и Поморани. Лужичких Срба има негде око сто педесет хиљада, али према легенди о великом Спревнику, коју смо уврстили у ово издање, био је то велики народ, који се око свог предводника "ројио као пчеле око своје матице". О далекој прошлости Лужичких Срба Мавро Орбини у Краљевству Словена каже:

"Освајачким походима истичу се и други словенски народи. Тако Собари (Срби) – огранак оних који станују у Горњој Мезији и које Халкокондил

назива Трибалима – упадају често у Турингију и Саксонију. Прапостојбина првих и других Собара, према Плинију, јесте област око Азовског мора (Meotide palude). Одатле једни пређоше у Мезију, а други у Лузацију (Лужицу)."

Орбинови списи о старим народима конфузни су у односу на савремену историографију, али овај део који говори о Старим Србима потврђује се лужичкосрпским предањем. У легенди о Спревнику говори се о дугом путу лужичкосрпских предака од истока према западу: "Чуј нас, велики Спревниче", казују они свом предводнику пошто су дошли у Лужицу, "ми бисмо радо заувек остали у овој земљи, јер нам је досадило да се вечно вучемо некуд према западу, по трагу сунца!" Према легенди, то је било давно, када још нису имали "ни копаља, ни лукова, ни оштрих мачева". По свим изгледима, били су наоружани палицама као и Јужни Срби (лужичкосрпски назив за Србе у Југославији), које стари грчки извори називају "паличницима".

О борбености Лужичких Срба има безброј података. Ратови вођени у Лужници и околности били су крвави и беспощедни. Лужички Срби су зато ступали у борбене савезе са осталим Словенима. Најпознатији такав савез била је такозвана Самова заједница Западних Словена, у којој се помиње и српски кнез Дерван. У оваквим савезима, али најчешће сами, Лужички Срби су се борили против Германа и Авара. У борби против Карла Великог пао је и српски краљ Милидух ("rex superbis qui regnabat in Siurbis"). Како су Лужички Срби против Франака војевали, најбоље казује повеља (заповест) Карла Великог из 807. године: "Ако нападну Чеси, у бој мора ступити трећина војске, али ако нападну Срби, сва војска". Срби су ипак изгубили своју слободу.

Ово мало историјских података било је потребно изнети да би се боље схватила усмена књижевност лужичкосрпског народа. Борбена традиција

морала је оставити некакав траг у певању или приповедању обичног човека. У вези с тим, занимљиво је следеће поређење:

Говорећи о тематском развоју нашег епоса у правцу борбе за ослобођење, Војислав Ђурић закључује: "То је зато што су наше јуначке песме у облику у коме их имамо – како оне о новијим тако и оне о старијим догађајима – све настале у време турске владавине над нашом земљом". По Ђурићу, у нашој епској традицији нема песама насталих пре појаве Турака – Османлија (или их уопште није било, или нам се нису сачувале). Супротно томе, у својој књизи Лужички Срби Тоне Главан каже: "Лужичкосрпско народно песништво је богато и разноврсно, уз то и старо, јер понека, вековима касније записана песма својом садржином прича о настанку у давној прадавнини (на пример, Српске победе, која говори како су Срби три пута ишли у бој против германских племена и сва три пута победили)". Према томе, ако се говори о старости словенског епског певања, не може се заобићи лужичкосрпска усмена књижевност.

Можда не би имало смисла говорити о епици у поговору уз књигу бајки да се у овом случају не сусрећемо са једним малтене изузетком.

Лужичкосрпске бајке садрже и велик број изванредних епских мотива. Сличне мотиве је и наш народни певач користио, правећи од бајке песму, или обратно – од песме бајку. Два таква мотива садржана су и у овом издању:

"... Дајте ми коња у златној опреми и златом опточено одело! Одмах тако учинише. Он обуче златом опточену одећу, скочи на коња и одјезди у град. Када га први краљев слуга угледа, заповеди да се са јахањем причека. Потом га понизно поздрави и објасни му да ће данас победник од принцезе добити златан прстен. Затрубише трубе и јахање отпоче. И данас стиже он први до принцезе, којој скиде златан прстен с прста."

"... Данас ће бити страшније. Чувај се! Одјезди опет к ономе грму, тамо ћеш затећи силнијег коња и бољи мач од јучерашњег. Коњ ће ти много

помоћи, али се ти мораш снажније борити, јер ће непријатељ војевати сурово! Када Јанк до грма дојаха, затече тамо младог огњевитог коња који му је светли мач носио. Јанк узјаха коња и одјезди право у бој. Он све непријатеље порази, а сам не би ни рањен."

Као што је познато, свет стварности и маште карактеристичан је и за неке наше епске песме. Карактеристична је и стара распра о томе – како третирати епску песму Јован и дивски старјешина, с обзиром на то да је песма десетерачка, али са елементима бајке. Нико, међутим, у вези са том песмом није споменуо лужичкосрпску бајку "Modry bančik", коју смо, такође, уврстили у овом издање, под насловом "Плави појас". Фабула песме и бајке је иста, симболи су исти, а то упућује на заједничко порекло. На научницима је да испитају која је од ових двеју творевина старија, а на нама да начинимо мало поређење:

Ако је песма поникла из бајке, онда је мотив – мајчино злочињење (она ради о глави свога сина), као и натприродна снага синовљева (он побеђује дивове), могао пружити добру подлогу епскоме певачу за један шири обухват. То се види из самог почетка. Док приповедач казује: "Једном путовала жена са својим сином по брдима" ("Nehdy rusonjaše žona ze svojim synom po horach"), певач износи и разлог њеног путовања. Она је начинила неколико неваљалство и замерила се своме мужу-краљу. Потом чини и друго неваљалство – одводи сина и наследника. Од овог тренутка јужносрпски певач и лужичкосрпски приповедач развијају радњу свога казивања на исти начин, описујући треће неваљалство: мајка у планини сусреће дива и у његовом станишту налази конак, али у ноћи је див почне наговарати да код њега остане, наравно без сина, кога се морају ослободити:

"Хајд овамо, Јованова мајко!

Ходи к мене да ашикујемо!"

А она му тадер бјеседила:

"Ходи к мене, дивски старјешина!

Ходи к мене да ми лице љубиш!"

А он јој је тадер говорио:

"Ја не смијем од Јована твога,

који згуби седамдесет дивах,

но кад дође Јован у пећину,

а ти твоје дијете упитај

боји ли се до бога икога."

Овај део је у лужичкосрпској бајци готово истоветан: "У ноћи наговори див маку да код њега остане. Али момак му се није допадао и зато га се хтео отарасити. Мајка се напослетку и са тим сложи. Дуго су, пак, размишљали како да момка из дома макну. Најзад див смисли: 'Сутра ћу поћи да камење ломим. Момак мора са мном. Тада ћу гледати да се њега решим.'" Певач и приповедач се на овоме месту разилазе, али се поново сусрећу на мотиву јабуке која доноси здравље.

Познато је да се наше бајке одликују чистотом народног језика. То исто важи и за бајке Лужичких срба. Међутим, у Лужици се говоре два језика – доњосрпски и горњосрпски, па се и народна књижевност дели на ону која потиче из Доње и ону која потиче из Горње Лужице. Осим разлика у језику, постоји и сасвим незнатна изнијансираност између ових двеју књижевности, али оне се ипак не могу раздвајати. То су некадашња наречја Лужичана и Милчана – лужичкосрпских племена која су одвајкада настањивала области око реке Спреве (Спрева је национална река јер симболички повезује Горњу и Доњу Лужицу). Разлика у језику је племенска, али је свакако дошла и утицајем пољског на доњосрпски и чешког на горњосрпски, али се овај утицај углавном одражава у изговору појединих гласова.

Свакако да су народни мотиви овог племена садржани у лужичкосрпским бајкама и сачувани као што је сачувана и словенска топономастика у

Немачкој, али је извор мотива, не само у бајкама једног народа већ и у бајкама целог света, веома тешко пронаћи.

Несрећа лужичкосрпског народа – вековно ропство, нестанак Гломачана, делимично понемчење Лужичана, стални притисак на Милчане – подстакла је Алфреда Јенсена да године 1903. изјави: "Упркос лепом литерарном труду у Будишину, језик Лужичких Срба вене сам од себе."

Али, песимизму овог лингвисте није било места чак ни у то време. Тврдња је проистекла из Јенсеновог уверења да један језик подлеже истим законима развитака и умирања као и ма који други организам. Према њему, када је из историје нестао који језик, било је то стога што се култура тога народа преживела, а не што је пропала политичка самосталност.

Већ данас би, према Јенсену, ове бајке биле преведене са једног мртвог језика, али лужичкосрпски језик је жив, и не само то... он је данас на узлазној линији свог развојног лука, јер су у Лужици, после рата, отворене многе српске школе, а леп литерарни труд у Будишину, као и сваки труд, није могао остати без резултата. То је сведочанство о чудесној виталности овог малог народа, али то је сведочанство и о језику као услову опстанка.

У вези са тим занимљива је једна песма горњосрпског књижевника Јурија Млинка, која нам кристално чистим, готово прозним, али епским језиком говори о животу под нацизмом, о тим за Лужичке србе тешким данима:

Био сам у невољи

а нисам знао

да у невољи сам.

Био сам бедан

а вероватно

да богат сам.

Туговати сам могао

с таквим благом,

а ја сам клицао,
поцикивао с врагом...

Песма је аутобиографска и односи се на време када је аутор имао једанаест година. Зато он пева:

Мени је светло био,
све јасно,
и нисам знао
какво црнило,
какво мрчило,
какво слепило ме је
вражјим шапама
и канџом обавило.
Тако сам младовао
и нисам знао
шта сам заправо,
ко,
већ само то
да у земљи сам
"изабраној",
с народом "изабраним"
"од бога",
који ће, због тога,
господарити свима
мање вреднима –
оним "бездушним",
оним "бедним",
"варварским" народима,
што духа немају,
културе немају,

и који живе
као што живи скот.
Тако су ме учили,
тако приповедали,
тако су школске лекције испредали,
тако је стајало у свим новинама,
тако се певало под балконима,
тако је у школи звучао
песмама сплет:

"Heute gehort und Deutschland
und morgen die ganze Welt!"

И срећан сам био
што сам боравити смео
и жив бити
међ "одабраним" људима.
Била ми је једанаеста
у грудима...

Навођење цитата некада више казује од оног што би аутор једног оваквог поговора могао да каже. И ова песма казује много. Под притиском Хитлерове идеологије о немачком господарењу светом, а и пре појаве Хитлера, под притиском сталне, упорне германизације која је систематски почела још у X веку, право је чудо како су Лужички Срби успевали да шире своју народну мисао, своју културу, своју литературу. Иако не припада великом народу, књижевност Лужичких Срба ипак није мала. Тек данас, у социјалистичким односима Немачке Демократске Републике, створени су услови за снажнији развој.

Прикупљање и записивање народних приповедака у Лужици почиње у XIX веку и тече непрекидно до данашњих дана. Значајан је рад групе студената окупљене око X. Зејлера, која је у својим рукописним новинама записала и

тако сачувала за будућа поколења велик број народних бајки, прича, пословица и песама. Поред многих књига, часописа и публикација, народну књижевност у Лужици објављивали су и листови Српска липа и Српске новине.

После слома фашизма почиње шире публикување лужичкосрпских бајки. Појављује се књига Јан Мештанка Српске народне бајке са илустрацијама Мерђина Новака-Њехорњског, затим две књиге доњолужичких бајки Х. Новака и збирка народних песама за најмлађе Дељем, дељем свиралу, као и многе док године 1966. није изишла репрезентативна књига српских бајки "Lučlanu Petr", професора Павола Неда, у издању лужичкосрпске издавачке куће Домовина у Будишину. Овај зборник је у кратком временском размаку изишао на немачком, чешком и словачком језику.

У словенском свету све више расте интересовање за лужичкосрпску народну књижевност. У Прагу је 1959. објављена привлачна антологија Приповетке и песме Лужичких Срба, из пера Ј. Хорака. У Москви је 1962. изашла књига Приче, пословице и песме Лужичких Срба, у преводу А. Романенка, с добрим информативним предговором М. Јермакове. Три године касније, 1965. у Варшави је издата књига Народне песме, бајке и предања Лужичана, у преводу Ј. Магнушевског. Код нас је издата само једна књига. То је словеначко издање Летећа лађа, у избору и преводу професора Виктора Смолеја.

Овом књигом се попуњава једна празнина у преводној књижевности српског језичког подручја. Али то не значи да лужичкосрпска народна књижевност није и досад превођена на српскохрватски. Међутим, превођена је неплански, надокхват, а често и са других превода.

Лужичкосрпске народне песме, приповетке, пословице и приче из предања записивали су многи културни прегаоци – Смолер, Маркус, Јордан, Хорник, као и Чех Черни и Немац Шуленбург. Од веома активних на томе пољу био је Арношт Мука, за кога Т. Главан, у својој књизи Лужички

Срби, каже да је члан Југославенске академије знаности и уметности у Загребу и Матице српске у Новом Саду, а за кога у једног часопису из 1903. године налазимо и ову белешку:

"Др Ернест Мука, лужичкосрпски научењак, а недавно и изабрани члан Срп. Краљ. Академије Наука, издао је пре кратког времена збирку пословица и пословних изрека Горњолужичких Срба."

Без обзира на ове значајне податке о личности Арношта Муке, мало шта се од онога што је он у своме народу сакупио може наћи у нашој преводној књижевности. Захваљујући таквој ситуацији, наш читалац данас боље познаје усмену књижевност народа са свих континената него лужичкосрпску, која нам је по многим цртама веома блиска.

У овај избор ушле су углавном бајке из књиге Павола Неда. Историјске и културне везе у прошлости између Лужичких Срба и Чеха довеле су до укрштања мотива у усменој књижевности оба народа. Избор П. Неда значајан је по томе што припреман у заједници са чешким издавачем, а он је водио рачуна да у њега не уђу бајке сличне чешким. На тај начин је добијен збир приповедака које су по својим одликама или искључиво лужичкосрпске или блиске и осталим словенским народима, па и нашем. То је, по нашем уверењу, збирку учинило привлачном и веома занимљивом за компаративно изучавање словенског фолклора.

Бајке, приповетке и приче за које је наведен извор преведене су с горњосрпског језика. Кратке приче из предања: Лутки са Кошинске горе, Шумска вила, О светлости која лута, Водењак и медвед, Побеђена Сунчаница, О гори Капоници и О великом Спревнику преведене су с руског. Преводилац се извињава читаоцима што није на време добио оригинал и ових прича.

Н. Ј. (Никола Јеремић)

Извори

Lužica, mesečnik za zabawu a powučenje, Budyšin 1882-1937.

Lužičan, časopis za zabawu a powučenje. Budyšin 1860-1881.

The types of the folktale. A classification and bibliographe Antti-Aarne's translated and enlarged by Stith Thompson. FFC764, Heisinki 1928.

Časopis Maćicy Serbseje 1846-1937.

Rabenau, Originalmarchen der Wenden. U: E. Kuhn, Der Spreewald und seiine Bewohner, Cottbus 1889.

W. v. Schulenburg, Wendisches Volksthum in Sage, Brauch und Sitte, Berlin 1882.

W.v. Schulenburg, Wendische Volkssagen und Bebrauche ausdem Spreewald. Leipizig 1880.

Serbski smeč. Smeški a tryske z luda. Zezberal a wudat P. Nedo, Budyšin 1956.

P. Nedo, Lučlany Pětr, Serbske bajki. Ludowe nakladnistwo — Domowina, Budyšin 1966.

Leopold Haupt a Jan Ernst Smoler, Pjesnički hornich a dei'lych Lužiskich Serbow. Grimma 1841/43. Berlin 1953.

Sorbische Volksmarchen, Systematische Quellenausgabe mit Einfuhrung und Anmerkungen. Bearbeitet von P. Nedo, Bautzen 1956.

E. Veckenstadt, Wendische Sagen, Marchen und aberglaubische-Gebrauche, Graz 1880.